

Dansen med corona

*Et forskningsprojekt om magt og risikoopfattelser
i forbindelse med COVID-19 krisen.*

SPECIALE AF AMALIE CHRISTIANSEN

Speciale i Kommunikation

Februar 2021

Vejleder: Mette Marie Roslyng
Gruppenummer: 20
Semester: Speciale

Amalie Frederikke Christiansen - 20155181

Projekttitel: Dansen med corona: Et
forskningsprojekt om magt og risikoopfattelser i
forbindelse med covid-19 krisen

Antal anslag: 191.773
Afleveringsdato: 04-02-2021

Abstract

Background: The COVID-19 pandemic emerged in Denmark in late February 2020 and has since exposed the individual to a variety of new, potential risks. In this unprecedented time in history, it can be difficult to navigate the novel restrictions, recommendations and rationales that have come to exist due to the pandemic, and many factors might influence an individual's perception of risk.

Purpose: The purpose of this thesis is to understand how the risks associated with COVID-19 are experienced and understood by different age groups within the Danish population. Additionally, this thesis attempts to explain how human beings become subjects through power relations in the public and private risk discourse.

Approach: The theoretical foundation of this thesis is based on Michel Foucault's thoughts on subject, power, and discourse, which implies a post-structuralist and social-constructivist perspective. Foucault's thoughts form the overall framework for understanding the discursive creation of human beings as subjects through power relations. Additionally, this thesis includes Ulrich Beck's early and revised understanding of the "risk-society". Furthermore associated terms such as "risk", "risk communication" and "medialization" is included in order to form an understanding of the extent to which public actors can contribute to the definition of risks associated with COVID-19.

Methods: The methodological foundation of this thesis consists of qualitative data collection and analysis. Empirical evidence has been collected through three distinct focus group interviews with participants belonging to three different age groups. Each focus group consisted of five participants in the same age group and the statements presented in these interviews form the foundation of the analysis.

Findings: Based on the empirical evidence and the theoretical preconditions presented in this thesis, the findings of the analysis are as follow: There exists different emotional rationales that, for some of the interviewees, arguably deviate from the scientific understanding of risks associated with COVID-19. However, the scientific understandings are still predominant for the participants' perceptions of risk. Moreover, this thesis finds evidence suggesting that interviewees are being made subjects through multiple dividing practices represented by the media, scientific experts and in particular the risk communication presented by the danish government. These dividing practices are often based on age, which leads to a discussion of the significance of age regarding the perception of risks associated with COVID-19. Furthermore the development of the pandemic is discussed in terms of how the power relations and different rationales evolve in the light of the recently invented vaccine.

Indholdsfortegnelse

1. Indledende afsnit.....	4
1.1 Problemformulering	4
1.2 Læsevejledning	5
1.2.1 Formalia	5
1.3 Case-beskrivelse.....	6
2. Litteraturreview	7
2.1 Myndighedernes håndtering af tidligere epidemier	8
2.2 Mediernes rolle og betydningen af misinformation.....	9
2.3 Risikopfattelser → adfærd?	12
2.4 Opsamling	15
3. Teori	16
3.1 Risici i det moderne samfund.....	17
3.1.1 Risikosamfundet og risici.....	17
3.1.2 Risikokommunikation	21
3.2 Mediering af risici	22
3.2.1 Two-step-flow	24
3.3 Subjektivisering og magt	26
3.3.1 Den politiske magt	28
4. Videnskabsteori.....	30
5. Metodiske overvejelser	33
5.1 Det kvalitative paradigme	34
5.2. Ethiske og moralske overvejelser ved fokusgruppeinterviews under COVID-19.....	35
5.3 Fokusgruppeinterviews	35
5.3.1 Forberedelse af interviews	38

5.3.2 Udførelsen af interviews	40
5.4 Metodiske refleksioner over fokusgruppeinterviews.....	41
5.5 Reliabilitet og validitet i kvalitative interviews	43
5.6 Databehandling	45
6. Analyse.....	46
6.1 Subjekter i en risiko-diskurs	47
6.1.1 Personlige erfaringer	47
6.1.2 Betydningen af tal og statistikker.....	51
6.1.3 Videnskabelig usikkerhed	52
6.2 Mediernes betydning for risiko-diskursen	54
6.2.1 Skræmmebilleder og narrativer.....	54
6.2.2 Medierne som integreret praksis	57
6.3 Risikokommunikation.....	60
6.3.1 Regeringens håndtering og risikokommunikation	61
6.3.2 Ekspertudtalelser vs. politisk agenda	65
6.4 Særlige grupper.....	68
6.4.1 Risikogruppen	70
6.5 Delkonklusion	72
7. Diskussion	74
8. Konklusion.....	78
9. Litteraturliste	80
10. Bilagsoversigt.....	85

1. Indledende afsnit

Når en flagermus slår med vingerne i Wuhan, sender det folk på hospitalet verden over. Hvad der begyndte som en usynlig fare fra Østen skulle vise sig at medføre allestedsnærværende risici for individer og samfund overalt i verden. Med COVID-19 pandemiens udbrud i Danmark siden slutningen af februar 2020 følger tilsyneladende endeløse smittekæder, uvished og en række tragiske dødsfald. Ord som samfundssind, smittetryk, afstand og forsamlingsforbud har sidenhen præget alle danskeres hverdag og er blevet tillagt en ny, større betydning. Som led i kampen mod smittespredning i Danmark har Sundhedsstyrelsen opsat en lang række anbefalinger (Generelle råd, 2020), sideløbende med at den danske regering kommer med restriktioner i forhold til den enkeltes adfærd. Det kan være svært at navigere i det hav af restriktioner, anbefalinger og rationaliteter, der eksisterer i forbindelse med coronavirus. For hvordan skal man forholde sig til et emne, der indeholder videnskabelig usikkerhed i flere udstrækninger, og hvor der eksisterer en pluralisme af modsatrettede holdninger?

Måske derfor ses flere fortolkninger af de omtalte restriktioner og anbefalinger i praksis, og dette speciale tager således afsæt i en hypotese om, at der findes forskellige opfattelser af risici forbundet med COVID-19, samt hvordan man bør forholde sig til den nye samfundssituation. Men hvad er det, der former disse holdninger? Når man ikke nødvendigvis kan læne sig op ad videnskaben, fordi coronavirussens eksistens fortsat er relativ ny, hvad er det så, der former vores opfattelser? Hvordan defineres risikoen for individet, hvordan definerer vi den selv, og hvordan forholder vi os til den? Og er det egentlig aldersbestemt? COVID-19 giver anledning til en lang række fortolkningsprocesser og beregninger - ikke kun hos regeringen og sundhedsmyndighederne, men i særdeleshed også blandt den brede befolkning. Det er netop denne påstand og de fremstillede spørgsmål, der leder til et ønske om at forstå, hvorfor folk gør, som de gør. For hvem lytter man til, når beslutninger skal træffes, og risiko kalkuleres på baggrund af videnskabelig usikkerhed? Det er denne undren, der leder til nedenstående problemformulering og de tilhørende underspørgsmål:

1.1 Problemformulering

Hvordan opleves og forstås risici forbundet med COVID-19 på tværs af aldersgrupper i den danske befolkning, og hvordan subjektiveres individet i de omkringliggende magtforhold, der er indlejret i risiko-diskursen?

- Hvilket risiko-sprog eksisterer blandt respondenterne i de forskellige aldersgrupper med afsæt i deres personlige erfaringer med virus?
- Hvordan påvirker mediernes dækning, regeringens håndtering og eksperters udtalelser respondenternes forståelse af egne og andres risici forbundet med COVID-19?
- Hvilke magtforhold omgiver individet i den diskursive forståelse af coronavirus?

1.2 Læsevejledning

I dette afsnit præsenteres en læsevejledning, der har til formål at give et informerende overblik over specialets øvrige afsnit. I det foregående afsnit blev specialets problemfelt præsenteret og præciseret i form af ovenstående problemformulering, hvorfra denne undersøgelse udspringer. Efter denne læsevejledning følger en kort case-beskrivelse, der har til formål at sætte læseren ind i rammen og udgangspunktet for dette speciale. Herefter fremlægges et udarbejdet litteraturreview, der har til formål at give et indblik i eksisterende artikler og undersøgelser, med henblik på at kunne placere dette speciale i det videnskabelige felt. Dernæst følger et teoriafsnit, hvor specialets teoretiske grundlag præsenteres, diskuteres og sættes i relation til emnet. Efter dette følger en argumentation for de videnskabsteoretiske overvejelser, som dette speciale udspringer af. Yderligere følger et metodisk afsnit, der bl.a. vil præsentere og diskutere empiriindsamling og behandlingen af denne data. Herefter følger specialets analyse, der søger at besvare den fremstillede problemformulering. Analysen tager udgangspunkt i tre fokusgruppeinterviews, henholdsvis med deltagere i tre forskellige aldersgrupper. Dernæst følger et diskuterende afsnit og endelig en konklusion, hvori en gennemgang af specialets resultater fremsættes. Slutteligt findes en litteraturliste over anvendt teori og tekster, samt en bilagsoversigt.

1.2.1 Formalia

Dette speciale benytter referencesystemet APA 6. Derudover gør følgende sig gældende: Teoretikere præsenteres første gang med fornavn og refereres efterfølgende til ved efternavn. Første gang et begreb eller en teori introduceres, angives disse i kursiv; ligeledes ved reference til videnskabelige artikler eller værker. Når der refereres til pointer fra tidligere afsnit i dette speciale, angives dette således: (jf. afsnit x). Henvisninger til transskriptioner af diverse interviews angives med henvisning til bilagsnummer, sidetal og linjetal: (Bilag x, s. x, l. x). Hvis et screenshot fra disse transskriptioner er indsat, refereres blot til bilagsnummer og sidetal, idet linjenummer vil være angivet i screenshottet:

(Bilag x, s. x). Ved reference til flere bilag, angives dette som følger: (Bilag x, s. x, l. x, Bilag x, s. x, l. x).

1.3 Case-beskrivelse

I følgende afsnit vil jeg kort præsentere specialets omdrejningspunkt, samt præsentere omstændighederne for COVID-19 pandemien i Danmark. Yderligere vil jeg præsentere og argumentere for valget af respondenter, hvortil en mere dybdegående gennemgang heraf vil være at finde i det metodiske afsnit (jf. afsnit 5.3).

COVID-19 betegner det globale udbrud af ny coronavirus, der startede i den kinesiske millionby Wuhan i december 2019. Virussen kan medføre milde symptomer, der simulerer dem ved almindelig forkølelse eller influenza, men kan samtidig have fatale konsekvenser, hvis den forårsager alvorlige infektioner i luftvejene. COVID-19 er derfor særlig farlig for udsatte personer, eksempelvis ældre over 65 år, personer med kronisk sygdom og kræftpatienter (Sundhedsstyrelsen, 2021b). Virussen spredte sig hurtigt til resten af verden, og d. 27. februar 2020 blev den første dansker testet positiv for COVID-19 efter at være hjemvendt fra en rejse til Italien. Onsdag d. 11. marts 2020 resulterede spredning af virus i en historisk nedlukning af Danmark, hvor bl.a. alle indendørs kulturinstitutioner, fritidstilbud, skoler, restauranter m.m. lukkede ned, og alle danskere, der ikke varetog en kritisk funktion i samfundet, blev opfordret til at arbejde hjemme. Ligeledes blev et forsamlingsforbud på over 100 mennesker indført (Regeringen, 2020). Sidenhen har restriktioner, forsamlingsforbud og anbefalinger ændret sig løbende, og regeringens håndtering af corona-situationen i Danmark har modtaget både roser og kritik. Dette speciale søger således at undersøge COVID-19 pandemien som en case på offentlig og privat håndtering af epidemier, og herunder hvordan meninger, risikoopfattelser og adfærd formes. Med henblik på at besvare specialets problemformulering har jeg udvalgt 15 individer, der repræsenterer tre aldersgrupper i samfundet. Dette for at forstå, hvorvidt risikoopfattelser er aldersbetinget, eller om andre faktorer har større indflydelse på gruppernes ytringer.

Aldersgrupperne er 18-25 år, 35-55 år og +65 år, hvilket jeg anser giver mulighed for at opnå adgang til en stor diversitet i holdningerne. Idet jeg er interesseret i, hvordan mening skabes i den sociale proces, har jeg valgt at afholde tre fokusgruppeinterviews, et med henholdsvis hver af de tre aldersgrupper. Baggrunden for dette samt udførelsen vil blive uddybet i specialets metodiske afsnit (jf. afsnit 5.3). Specialets empiriindsamling indledes via opslag på sociale medier d. 12. og 24. august 2020, hvor relativt få restriktioner og anbefalinger var i spil. De tre fokusgrupper afholdes

henholdsvis d. 9. september, 16. og 19. oktober, hvor smittetrykket igen er steget i samfundet, og flere restriktioner gør sig gældende. Interviewene finder således sted på et stadie i pandemien, hvor smitten igen er ved at blusse op i samfundet, og nye restriktioner enten er på vej eller allerede er trådt i kraft. For et overblik over de gældende retningslinjer og pandemiens udvikling i Danmark henvises til Bilag 1.

2. Litteraturreview

I følgende afsnit præsenteres og diskuteres eksisterende videnskabelige artikler og undersøgelser, der omhandler COVID-19. Denne præsentation tager form af et *traditionelt litteraturreview*, som dette beskrives af Patricia Cronin, Frances Ryan og Michael Coughlan (2008, s. 39). Denne form for litteraturreview giver anledning til at opnå en bredere baggrundsviden om et specifikt emne, samt en dybere indsigt i forskning med lignende udgangspunkt og disses udførelse. Dette giver mulighed for at positionere dette speciale, og placere det i feltet af eksisterende viden på en meningsfuld og relevant måde. I tråd med den valgte form for litteraturreview har udvælgelsen af undersøgelser og artikler til dette afsnit været selektiv og tæt forbundet med specialets fokus. I forlængelse heraf vurderes det relevant at inddrage forskning vedrørende håndtering af tidligere epidemier og myndighedernes kommunikation, mediernes dækning og betydningen af misinformationer, samt forskning relateret til borgernes risikopfattelser og adfærd under COVID-19 pandemien. Disse tematikker danner således rammen for dette afsnit.

En oversigt over litteratursøgningen og den inddragede forskning kan findes som Bilag 2. Ved søgningen, der fandt sted i slutningen af august 2020, viste det sig at være en udfordring at finde relevante danske undersøgelser, hvorfor flere af de inddragede tekster er fra andre lande, herunder bl.a. USA, Finland, Sverige og Vietnam. Det internationale fokus på teksterne anses som en fordel, idet COVID-19 er en global pandemi, der berører lande i hele verden. Samtidig anses manglen på danske undersøgelser med tilsvarende forskningsfelt ligeledes som en fordel i forhold til at argumentere for dette speciales relevans. Med fokus på danske respondenter risikopfattelser kan dette speciale bidrage med et indblik i et, på dette tidspunkt, relativt uudforsket felt, der har været genstand for undersøgelser i andre lande.

Litteratursøgningen gav anledning til 11 videnskabelige artikler og undersøgelser, der vurderes at kunne give indsigt i førnævnte tematikker og dermed være relevante i forhold til at placere

denne specialeopgave i det videnskabelige felt. I det følgende findes en kort præsentation af det udvalgte materiale, hvor resultater og relevante pointer vil blive fremhævet og diskuteret i forhold til deres relevans og indflydelse på dette speciale.

2.1 Myndighedernes håndtering af tidligere epidemier

Grundet COVID-19s nylige herkomst er det videnskabelige kendskab til virussen stadig begrænset. Dertil har jeg i forbindelse med litteratursøgningen fundet det relevant at inddrage forskning, der fokuserer på tidligere epidemier. Dette netop for at forstå, hvordan man tidligere har håndteret lignende tilfælde i relation til befolkningen og den italesatte og opfattede risiko forbundet dertil. Dette afsnit vil yderligere fokusere på myndighedernes kommunikative rolle i håndteringen af epidemier.

I artiklen af Richard D. Smith (2006) er fokus på håndteringen af SARS-epidemien, der startede i Guang Dong i Kina i 2003 og efterfølgende bredte sig til i alt 37 lande verden over (s. 3113). Artiklens fokus er særligt på de økonomiske konsekvenser af epidemien, men ligeledes på hvordan befolkningens risikoopfattelser formes. Smith (2006) anser netop, at de indirekte økonomiske konsekvenser, som følger af epidemien, afhænger af befolkningens forståelse af risikoen for at blive smittet, samt denne forståelses indvirkning på deres adfærd (s. 3114). Artiklens videnskabelige ståsted i relation til risikobegrebet tager bl.a. afsæt i Ulrich Beck og hans forståelse af risikosamfundet. Dog har Smith (2006) en mere materielt diskursiv tilgang til risiko, hvor denne både kan være målbar og socialt konstrueret, i forhold til hvordan den opfattes af individer og samfund (s. 3114). En relevant pointe, der fremføres af Smith (2006) i forhold til SARS-epidemien er, at befolkningen placerer deres beslutninger på baggrund af deres opfattelse af risikoen, mens regeringen og andre institutioner baserer deres beslutninger på den målbare risiko (s. 3116). Hertil er det væsentligt at medtænke, at individer ifølge Smith (2006) til dels træffer deres beslutninger på baggrund af andres adfærd (s. 3117).

Smith (2006) beskriver yderligere, hvordan man under SARS-epidemien har tyet til traditionelle, ikke medicinale offentlige anbefalinger i forhold til at mindske smitten, herunder isolering, karantæne, øget social afstand, øget hygiejne og brug af masker. Han påpeger hertil, at for at sikkerhedsforanstaltningerne skal være virksomme, skal de accepteres og adopteres af befolkningen, hvilket ikke altid vil være tilfældet. Paradoksalt vil disse traditionelle anbefalinger, ifølge Smith (2006), øge seriositeten i forhold til befolkningens risikoopfattelser, men implementeringen af denne adfærd vil samtidig give indtryk af, at der bliver arbejdet for at reducere

risikoen (s. 3116). Hertil understreges behovet for effektiv kommunikation til offentligheden, der kan hjælpe med at forstå risikoen og de hensigtsmæssige forbehold og handlinger (s. 3120).

Netop behovet for klar og objektiv kommunikation til befolkningen bliver fremhævet i artiklen af Cornelia Betsch, Lothar H. Wieler og Katrine Habersaat (2020). De påpeger, at en opfattelse af mangel på bl.a. kompetencer, objektivitet, empati og oprigtighed hos autoriteter og sundhedsmyndigheder kan lede til mistillid og bekymring blandt befolkningen i forbindelse med krisekommunikation. Hvis kommunikationen derimod er klar og let at forstå, samt kommer fra troværdige og offentligt tilgængelige kanaler, er det ifølge Betsch et al. (2020) muligt at ændre befolkningens adfærd mod det ønskede (s. 1255). Med reference til svineinfluenzaen i 2009-2010 og håndteringen heraf, der senere er beskrevet som forbundet med usikkerhed og overdrivelser, argumenterer Betsch et al. (2020) desuden for, at forståelsen af risikoen er essentiel for adfærd. Det vurderes således væsentligt, at myndigheder og autoriteter følger de beskrevne retningslinjer for kommunikation til befolkningen, idet Betsch et al. (2020) anser, at risikoopfattelser bl.a. formes ud fra den kommunikation, der er tilgængelig. Risikokommunikation kan derfor i sidste ende have afgørende betydning for den enkeltes adfærd.

Artiklerne af Smith (2006) og Betsch et al. (2020) giver anledning til en bredere forståelse af håndteringen af henholdsvis SARS-epidemien, der på trods af diversitet i omfanget kan trække tråde til den nuværende situation, samt myndighedernes kommunikative opgave. Særligt befolkningens tilpasning til de traditionelle anbefalinger, samt myndighedernes kommunikative opgave er elementer, der vil medtænkes i forbindelse med empiriindsamlingen til dette speciale. Samtidig indeholder begge artikler interessante iagttagelser i forhold til risikoopfattelser og adfærd, som jeg både vil forsøge at implementere i interviewguidene, men også anser som relevante i forhold til det forestående analyseafsnit.

2.2 Mediernes rolle og betydningen af misinformation

I forbindelse med specialets problemformulering finder jeg det relevant at inddrage videnskabelige forskningsundersøgelser og -artikler, der berører mediedækningen og informationsspredning i forhold til COVID-19, da jeg anser, at dette kan have indvirkning på den enkeltes risikoopfattelser og dermed på adfærden.

Smith (2006) berører ligeledes mediernes dækning af SARS-epidemien, hvortil han fremhæver en overordnet forståelse af, at dækningen var overdrevet, til tider ukorrekt og

opsigtsvækkende (s. 3117). Dette kan bl.a. skyldes, at medierne er nødsaget til at rapportere i realtid, hvilket kan medføre modsigende og forvirrende informationer fra forskellige kanaler. Samtidig er en igangværende epidemi ofte et emne, hvor de videnskabelige informationer præsenteres hen ad vejen, hvorfor flere af fremstillingerne vil være baseret på foreløbige resultater. Mediernes dækning kan således bevirke en utilsigtet offentlig mistillid, frygt og intolerance overfor situationen (Smith, 2006, s. 3117). Dette leder samtidig til en forståelse af, at medierne kan være en faktor i forhold til at forme befolkningens opfattelser. Derfor anser jeg, at mediernes rolle i dækningen af COVID-19 pandemien og spredningen af information herom er særligt interessant i forbindelse med dette speciale, hvor fokus netop er på de dominerende rationaliteter i forbindelse med individets risikoopfattelser.

I artiklen af Kenneth Rochel de Camargo Jr. (2020) er fokus på informationsspredningen i relation til coronavirus og de tilhørende udfordringer for både videnskaben og de offentlige politikker, herunder også de sociale, kulturelle og politiske reaktioner, som disse udfordringer afstedkommer. En af Camargos hovedpointer er netop, at spredningen af forskellige narrativer gør det vanskeligt for individet at navigere i sandfærdige guidelines. Han fremhæver hertil betydningen af sociale medier som Facebook, Twitter og YouTube, der leder an til mange forskellige narrativer, og dermed udokumenteret eller forkert information vedrørende COVID-19, som han mener har gode forudsætninger for at florere på disse digitale platforme. Han beskriver det som en *infodemic* (Camargo, 2020, s. 2). Med reference til en Gallup måling fra 2016 af den amerikanske befolkning fremhæver han problemet i, at flere og flere amerikanere primært modtager nyheder gennem sociale medier og samtidig har en stigende mistillid til de traditionelle nyhedsmedier (Camargo, 2020, s. 2). Han beskriver det således: "(...) the proliferation of misinformation, the avalanche of published research and its echoes in the media creates an information overload that compromise the public debate and the possibility of adopting sound politics, and possibly undermining the trust in science itself" (Camargo, 2020, s. 5).

En anden artikel, der omhandler spredningen af misinformationer om coronavirus, er skrevet af Areeb Mian og Shujhat Khan (2020). I tråd med Camargo argumenterer de for, at misinformationer om coronavirus drukner de "rigtige" oplysninger, hvilket gør det sværere at navigere i brugbare informationer. De fremhæver hertil, at misinformationer i værste tilfælde kan have indflydelse på politiske beslutninger, og perspektiverer dette til den politiske håndtering af HIV i Sydafrika, hvor beslutninger truffet på baggrund af misinformationer havde store konsekvenser for befolkningen (Mian & Khan, 2020, s. 2). Mian og Khan fremhæver, at disse misinformationer oftest

opstår på internettet og særligt gennem sociale medier. Samtidig understreger de nyhedsmediernes medvirken i at skabe panik blandt borgerne ved at bringe dramatiserede overskrifter. Dette kan ligeledes skabe forvirring og utryghed. De påpeger hertil et behov for klar, konsekvent og ærlig information fra sundhedsmyndighederne, hvis disse skal kunne genetablere befolkningens tillid til deres ekspertudtalelser (Mian & Khan, 2020, s. 2).

Spredningen af misinformationer i medierne kan altså ifølge både Camargo (2020) og Mian og Khan (2020) have indflydelse på den politiske debat og samtidig i yderste grad lede til en mistillid til videnskaben. Eftersom begge artikler refererer til udenlandske forhold, vil det i forbindelse med dette speciale være interessant at undersøge, hvordan de danske respondenter forholder sig til den tilgængelige information om coronavirus, samt hvorvidt de har tillid til henholdsvis medieindholdet og de videnskabelige eksperters udtalelser. Yderligere vil det være interessant at undersøge, hvordan de opfatter kommunikationen fra sundhedsmyndighederne og den danske regering, idet Mian og Khan (2020) og de tidligere fremhævede pointer fra både Smith (2006) og Betsch et al. (2020) påpeger et behov for klar og effektiv kommunikation til offentligheden. Samtidig leder artiklerne an til en undersøgelse af mediernes indflydelse på borgernes risikopfattelser.

Sidstnævnte er omdrejningspunktet for undersøgelsen, der præsenteres i teksten af Ayokunle A. Olagoke, Olakanmi O. Olagoke og Ashley M. Hughes (2020). Undersøgelsen, der tager afsæt i den amerikanske befolkning, observerer forholdet mellem eksponering af nyheder relateret til coronavirus, befolkningens forståelse af risikoen og depressionssymptomer. Dette belyses ud fra en forståelse af, at medierne fremhæver risikoen under epidemier for at få befolkningen til at reagere. Undersøgelsen tager udgangspunkt i et spørgeskema med data fra 501 respondenter over 18 år, hvoraf 55,29% er kvinder, 67,86% kaukasiske og gennemsnitsalderen er 32,44 år (Olagoke, Olagoke & Hughes, 2020, s. 1). Resultaterne viser, at hvis man opfatter sig selv som sårbar i forhold til at blive smittet med COVID-19, kan eksponering af nyheder relaterede til coronavirus resulterer i depressive symptomer (Olagoke et al., 2020, s. 5-6). Hvis man til gengæld oplever at kunne beskytte sig selv gennem sine handlinger, er der sammenhæng mellem denne følelse og høj medieeksponering, men ikke depressive symptomer (Olagoke et al, 2020, s. 2). I tråd med de tidligere pointer fremhævet i dette litteraturreview mener Olagoke et al. (2020), at medierne bør fremstille balanceret information, der således kan øge befolkningens selvtillid i forhold til at kunne tage beskyttende forholdsregler (s. 7).

I en finsk undersøgelse af Ali Farooq, MCS, MBA, MSc og DSc (2020) undersøges betydningen af den omfattende mængde information, der er tilgængelig online, i forhold til at selvisolere sig under COVID-19 pandemien. Undersøgelsen tager udgangspunkt i et spørgeskema med svar fra 225 individer og en efterfølgende feedback-gruppe med 11 udvalgte respondenter (Farooq et al., 2020, s. 4). Hertil bringes to begreber i spil, der anses som relevante i forbindelse med coronavirus. Dette er henholdsvis *cyberkondria*, der omhandler det at søge informationer om bekymrende sundhedsrelaterede emner på nettet konstant, og *informationsoverload*, der dækker over, at mængden af tilgængelig information overstiger individets evne til at behandle informationer (Farooq et al., 2020, s. 2). Resultaterne fra undersøgelsen viser, at de 52,9% af respondenterne, der angav sociale medier som deres primære kilde til information om coronavirus, oplevede en højere grad af cyberkondria adfærd og informationsoverload, end respondenter, der fik informationerne gennem andre kanaler (Farooq et al., 2020, s. 9). Selvom der, ifølge Farooq et al. (2020), kan være negative konsekvenser for individet ved cyberkondria adfærd og en oplevelse af informationsoverload, kan det have en positiv effekt i forhold til coronavirus, da det kan lede til en øget forståelse af alvoren og dermed den ønskede sundhedsorienteret adfærd i form af selvisolering (s. 13).

Med udgangspunkt i denne undersøgelse vil det således være interessant at medtænke sociale mediers rolle som informationskilde for dette speciales respondenter, da dette kan være en faktor i forbindelse med bestemt adfærd under pandemien. Yderligere giver undersøgelsen et indtryk af, at mediekanalerne har betydning for individets forståede alvor og dermed indirekte også risikoopfattelse, hvilket jeg vil holde in mente fremadrettet.

2.3 Risikoopfattelser → adfærd?

Som fremhævet i ovenstående afsnit kan anvendelsen af sociale medier og spredningen af information vedrørende coronavirus have betydning for befolkningen og individets adfærd. Samtidig kan disse faktorer ligeledes have indvirkning på forståelsen af risiko, hvilket bl.a. kom til udtryk i Smiths (2020) tekst og også var en pointe, der blev fremhævet af Olagoke et al. (2020).

I undersøgelsen af Toan Luu Duc Huynh (2020) er fokus ligeledes på befolkningens risikoopfattelser. Her arbejdes ud fra en forståelse af, at den sande risiko ved coronavirus måske er lav, mens den massive globale mediedækning kan bevirke en bestemt risikoopfattelse hos befolkningen, hvilket Huynh (2020) anser kan være bestemmende for deres adfærd (s. 758). Undersøgelsen tager udgangspunkt i et spørgeskema med 391 respondenter fra Vietnam i alderen 15-47 år. Disse blev bedt om at besvare spørgsmål angående risikoopfattelser, officielle informationer

og misinformationer omkring udviklingen af coronavirus, samt hvor de fik deres viden fra (Huynh, 2020, s. 3). Resultaterne viser, at respondenterne definerer risici ud fra to aspekter: 1) deres geografiske placering og 2) adfærd forbundet med brug af sociale medier. Undersøgelsen konkluderer, at jo mere man bruger sociale medier, jo mere øges forståelsen af risici i forbindelse med coronavirus (Huynh, 2020, s. 760). Det er interessant, at undersøgelsen ikke medtager den ældre aldersgruppe, da Huynh (2020) påpeger, at deres forståelse af risikoen kan være højere, og han hentyder til muligheden for at udføre yderligere forskning, der også medtager forskellige aldersintervaller (s. 761). Dette er interessant at have in mente i forbindelse med dette speciale, der netop medtænker den ældre aldersgruppe, og derfor gør det muligt at undersøge, hvorvidt der er forskel på forståelsen af risikoen forbundet med coronavirus for respondenterne på tværs af aldersgrupper. Samtidig er de emner, der bliver gennemgået i Huynhs (2020) spørgeskema interessante at medtænke i forhold til at forstå, hvilke faktorer der kan have indflydelse på respondenternes risikoopfattelser. Særligt hvorvidt medierne og den offentlige kommunikation spiller en væsentlig rolle, som det samtidig er blevet påpeget ved flere af de tidligere gennemgåede tekster og undersøgelser i dette litteraturreview.

En undersøgelse, der i stedet har fokus på de psykologiske faktorer, der kan ligge til grund for befolkningers risikoopfattelse i forbindelse med coronavirus, er udformet af Sarah Dryhurst, Claudia R. Schneider, John Kerr, Alexandra L. J. Freeman, Gabriel Recchia, Anne Marthe van der Bles, David Spiegelhalter og Sander van der Linden (2020). Undersøgelsen tager afsæt i et spørgeskema, der er udsendt til 10 forskellige lande, henholdsvis England, USA, Australien, Tyskland, Italien, Sverige, Mexico, Japan og Sydkorea. Spørgeskemaet blev besvaret af 6991 respondenter, og indeholder spørgsmål angående affektive, kognitive og tidsmæssige/rumlige dimensioner (Dryhurst et al., 2020, s. 3). Resultaterne viser bl.a., at respondenter fra både England og Spanien har en væsentlig højere risikoopfattelse end respondenter fra de resterende lande. Faktorer, der ifølge Dryhurst et al. (2020) kan lede til større risikoopfattelser, er personlig erfaring med virus, en oplevelse af at få for mange informationer fra venner og familie, samt et individualistisk syn på verden. Desuden viser undersøgelsen, at en tillid til regeringen resulterer i en mindre risikoopfattelse, samt at mænd generelt anser risikoen som værende mindre end kvinder (Dryhurst et al., 2020, s. 5). I forbindelse med empiriindsamlingen til dette speciale finder jeg det interessant at samle inspiration til interviewguidene fra denne undersøgelse, særligt i relation til betydningen af personlige erfaringers indvirkning på risikoopfattelserne blandt respondenterne. Samtidig er det interessant, at Dryhurst

påpeger, at tillid til regeringen kan mindske risikoopfattelserne, hvilket ligeledes vil være et element, jeg vil have in mente.

Flere af de udvalgte tekster giver som ovenstående anledning til inspiration i forbindelse med udformningen af interviewguidene. Den tyske undersøgelse af Lars Gerhold (2020) er endnu en af disse. Gerholds undersøgelse tager afsæt i et spørgeskema delt i tre kategorier: 1) risikoopfattelser og frygt, 2) håndtering og adfærd og 3) forberedelse af madlager til nødsituationer. I alt er 1242 svar medtaget fra respondenter i alderen 18-74 år med fordelingen 51% mænd. Resultaterne viser bl.a., at de ældre respondenter anser risikoen som værende mindre, sammenlignet med de yngre. I tråd med Dryhursts et al. (2020) resultater, viser undersøgelsen af Gerhold (2020) ligeledes, at de mandlige respondenter generelt er mindre bekymret end de kvindelige (s. 1). I relation til individets håndtering af corona-situationen viser resultaterne, at deltagerne overordnede er problemfokuseret og lytter til myndighedernes anvisninger. Samtidig har de særligt fokus på risici ved offentlige steder (Gerhold, 2020, s. 1), hvilket er relevant at medtænke. Ud fra undersøgelsens omfangsrige aldersgruppe, samt de præsenterede resultater, anser jeg det som interessant at undersøge, hvorvidt alder kan have indflydelse på respondenternes risikoopfattelser, samt hvorvidt køn har en signifikant betydning i forhold til de rationaliteter, der bliver dominerende for fokusgruppedeltagerne.

Endnu et element, der potentielt kan have indflydelse på befolkningens risikoopfattelser og sundhedsrelaterede valg, er politisk overbevisning, hvilket John M. Barrios og Yael Hochberg (2020) har fokus på i deres undersøgelse. Den amerikanske undersøgelse tager afsæt i data fra Google Health Trends Search og Unacast i et forsøg på at måle borgernes søgehistorik og færden, både før og under COVID-19 pandemien (Barrios & Hochberg, 2020, s. 3). Undersøgelsen tager udgangspunkt i to begivenheder: 1) det første tilfælde af smitte med coronavirus i USA og 2) CPAC-mødet, hvor bl.a. Ted Cruz var i selvisolation grundet kontakt med COVID-19 smittede individer (Barrios & Hochberg, 2020, s. 4). Med afsæt i den geografiske placering og det amerikanske præsidentvalg i 2016 viser resultaterne, at borgere, der har stemt på daværende præsident Donald Trump, indledningsvist har en signifikant mindre ændring i deres daglige færden i tiden omkring den første begivenhed. Når situationen senere påvirker politikere, der deler deres overbevisning, som eksempelvis Ted Cruz, viser undersøgelsen, at deres adfærd ændres mod et øget hensyn (Barrios & Hochberg, 2020, s. 4). Resultaterne peger således i retning af, at politisk overbevisning kan være en væsentlig faktor i relation til risikoopfattelser og adfærd under COVID-19. En interessant pointe at medtage fra denne undersøgelse er, at forskellige risikoopfattelser blandt befolkningen ifølge Barrios og Hochberg

(2020) kan have negative konsekvenser for samfundet, da folk således vil agere forskelligt og tage forskellige hensyn (s. 6). Yderligere omtaler Barrios og Hochberg (2020) mediernes indflydelse, idet de påpeger, at mediernes politiske vinkel farver perceptionen, og selvom den samme data er tilgængelig for alle, vil den enkelte blive eksponeret for bestemte fortolkninger, alt efter hvilken mediekanal, vedkommende får informationerne fra (s. 1-2). Dette er ligeledes elementer, der er væsentlige at medtænke i forhold til at forstå respondenternes bevæggrunde. Omend jeg, i forbindelse med empiriindsamlingen, ønsker at afklare respondenternes forståelser af myndighederne og regeringens kommunikation, ønsker jeg dog ikke at spørge direkte ind til deres politiske overbevisning, idet jeg anser, at dette kan farve samtalen negativt.

Artiklen af Corinna S. Marterelli og Wanja Wolff (2020) fokuserer i stedet på betydningen af kedsomhed og selvkontrol i forhold til at overholde myndighedernes anbefalede restriktioner i forbindelse med COVID-19 pandemien. I artiklen konkluderes en sammenhæng mellem et behov for udøvet selvkontrol og niveauet af kedsomhed forbundet med den nuværende situation. At individet selv skal træffe en lang række valg i forhold til restriktionerne fremsat af regeringen og myndighederne, og de tilhørende sikkerhedsmæssige foranstaltninger, leder til et øget pres på vedkommendes selvkontrol, samt et større individuelt ansvar. Hvorvidt individet lever op til restriktionerne er således, ifølge Marterelli og Wolff (2020), tæt forbundet med det individuelle forhold mellem kedsomhed og selvkontrol (s. 4).

Der kan altså være flere faktorer end medierne og myndighedernes kommunikation, der spiller ind på den enkeltes risikoopfattelse, hvilket også blev fremhævet i undersøgelsen af Dryhurst et al. (2020) og Gerhold (2020). Dette er således en vigtig pointe at have for øje, eftersom disse faktorer angiveligt kan have indflydelse på, hvordan respondenterne forstår risikoen, samt hvilke rationaliteter de bevidst eller ubevidst trækker på, når de italesætter deres adfærd under COVID-19 pandemien.

2.4 Opsamling

Ovenstående artikler og undersøgelser leder til en nuanceret forståelse af en række faktorer, der kan have indflydelse på individets risikoopfattelser, samt en forståelse af myndighedernes og regeringens kommunikative rolle og mediernes betydning. På baggrund af ovenstående kan man ligeledes bygge bro mellem den enkeltes risikoopfattelse og vedkommendes adfærd i relation til COVID-19 pandemien. Det kan derfor være relevant at undersøge, hvordan risici forstås og opleves i forbindelse

med pandemien, hvilket dermed potentielt kan lede til en forståelse af, hvorfor folk gør, som de gør; og hvorfor der kan eksistere divergerende fortolkninger af restriktioner og retningslinjer.

Modsat de præsenterede undersøgelser finder jeg det hertil relevant at anvende kvalitative metoder. Disse tillader forskeren at gå i dybden med respondenternes umiddelbare besvarelser, hvilket ikke er muligt i samme omfang med f.eks. spørgeskemaer, som flere af ovenstående undersøgelser beror på. Valget af kvalitative metoder er ligeledes med til at positionere denne undersøgelse i forhold til andre undersøgelser om lignende emner. Dette kan ligeledes medvirke til dette speciales relevans, eftersom undersøgelsen således adskiller sig fra de eksisterende undersøgelser, som er fremhævet her. Flere af ovenstående undersøgelser bringer desuden alder i spil som en faktor, omend skelnet i aldersgrupperne varierer. Det er derfor relevant at undersøge, hvorvidt risikopfattelser er aldersbetinget. Yderligere vil jeg medtænke den offentlige kommunikation, mediernes rolle i formidlingen af denne, samt køn, kedsomhed, selvkontrol, personlige erfaringer og andres adfærd som faktorer, der kan anses som definerende for individets risikopfattelser og diskursive ytringspositioner.

3. Teori

Følgende afsnit vil præsentere specialet teoretiske fundament, samt placere dette i forhold til undersøgelsens fokus. Med afsæt heri har jeg bl.a. valgt at inddrage Ulrich Becks (1997) teori om *risikosamfundet* med henblik på at forstå og definere risici, samt medtænke hans syn på risikokommunikation. Hertil finder jeg det relevant at supplere med et nyere perspektiv på Becks oprindelige forståelse, for at præsentere et mere nuanceret billede af risikobegrebet. Yderligere vil jeg inddrage Millett Granger Morgan, Baruch Fischhoff, Ann Bostrom og Cynthia J. Atmans (2002) teori omhandlende *risiko* og *risikokommunikation* med henblik på at opnå en teoretisk forståelse af de problematikker, der er forbundet med risikokommunikation, og hvordan denne skal tilpasses befolkningen. Dernæst præsenteres kort Stig Hjarvard (2009) og Elena Blocks (2013) perspektiver på *medialiseringsbegrebet*, med henblik på at beskrive den samfundsmæssige kontekst COVID-19 eksisterer i, og for at tegne et billede af medierne som aktører i debatten. Ydermere inddrages Elihu Katz og Paul Lazarsfelds (1955) teori om *two-step flow*, der giver anledning til at forstå de sociale processer, hvorigennem information deles og fortolkes, hvilket sættes i et risikoperspektiv.

Derudover ønsker jeg at forstå førnævnte teorier med udgangspunkt i Michel Foucaults (1982) forståelse af *subjektivering* og *magt* med henblik på at forstå, hvordan individet subjektiveres

og indgår i magtforhold i forbindelse med COVID-19 pandemien i Danmark og de afstedkomne restriktioner. Omend jeg er opmærksom på, at de valgte teorier anlægger forskellige tilgange, anser jeg, at det anvendte Foucaultske syn på viden og subjektet vil danne en fælles forståelsesramme, hvori de valgte teorier placeres.

3.1 Risici i det moderne samfund

COVID-19, der er udgangspunktet og den omfattende case for dette speciale, er et emne, der berører individer og samfund verden over, og som tvinger den enkelte til at forholde sig til uvante og, i et vist omfang, ukendte risici på et mere nærværende plan end ellers. På tidspunktet for empiriindsamlingen, fandtes der endnu ikke en vaccine, og spredningen af COVID-19 kan konkretisere en række risici for den enkelte, bl.a. i form af fysisk (og mental) sundhed, økonomisk sikkerhed og mere samfundsorienterede risici. Emnet kan derfor af flere årsager kategoriseres som risikofyldt og samtidig indeholde grader af videnskabelig usikkerhed. I forbindelse med dette speciale ønsker jeg særligt at undersøge, hvordan forskellige aldersgrupper i befolkningen oplever, forstår og til en vis grad agerer på baggrund af risici forbundet med COVID-19. Yderligere, hvordan regeringens og myndighedernes kommunikation om risici spiller en rolle for individer i disse aldersgrupper, samt dennes betydning for deres risikoopfattelser. Derfor vil jeg i dette afsnit præsentere relevant teori, der relaterer sig til risiko-begrebet og risikokommunikation.

3.1.1 Risikosamfundet og risici

I 1986 præsenterede Beck begrebet *risikosamfundet* i hans værk *Risikogesellschaft* (Beck, 1997, s. 12). Becks teori har sidenhen været genstand for international debat, da denne tankegang udfordrer den socialvidenskabelige tradition og resulterer i et øget fokus på samfundets udvikling og de tilhørende konsekvenser (Adam & van Loon, 2000, s. 1). I Becks oprindelige fremstilling af begrebet risikosamfund, refererer han til et sæt af betingelser vedrørende sociale, kulturelle, økonomiske og politiske aspekter, der alle kan medføre en forandring af sociale strukturer i samfundet (Beck, 1997, s. 39). I Merryn Ekbergs (2007) læsning af Beck anses det, at det tidligere fokus på velstand og rigdom, som er karakteristisk for den industrielle modernitet, tilsidesættes til fordel for et øget fokus på risikoreduktion, idet individet er blevet mere risikobevist. Den øgede bevidsthed om risici og farer har resulteret i en reflektiv modernitet med usikkerhed som en vigtig katalysator (Ekberg, 2007, s. 344). Beck (1997) beskriver denne stigende risikobevidsthed som en kamp mellem *rationalitetsfordringer* med videnskabens ønske om objektivitet overfor befolkningens mere

følelsesprægede rationalitet (s. 79). Hertil påpeger han, at den moderne bevidsthed og øgede refleksivitet er opstået på baggrund af en række videnskabelige fejl og fejlvurderinger, der har resulteret i negative konsekvenser for samfundet og dets borgere. Dette har ligeledes skabt en usikkerhed hos individet og som konsekvens heraf en mistillid til eksperterne (Beck, 1997, s. 80).

Hertil følger Becks (1997) ønske om bl.a. at gøre op med skelnet mellem risici, der fastslås af videnskaben, og *iagttagelse* af risici, hvilket tilfalder befolkningen, da dette skel anslår muligheden for at fremlægge risici objektivt (s. 77). Beck (1997) mener i stedet, at videnskaben bør medtænke befolkningens forståelser af risici, da disse kan være indikatorer for kulturelle værdisætninger for et godt liv. Hvis befolkningens egne erfaringer ikke er gyldige, særligt hvis de er modstridende med myndighedernes fremlægning af risikoen, vil det øge mistilliden til eksperter og i stedet resultere i, at individet bliver "(...) til små, private alternative eksperter i spørgsmål vedrørende moderniseringens risici" (Beck, 1997, s. 82). Hertil kan tilføjes Paul Slovic (1997) tese om, at offentlighedens forståelse af risici ikke kan affejes som ignorante, men i stedet skal ses i lyset af sociale, teknologiske og psykologiske kvaliteter ved farer. Slovic (1997) påpeger herved de sociale værdiers indflydelse på risikoopfattelser (s. 22). Disse pointer er interessante at medtænke i relation til dette speciale, da det kan have indvirkning på, hvordan og i hvilken grad individer anslår risici forbundet med COVID-19. Samtidig kan det være interessant i forhold til, hvorvidt de oplever, at deres risikoopfattelser medtænkes eller forkastes af myndigheder og eksperter.

Beck (2009) præsenterer desuden et væsentligt skel mellem *klassiske risici* og *moderne risici*. Klassiske risici kan bl.a. være naturkatastrofer samt naturlige ændringer i økosystemer og således begivenheder, der kan finde sted uden menneskelig indblanding (Beck, 2009, s. 24). Mere relevant i forbindelse med dette speciale er de moderne risici, som Beck (2009) mener bunder i bevidste valg, der træffes ud fra private og statslige instansers, ofte økonomiske, interesse. Flere af de moderne risici kan forstås som *utilsigtede konsekvenser* af industrisamfundet (Rasborg, 2013, s. 491). Beck mener hertil, at det er de moderne risici, der har udløst risikosamfundets eksistens og relevans, da disse er resultatet af menneskelige handlinger, der har indflydelse på samfundet og individet i større eller mindre grad, hvorfor disse leder til den øgede refleksivitet (Beck, 2009, s. 25). I forbindelse med dette speciale kan COVID-19 anses som en nuanceret blanding mellem klassiske risici, der opstår i form af sygdom og virus, og den globale spredning af smitten, der anses som et udtryk for moderne risici. Særligt menneskets syn på naturen og rejseindustrien kan anses som bevidste valg, der bevirker, at en epidemi udvikler sig til en pandemi. COVID-19 pandemien kan således anses som en moderne

risiko, der spredes til befolkninger verden over grundet menneskelige handlinger, og som i særdeleshed har konsekvenser for både samfund og individer.

Hvor man med afsæt i Becks (1997) teori kan udlede, at eksperter er med til at skabe øget refleksivitet og usikkerhed for individet i forbindelse med risici, kan man på baggrund af Anthony Giddens' (1991) *tillidsbegreb* forstå, at individet i højere grad anser eksperter som tillidsvækkende autoriteter. Giddens præsenterer dette begreb i relation til hans teori om *det senmoderne samfund*. Hertil beskriver han, hvordan individet i stigende grad bliver afhængige af ekspertsystemer qua samfundets udvikling mod globalisering og den teknologiske udvikling (Giddens, 1991, s. 3). Denne pointe udspringer af, at individet de senere år har *udlejret* flere og flere opgaver til eksperter, fremfor at varetage dem selv. Derfor er tillidsbegrebet væsentligt, da Giddens (1991) anser, at begreber som tillid og risiko særligt bringes i spil, når individet placeres over for situationer med usikkerhed og flere handlemuligheder (s. 3). Den øgede tillid er ligeledes relevant i forbindelse med hans forståelse af *abstrakte systemer*, der defineres som symbolske tegn, såsom kapital og ekspertsystemer (Giddens, 1991, s. 18). Disse ekspertsystemer kan i forbindelse med dette speciale bl.a. anses som Sundhedsstyrelsen, fagfolk og regeringen. Giddens (1991) argumenterer således, i kontrast til Becks (1997) øgede refleksivitet, for en stigende afhængighed og tillid til eksperter. Man kan således diskutere det paradoksale i Becks (1997) forståelse af en øget refleksivitet i forhold til risiko, samt en voksende mistillid til eksperter, over for Giddens (1991) udlejningsbegreb og dermed øget afhængighed af ekspertsystemer. Det er relevant at have Giddens (1991) forståelse in mente i relation til Becks (1997), idet jeg på baggrund af ovenstående anser, at den øgede refleksivitet kan skabe en dikotomi mellem øget afhængighed og større mistillid til ekspertsystemer. Konflikten mellem individ og samfund betegnes yderligere i Lars Bo Kaspersens læsning af Giddens (2013) som dualismen mellem aktør og struktur (s. 455). Ved at inddrage både Beck (1997) og Giddens (1991) syn, bliver det muligt at forklare et potentielt nuanceret syn på eksperter, der kan komme til udtryk i specialets empiriske grundlag, samt at forstå individet som aktør i det moderne samfunds kompleksitet.

I forbindelse med særligt inddragelsen af Becks (1997) teori finder jeg det som nævnt relevant yderligere at medtænke et nyere perspektiv på hans oprindelige forståelse af risikosamfundet. I teksten af Barbara Adam og Joost van Loon (2000) præsenteres deres syn på socialteoriens rolle i et samfund præget af moderne risici, samt en forståelse af, at "In a risk society (...) even the most restrained and moderate-objectivist account of risk implications involves a hidden politics, ethics and

morality” (Adam & van Loon, 2000, s. 1). Adam og van Loon (2000) taler for en forståelse af socialteorien, som medtænker konsekvenserne af at eksistere i et risikosamfund. Det er væsentligt, i relation til dette speciale, at holde de bagvedliggende faktorer in mente i forbindelse med risikodiskursen, og særligt hvorvidt individerne er bevidste om, at sådanne faktorer kan ligge til grund for bestemte risici-fremstillinger. Adam og van Loon (2000) præsenterer desuden fem implikationer af risikobegrebet (s. 2), som jeg mener er relevante at inddrage, da det kan bidrage til en teoretisk forståelse af de underliggende værdier, der ofte tilskrives risici, og således en dybere forståelse for, hvordan risiko skabes og opfattes. Disse implikationer omhandler følgende:

1) Risici er socialt konstrueret og et udtryk for social usikkerhed. Dette betyder dog ikke, at risici anslås på baggrund af tilfælde og mavefornemmelser. Som Adam og van Loon (2000) skriver: “(...) we are not free to ‘construct’ risks as we please” (s. 2). Med afsæt i socialteorien er forståelsen af risici i stedet forbundet med en forståelse af farer, samt hvem disse farer potentielt vil berøre (Adam & van Loon, 2000, s. 2-3).

2) Risici og viden herom er medieret og afhænger af fortolkning, hvilket gør risici formbare og åbner op for social definition og konstruktion. Dette bevirker desuden, at der findes en række forskellige forståelser af den samme risiko, hvorfor det er væsentligt at holde de bagvedliggende motiver for øje i relation til dem, der kan definere risikoen for befolkningen; herunder medier, videnskaben og politikere (Adam & van Loon, 2000, s. 4).

3) Risici viser viden som grænseløs. Hertil påpeger Adam og van Loon (2000) behovet for også at gå ud over forståelsen af risiko som socialt konstrueret, og forstå hvordan specifikke teknologier og risici leves og legitimeres eller ignoreres (s. 5). Når eksperter og forskere bringer nye opfindelser ind i livet, har de mistet kontrollen over konsekvenserne heraf. Dette beskrives af Beck og Giddens som *skabte usikkerheder* eller utilsigtede konsekvenser, da nye opfindelser kan medbringe uforudsete risici (Adam & van Loon, 2000, s. 6).

4) Behovet for et ændret risiko-sprog, der går fra et fokus på binære logikker, til hvordan risikoen italesættes. Det reflektive aspekt ved risiko-begrebet forudsætter en mægling, en italesættelse, der ikke kan reduceres til beregninger og målbare resultater (Adam & van Loon, 2000, s. 7). Dette punkt anser jeg særligt relaterer sig til Becks (1997) pointe om at medtænke befolkningens risikoopfattelser fremfor blot at forkaste disse til fordel for videnskaben.

5) Det gensidige forhold mellem risici, teknologi og potentielle fremtider, og hertil forståelsen af, at risikoopfattelser kan lede til nye teknologier, mens nye teknologier kan medføre en uforudset fremtid med nye risici (Adam & van Loon, 2000, s. 8).

I forbindelse med dette speciale finder jeg det særligt interessant at medtænke disse antagelser og tilføjelser til Becks oprindelige teori, da det giver anledning til at anse risici som socialt konstruerede forståelser, der kræver fortolkning. Yderligere giver teorien anledning til at afkode det risiko-sprog, der optræder i forbindelse med COVID-19; både hos myndighederne og offentlige instanser, men også i særdeleshed blandt de respektive aldersgrupper. Adam og van Loons (2000) teori giver således anledning til et mere konstruktivistisk og diskursivt syn på risikobegrebet, end Becks oprindelige forståelse. Gennem inddragelse af både det oprindelige og reviderede syn på risiko og risikosamfundet tilføres en teoretisk forståelsesramme for, hvordan risici konstrueres, fortolkes og italesættes socialt.

3.1.2 Risikokommunikation

Der findes mange forskellige former for risici, hvortil Morgan et al. (2002) påpeger befolkningens tilbøjelighed til at fokusere på de umiddelbare bekymringer (s. 1). Morgan et al. (2002) fremhæver, at individer har brug for et bredt sæt af kompetencer for at forstå den information, de modtager om risici og derved kunne inkorporere det i dagligdagen. Hertil påpeges et behov for pålidelig information om specifikke risici (Morgan et al., 2002, s. 2). Morgan et al. (2002) definerer risikokommunikation som kommunikation rettet mod befolkningen med henblik på at tilbyde dem den information, de har brug for, i forhold til at kunne træffe velinformerede beslutninger omkring risici (s. 4). I forbindelse med dette speciale spiller risikokommunikation en væsentlig rolle, da fokus netop er på individets risikoopfattelser og de florerende risiko-fremstillinger, der præsenteres for individet gennem bl.a. medierne, regeringen og sundhedsmyndighedernes kommunikation. Ifølge Morgan et al. (2002) kræver effektiv risikokommunikation, at afsenderen opfattes som pålidelig og autoritær. Hvis afsenderen derimod opfattes som havende bagvedliggende motiver i forbindelse med at fremstille risici på bestemte måder, kan dette stille individet i en vanskelig situation i forhold til, hvem eller hvad man skal tro på. Dette kan i værste fald lede til forvirring og en mistillid til eksperter, samt give anledning til, at mindre troværdige kilder kan få indflydelse på den offentlige definition af risikoen (Morgan et al., 2002, s. 4-5). Selvom Morgan et al. (2002) har fokus på effektiv risikokommunikation, kan deres teori anses som en konkretisering af Becks (1997) mere reflekssive

risikoforståelse. Hos Morgan et al. (2002) kan man dog argumentere for, at afsenderen bliver mere reflektiv, også i forhold til de kulturelle elementer af risici.

Ligeledes må risikokommunikation tilpasses modtagerens behov, da dette kan variere; nogle gange er der behov for tillidsfulde eksperter uden bagtanker, andre gange kvantitative målinger, som individet kan træffe beslutninger på baggrund af, ud fra den personlige situation (Morgan et al., 2002, s. 5-6). Dette kan sammenholdes med Becks (1997) pointe om, at eksperter bør medtænke befolkningens risikoopfattelser, da jeg anser, at disse ligeledes kan være en indikator for, hvordan man bør kommunikere om de potentielle risici. Morgan et al. (2002) påpeger i relation til tillidsfulde ekspertudtalelser, at dette kræver klar kommunikation, der er i tråd med befolkningens mål og ønsker (s. 5). Dette er relevant i forbindelse med dette speciale, idet den indledende undren udspringer af befolkningens varierende adfærd under COVID-19 pandemien, til trods for myndighedernes anbefalinger. Det kan derfor være interessant at undersøge befolkningens bagvedliggende motiver for deres adfærd, hvilket jeg vil have in mente. Hvad end der er behov for den ene eller anden kommunikationsform, forudsætter en ændret adfærd ifølge Morgan et al. (2002), at individet skal forstå de bagvedliggende begrundelser for, hvorfor en adfærdsændring er nødvendig. Hertil opstiller de teorien om *mental models*, der tillader individet at identificere relevante fakta og samtidig forstå, hvordan de bør forholde sig til disse (Morgan et al., 2002, s. 7).

For at understrege betydningen af risikokommunikation inddrages dette citat fra Morgan et al.: "(...) poor risk communications can create threats larger than those posed by the risk that they describe" (Morgan et al., 2002, s. 4). Morgan et al. (2002) fremhæver desuden, at de typer risici, som bekymrer individet mest, samtidig også er de risici, der er nemmest at finde information om (s. 3). Dette kan enten skyldes, at medierne og eksperter udgiver en del information om risici, hvilket bevirker en øget bekymring blandt individer, eller at befolkningen har en bekymring, som medierne kan gøre til sensationelle nyhedshistorier. Medierne har således en unægtelig betydning i forbindelse med de fremstillede risici, og kan samtidig være underlagt disse i forhold til at berette om befolkningens bekymringer.

3.2 Mediering af risici

I forlængelse af ovenstående finder jeg det relevant at inddrage Hjarvards (2009) teori om medialisering som den længerevarende proces, hvor institutioner og interaktionsmåder ændres kulturelt i samfundet som følge af mediernes øgede betydning (s. 14). Ifølge Hjarvard (2009) indeholder denne proces en dobbelthed, hvor medierne på en og samme tid er blevet en integreret del

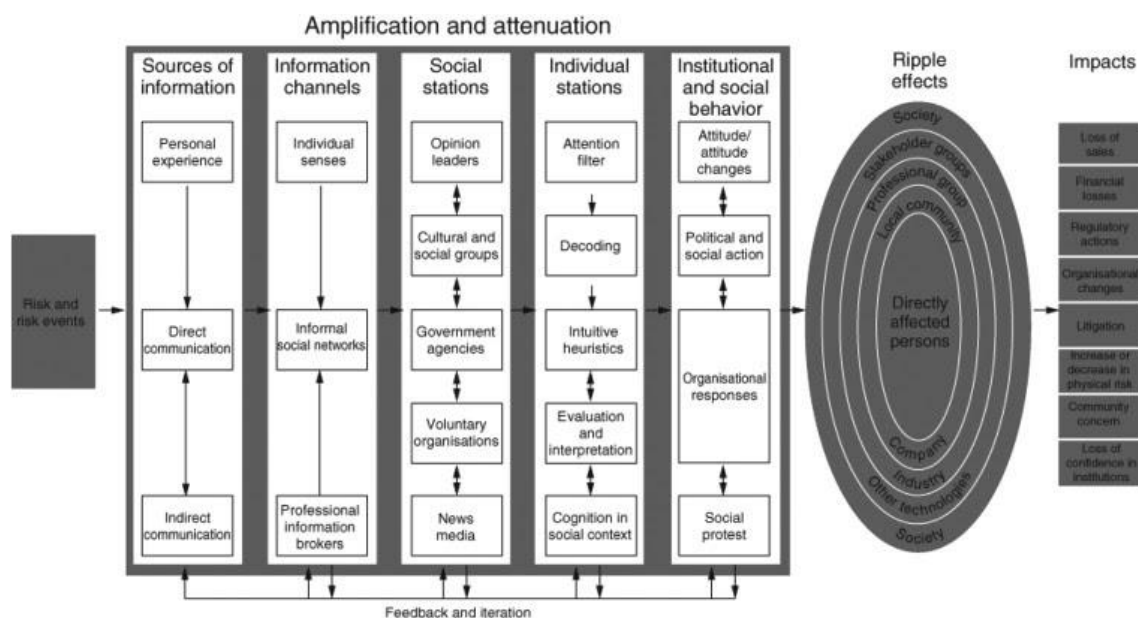
af andre institutioners virke, samtidig med at have opnået en selvstændighed, således at andre institutioner må underordne sig mediernes logik (s. 6). Han mener hertil, at samfundet er gennemsyret af mediernes tilstedeværelse, således at medierne ikke længere kan adskilles fra kulturen og samfundets øvrige institutioner (Hjarvard, 2009, s. 5). Dette er interessant at medtænke i forbindelse med dette speciale, eftersom medierne således påvirker og påvirkes af aktørerne i den offentlige risiko-diskurs. Med afsæt i medialiseringbegrebet kan medierne samtidig ses som bindeled mellem aktører og den brede offentlighed.

Block (2013) anser desuden medier, politik og kultur som interrelaterede institutioner, der som følge af interne magtkampe udgør den politiske kommunikation i en gruppe eller et samfund (s. 261). Som hun skriver det: “(...) when studying the mediatization of politics (...) there is no point in separating culture and politics from media communication either” (Block, 2013, s. 263). Jeg vil derfor medtænke medierne som en del af de sociale aktører, der kan have indflydelse på individets risikoopfattelse.

I forlængelse af forståelsen af mediernes rolle som aktør og indlejret i andre instansers virke finder jeg det relevant at inddrage James W. Dearing og Everett M. Rogers (1996) teori om *agenda-setting*, med henblik på at forstå hvordan bl.a. medierne og offentligheden kan fremsætte en bestemt agenda; hermed hvordan nogle emner får mere opmærksomhed end andre. Agenda-setting teorien tilbyder netop en forklaring på, hvorfor noget information fremhæves til fordel for andet, samt hvordan den offentlige mening formes. Dearing og Rogers (1996) definerer en *agenda* som et sæt issues, der kommunikerer i et hierarki af betydning anslået på et givent tidspunkt. Et issue indeholder desuden en dobbelthet, der involverer en konflikt mellem flere grupper. Netop potentialet for konflikt i offentligheden kan gøre det nyhedsværdigt og dermed en del af medierne, som Dearing og Rogers (1996) refererer til som *den offentlige arena* (s. 2). I forhold til specialets case kan COVID-19 defineres som et issue, der i høj grad har været på medierne, politikerne og offentlighedens agenda. Konflikten heri synes at være flersidet, da der konstant fremsættes modstridende informationer omkring nye restriktioner, ny og revideret viden om virus samt en række ekspertvurderinger, der enten taler for eller imod førnævnte. Graden af videnskabelig usikkerhed, der endnu er forbundet med COVID-19, bidrager således til at bringe emnet på agendaen.

Hertil finder jeg det relevant at inddrage Jeanne Kasperson, Roger Kasperson, Nick Pidgeon og Slovic (2003) gennemgang af teorien om *the social implications of risk*. Den grundlæggende tese for denne teori er, at risici og risiko-begivenheder enten *opblæses* eller *nedtones*

på baggrund af psykologiske, sociale, institutionelle og kulturelle processer (Kasperson et al., 2003, s. 13). Nedenstående model præsenterer, hvordan de førnævnte processer har indflydelse på, hvorvidt risikoen opblæses eller nedtones:

Figur 1: The social amplification of risk (Kasperson et al. 2003, s. 14).

Opblæsning af risici kan forekomme på to stadier; enten i modtagelsen af information eller i samfundets reaktionsmekanismer (Kasperson et al., 1988, s. 177). Hertil kan nævnes Kaspersons et al. (1988) begreb *signaler*, der opfanges og afkodes individuelt, hvilket kan forklare, hvorfor risici og risiko-begivenheder kan opfattes forskelligt (s. 180). Signaler bliver desuden afkodet på baggrund af individuelle og sociale forstærkningsstationer, herunder bl.a. myndighedernes kommunikation om og forståelse af risikoen, mediernes dækning, kulturelle grupper og individets interpersonelle netværk (Kasperson et al., 1988, s. 181).

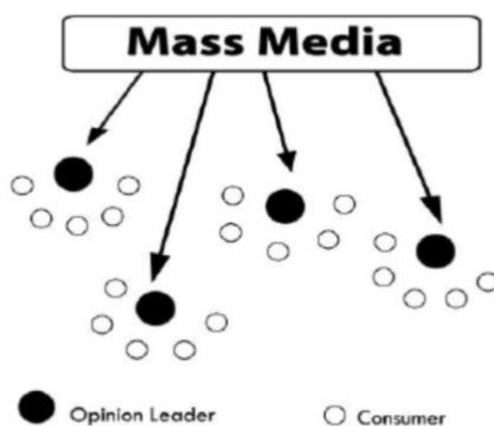
Det er interessant at undersøge, hvordan de offentlige aktører, herunder særligt medierne, enten opblæser eller neddæmper de ansete risici forbundet med COVID-19, samt hvordan respondenterne forholder sig til dette. Yderligere er det interessant at forsøge at afdække, hvilke signaler individet baserer sine opfattelser på.

3.2.1 Two-step-flow

Eftersom risici indeholder et socialt element i forhold til, hvordan de defineres og fortolkes, anser jeg det ligeledes for relevant at inddrage Katz og Lazarsfelds (1955) teori om two-step flow i forhold til

at forstå, hvordan individet socialt kan påvirke og blive påvirket af andres holdninger og synspunkter. Selvom teorien oprindeligt opstod i 1955, og derfor blev skabt med afsæt i et andet samfunds- og medie billede end det, der eksisterer i dag, vil jeg argumentere for dens relevans i forbindelse med dette speciale. Særligt hvis teorien holdes i relation til Morgan et al. (2002) og Kaspersen et al. (2003) teorier, for derved at anvendes til at undersøge, hvem individet lytter til, når det omhandler sundhedsfaglige emner, samt uvante og ukendte risici.

Two-step-flow teorien blev oprindeligt udviklet på baggrund af en række valgkampagner med henblik på at undersøge, hvilke faktorer, der havde effekt på vælgerne, særligt i samspillet mellem individet og massemedierne (Katz & Lazarsfeld, 1995, s. 124). Teorien undersøger netop, hvilke kilder, individer lytter til i forhold til at træffe deres valg (Katz & Lazarsfeld, 1955, s. 127). Hertil frembringer Katz og Lazarsfeld begrebet *opinionsledere*, der refererer til individer, som ofte er mere aktive i forhold til at søge information i medierne, og som videregiver denne information til andre. Opinionsledere kan være forskellige individer fra forskellige erhverv, samt sociale- og økonomiske niveauer (Katz & Lazarsfeld, 1955, s. 128). Undersøgelsen fra 1955 viste, at størstedelen af vælgerne lyttede til opinionsledere frem for massemedierne, samt at opinionslederne blev influeret af massemedierne. Således opstod den todelte model i two-step-flow teorien, der er illustreret i nedenstående figur:

Figur 2: Two-step Flow Model (Katz & Lazarsfeld, 1955).

Da teorien som nævnt opstod i en tid med et andet medie billede, finder jeg det ligeledes relevant at inddrage Preben Sepstrup og Pernille Fruensgaard Øes (2010) kritik og revidering af two-step-flow modellen. De kritiserer denne for at være for enkel, idet: "Totrinsmodellen overser, at der både kan være færre og flere end to trin mellem kommunikationsproduktet og modtageres reaktion" (Sepstrup & Øe, 2010, s. 91). Som modstykke hertil præsenterer Sepstrup og Øe en *flertrinsmodel*, der kan give

en bredere forståelse af forholdet mellem massekommunikation og interpersonel kommunikation, forudsat menneskets interne relationer medtænkes i effekten (s. 92). Deres model peger på en anden og mere cirkulær struktur, omend den grundlæggende tese fra two-step-flow modellen, om at nogle mennesker i højere grad end andre bliver opmærksomme på emner gennem medierne, stadig er gældende.

På baggrund af ovenstående er det således interessant, hvilke faktorer der reelt har indflydelse på individets risikoopfattelse i forbindelse med COVID-19 pandemien, samt hvordan risici defineres og kommunikeres som en del af den offentlige bevidsthed.

3.3 Subjektivisering og magt

Med henblik på at besvare specialet problemformulering og dermed forstå, hvordan risikoopfattelser skabes, samt hvordan disse påvirker individet, har jeg valgt at inddrage Foucaults (1982) forståelse af bl.a. *subjekt* og *magt*. Dette giver anledning til at forstå bagvedliggende faktorer, der påvirker individer og placerer dem i magtforhold, som præger deres adfærd og forståelse af de fremstillede risici. I forbindelse med dette speciale forstår jeg, hvordan det at lytte til eksperter, opinionsledere, regeringen eller medier er et udtryk for blot nogle af de magtforhold, som individet er indlejret i. Som nævnt anvendes et Foucaultsk syn på de tidligere præsenterede teorier. Dette med afsæt i en forståelse af: "(...) at magten er uomgængelig og indlejret i alle sociale relationer (...)" (Villadsen, 2013, s. 343).

Foucault (1982) søger at afdække, hvordan individet bliver gjort til subjekter grundet kulturelle tilstande, hvortil han opstiller tre former for objektivering. Først gennem *inquiry*, der forsøger at antage en videnskabelig status og bl.a. omhandler objektivering gennem lingvistikken, filosofien og det faktum, at individet er i live i en biologisk og naturhistorisk kontekst. Dernæst følger det, som Foucault (1982) refererer til som *dividing practices*. Her forstås subjektet som opdelt, enten psykisk eller fysisk, fra andre ved en inddeling i grupper af f.eks. syg overfor rask, fornuftig overfor ufornuftig. Dette objektiverer subjektet uden at tage højde for de individuelle træk. Yderligere findes den måde, hvorpå mennesket gør sig selv til subjekter og derigennem objektiverer sig selv (Foucault, 1982, s. 777-778). Hertil kan nævnes Foucaults forståelse af, hvordan subjektet ikke besidder en permanent substans, men i stedet skabes diskursivt (Villadsen, 2013, s. 339). At man skabes som subjekt gennem diskurser kan være begrænsende, idet individet oplever at have kontrol over, hvem de er, omend de er indlejret i en række magtforhold og *dividing practices*.

For Foucault (1982) er subjektivering i fokus, omend han anser magt som en essentiel del i forhold til at forstå subjekter, idet disse ikke blot placeres i produktions- og signifikansforhold, men også i mere komplekse magtforhold (s. 778). Det handler ikke nødvendigvis om at definere magt, men om at forstå hvordan magt gyldiggøres. Foucault (1982) mener, at teori forudsætter en eksisterende objektivisering af et fænomen, hvorfor det ikke kan danne fundament for analyse. Men analyse forudsætter en konceptualisering, hvorfor det er væsentligt at forholde sig kritisk og konstant evaluere og reflektere over denne konceptualisering. Ifølge Foucault (1982) kan man imødekomme dette gennem to *conceptual needs*, der kan bidrage til at gyldiggøre forståelsen af det fænomen, man beskæftiger sig med. Disse er en historisk forståelse af de nuværende forhold, samt en forståelse af den virkelighed, man beskæftiger sig med (Foucault, 1982, s. 778). Specialets litteraturreview kan således danne fundament for undersøgelsen, hvoraf perspektiveringen til håndteringen af tidligere epidemier kan bevirke en historisk forståelse af problematikken.

En væsentlig pointe i relation til Foucaults (1982) forståelse af magt er, at selvom denne er integreret i muligheder, der bygger på permanente strukturer, eksisterer magt først, når den udfoldes i handling (s. 788). Denne forståelse af magt påvirker derfor forhold og relationer mellem individer, idet magtens strukturer og mekanismer tager afsæt i, at nogen udfører magt over andre (Foucault, 1982, s. 786). Dette forudsætter desuden, at den person, der udøves magt over, anses som handlende. Foucault (1982) anser således konsensus og vold som redskaber og resultater af magt, samt at magtforhold ikke i sig selv er voldelige, men derimod en struktur af handlinger, der eksisterer i kraft af potentielle handlinger (s. 789). Magt kan således kun udøves på frie subjekter, der stilles overfor flere muligheder og måder at agere og reagere (Foucault, 1982, s. 790).

I forhold til yderligere at forstå magtens gyldiggørelse og rationalitet, er det væsentligt at undersøge specifikke rationaliteter, frem for rationalitet generelt (Foucault, 1982, s. 780). Dette kan desuden sættes i relation til COVID-19 pandemien, der indebærer flere rationaliteter, som man er nødsaget til at forstå i forhold til at forstå de magtforhold, der kan påvirke individets risikoopfattelser og dermed adfærd. Hertil forstås, at magten ikke er bundet på bestemt individer eller aktører, men i stedet udfoldes og udøves i sociale relationer med aktører, der selv tilføjer til magtforholdet gennem deres handlinger. Magt bevirker således en konstant subjektivering af individet. Dette medfører, at magten ikke ophører eller frigøres, men i stedet kan organiseres på alternative måder. Hermed er magt og modstand ikke adskilte modsætninger, men gensidigt virkende

(Villadsen, 2013, s. 341). Det er derfor nødvendigt at forstå både de forskellige modstandsformer, der opstår i kontrast til den udøvede magt, samt magtens interne forhold.

I relation til dette løfter Foucault (1982) sine påstande til et samfundsmæssigt plan, idet han nævner en række modstandsformer til magtforhold, der er opstået i løbet af de seneste århundreder. Disse indbefatter bl.a. mænds magt over kvinder og medicinens magt over befolkningen. Fælles for disse magtforhold er, at de ikke er bundet til bestemte politiske regeringer eller måder at tænke på, og dermed er overførbare til forskellige samfund. De har desuden fokus på effekten af magt, og er ligeledes umiddelbare, idet der søges efter en umiddelbar fjende (Foucault, 1982, s. 780). Yderligere er dette magtforhold, der sætter spørgsmålstejn ved individets status, hvor de i stedet skal identificere sig selv, hvilket kan være begrænsende (Foucault, 1982, s. 781). Disse kampe centrerer alle om spørgsmålet; hvem er vi? De er statslige, økonomiske og ideologiske abstraktioner, der negliger de individuelle træk ved individet. De er ligeledes et afslag på de videnskabelige og administrative funktioner, der bestemmer, hvem vi er (Foucault, 1982, s. 781). De magtforhold, som disse modstandsformer forsøger at gøre op med, optræder i den umiddelbare hverdag og inddeler individer i kategorier, der definerer deres individualitet. Det er magtforhold, der trækker tråde til individets identitet og indeholder en sandhed om vedkommende, som må anerkendes af individet selv, og som andre må anerkende om hende/ham (Foucault, 1982, s. 781).

3.3.1 Den politiske magt

Foucault (1982) beskriver desuden to betydninger af begrebet subjekt, der begge indebærer en magt, som individet underlægges. Den første behandler det at være et subjekt underlagt en anden gennem kontrol og afhængighed, mens den anden betydning dækker over at være bundet til sin egen identitet af samvittighed og selverkendelse. Disse betydninger af subjekt-begrebet anser jeg for værende særligt interessante i forhold til den komplekse virkelighed, som COVID-19 pandemien medfører for individerne, grundet deres afhængighed af regeringens håndtering og deres egen identitet i forhold til deres tolkning af denne håndtering.

Der findes yderligere tre former for magtkampe, herunder kampe mod dominans, mod udnyttelse og mod det, der binder individet til sig selv og leder dette mod undertrykkelse. Alle tre former for kamp kan stå alene eller indgå i et samspil, omend der oftest vil være én, der er mere fremtrædende end de andre (Foucault, 1982, s. 781). Kampe om undertrykkelse kan dog ikke ses uden at stå i relation til elementer af dominans og udnyttelse, idet disse kampe er mere fremtrædende i nutidens samfund grundet staten, som Foucault omtaler som *den politiske magt*.

Som Foucault skriver det: “(...) most of the time, the state is envisioned as a kind of political power which ignores individuals, looking only at the interests of the totality” (Foucault, 1982, s. 781). På baggrund af dette kunne man argumentere for, at regeringen kan anses som totaliserende i forbindelse med pandemien, eftersom den individuelle frihed udfordres og ændres af statslige restriktioner, der har til formål at mindske spredning af smitten. Ligeledes skabes subjektet i diskurser, der bl.a. fremstilles af staten, hvorfor man desuden kan anse dennes magt som individualiserende. Foucault (1982) argumenterer da også for denne dobbelthed, og anser staten som både totaliserende og individualiserende (s. 782). Foucault anser hertil, at det ikke længere er et spørgsmål om at frigøre individet fra staten og de tilhørende institutioner, men i stedet frigøre individet fra staten og den individualisering, der indgår i dennes strukturer. Dermed opstår nye former for subjektivisme i relation til dem, der er blevet pålagt individet i århundreder (Foucault, 1982, s. 785). Med afsæt i kristendommen og den dertil opståede pastorale magt, argumenterer Foucault (1982) for, at den moderne stat består af sofistikerede strukturer, som individet bliver en del af, såfremt individualiseringen tager form efter specifikke mønstre (s. 783). Denne spredning af magt forudsætter en række nye magtforhold, der i højere grad er individualiseret, som bl.a. kan være familiære, medicinske, psykiatriske og uddannelsesrelaterede (Foucault, 1982, s. 784). Magt er derfor ikke nødvendigvis bundet til staten, og det er væsentligt at medtænke forståelsen af, at subjektet indgår i en række forskellige magtforhold, der påvirker individualiseringen. I forbindelse med dette speciale er det således relevant at holde in mente, at respondenterne befinder sig i flere magtforhold, der kan påvirke deres forståelse af risici forbundet med COVID-19, samt forme deres italesættelse af adfærd i en bestemt retning.

Yderligere kan nævnes Foucaults begreb *governmentality*, som tager afsæt i Roland Barthes fremstilling af begrebet (Villadsen, 2013, s. 352). For Foucault omhandler begrebet en ledelsesrationalitet for styring af en levende befolkning, der beskrives som værende kompleks med egne mekanismer og reguleringer. Med dette begreb forsøger Foucault at gøre op med en forståelse af staten som en stabil enhed, og i stedet forstå denne på baggrund af historiske styringsstrategier, der stadig har indflydelse på staten i dag, såsom den pastorale magt og *biopolitik*, der omhandler en tendens “(...) til at gøre menneskets biologiske liv til genstand for politisk beregning og intervention” (Villadsen, 2013, s. 353). Ligeledes er begrebet et modstykke til forestillingen om staten som magtens centrum (Villadsen, 2013, s. 351). Hertil følger Foucaults (1978) forståelse af *government*, som en måde at styre individet og samfundet mod et ønsket udfald, uden nødvendigvis at opstille direkte

regler og love (s. 211). Begrebet for Foucault (1978) dækker endvidere ikke over ét fænomen, men har flere funktioner. Governmentality er yderligere en proces, der sker internt og eksternt i relation til staten, hvor styringsmekanismer resulterer i en konstant definering af statens rolle i samfundet. Foucault sætter ved begrebet spørgsmålstegn ved statens centrale betydning og mener i stedet, at denne skal forstås på baggrund af dens begrænsninger og styringsteknikker (Foucault, 1978, s. 221).

I forbindelse med dette speciale ønsker jeg at medtænke begrebet som en overordnet forståelsesramme for analysens afsæt og inddragelse af særligt den politiske magt, og modtagelsen og konsekvensen af denne. Jeg anser således magt som værende bundet op på sociale interaktioner og relationer, i tråd med ovenstående gennemgang af Foucaults magtbegreb, hvorfor magt i relation til dette speciale ikke nødvendigvis er bundet op på staten, omend dette magtforhold naturligvis medtænkes i det samlede billede. Fokus vil i stedet være på de bagvedliggende faktorer, der har indflydelse på de magtforhold, som udspiller sig i respondenternes risiko-diskurs, med henblik på at dominere individets risikopfattelser.

4. Videnskabsteori

Enhver videnskabelig undersøgelse tager afsæt i en række videnskabeligt funderede forståelser og valg. Det er derfor nødvendigt at reflektere over de videnskabsteoretiske paradigmer, som de valgte teorier tager afsæt i, samt at reflektere over, hvordan viden og mening skabes i det empiriske grundlag. Dette med afsæt i Lars-Henrik Schmidts (2000) pointe om, at “Den videnskabelige beskæftigelse består i at *gøre* det videnskabelige arbejde til genstand for refleksion og bestemme dets funktionsmåde og produktionsbetingelser¹” (Schmidt, 2000, s. 11). Det følgende afsnit har således til formål at præsentere og diskutere de videnskabsteoretiske ståsteder, som danner fundament for dette speciale.

Det er bærende for dette speciale, at jeg anlægger et Foucaultsk syn på de valgte teorier, hvorfor det er relevant først at diskutere Foucaults videnskabsteoretiske ståsted. Foucault er ikke selv entydig, i forhold til hvilket videnskabsteoretisk paradigme hans tanker kan placeres indenfor, men bliver beskrevet som *poststrukturalist* af blandt andre Finn Collin (2017, s. 237). Poststrukturalismen er en videreudvikling af den klassiske *strukturalisme*, der er funderet i sprogvidenskaben og tanker af

¹ Forfatters kursiv.

særligt Ferdinand de Saussure. Strukturalismen har fokus på at forstå menneskelig tænkning på baggrund af et udsnit af strukturer, der eksisterer på et givent tidspunkt (Collin, 2017, s. 227). Strukturer defineres yderligere som “(...) en række enheder, der står i et bestemt forhold til hinanden” (Gregersen, 2014, s. 200). Ved poststrukturalismen medtænker man yderligere sprogsystemernes dynamiske og historiske kontekst (Collin, 2017, s. 237). Man kan anse poststrukturalismen som et opgør med den klassiske strukturalismes forståelse af mangfoldige fænomener i en altomfavnende teori, og dermed en dekonstruktion af strukturalismens grundantagelser (Hastrup, 2013, s. 313).

Foucault medgiver den strukturalistiske forståelse om, at menneskers tænkning på ethvert tidspunkt foregår indenfor rammerne af bestemte strukturer, der forudsætter, hvad det er muligt meningsfuldt at tænke og sige, samt at mennesket ikke er bevidst om disse strukturer. Dog adskiller Foucaults tanker sig fra den klassiske strukturalisme ved at fokusere på både de overordnede strukturer, som han kalder for *epistemer*, og analysen af hver enkelt epistem (Collin, 2017, s. 240). Omend epistem-begrebet indgår i flere af Foucaults værker, sættes dette ofte i baggrunden til fordel for termene *diskurs*, *diskursive formationer* og *ytringer*. Diskurser beskrives som sproglige fænomener, der er mere snævre end epistemer, idet der kan forekomme flere forskellige diskursive formationer indenfor et epistem. Hvor den klassiske strukturalisme har fokus på sprogsystemer, tager diskurser afsæt i sprogansværelsen, dette værende enten gennem tale eller skrift (Collin, 2017, s. 242). Hertil kan tilføjes Jacob Torfings (2013) pointe om den poststrukturalistiske diskursforståelse; netop at verden først bliver betydningsbærende, når den sprogliggøres (s. 198). I en Foucaultsk forståelse af diskursanalyse, der er nært beslægtet med talehandlingsanalysen, skal ytringer forstås ud fra den sociale kontekst. Det er i imidlertid et omfattende kontekstbegreb, der medtænker institutioner, materielle praksisser og summen af andre ytringer i relation til den pågældende diskurs (Collin, 2017, s. 242). Foucault anser yderligere, at mennesket formes af de diskurser, i hvilke de beskriver sig selv (Collin, 2017, s. 241). Denne antagelse er fint i tråd med forståelsen af, at individet subjektiveres gennem diskurser og magtforhold, hvilket også var en pointe i foregående teori-afsnit (jf. afsnit 3.3).

Idet diskurser anses som subjektiverende og tagende afsæt i en social kontekst, er det nærliggende at anskue Foucaults diskursanalyse fra et *socialkonstruktivistisk* synspunkt. Foucault bliver da også omtalt inden for dette paradigme på baggrund af sit epistemologiske og ontologiske udgangspunkt. Denne læsning forekommer på baggrund af Foucaults idehistoriske værker, der anser diskurser som bestemmende for den menneskelige tænkning og den virkelighed, de omhandler (Collin, 2017, s.

292). Socialkonstruktivismen er den mest udbredte tilgang inden for disciplinen *konstruktivisme* (Collin, 2003, s. 12). Denne tager afsæt i en forståelse af verden, hvor alle fænomener, som individet opfatter som uafhængigt eksisterende, er konstrueret af menneskelig tænkning, sprog og sociale processer (Collin, 2003, s. 11). Al menneskelig erkendelse om virkeligheden kan derfor anses som en virkelighedsopfattelse, der konstrueres i interaktionen med andre (Bransholm Pedersen, 2012, s. 188). En væsentlig pointe hertil er, at socialkonstruktivister analyserer de sociale, ideologiske og politiske betingelser for, at nogle teorier bliver accepteret som sandheder i samfundet frem for andre (Collin, 2017, s. 293).

I forbindelse med dette speciale vil jeg argumentere for et konstruktivistisk syn på diskurser og risici forbundet med COVID-19. Dette på baggrund af særligt Foucaults (1982) forståelse af subjektet, der skabes diskursivt og er indlejret i magtforhold, men også Adam og van Loons (2000) forståelse af risici som sociale konstruktioner. Det kan dog diskuteres, om dette syn er dækkende for alle de inddragede teorier. Særligt inddragelsen af Dearing og Rogers teori (1996), Kaspersons et al. (2003) teori samt den tidlige fremlægning af Becks (1997) risikobegreb og skelnet mellem klassiske og moderne risici forudsætter en forståelse af, at risici er prædefineret. De moderne risici, der opstår på baggrund af menneskelige handlinger, kan dog anskues som indeholdende en vis grad af konstruktion. Jeg er bevidst om de forskellige teories syn på risiko-begrebet og dermed risikoopfattelser, men ønsker dog at læne mig mod det socialkonstruktivistiske element, qua specialets problemformulering, der netop er bundet op på en forståelse af, at risikoopfattelser konstrueres og skabes i en social kontekst. Inddragelsen af Foucault, og beslutningen om at lade hans tanker danne fundamentet for de andre teorier, giver anledning til en diskursiv virkelighedsforståelse, hvori risiko kan anses som en diskurs, der er defineret og konstrueret på baggrund af sociale ytringer og handlinger.

Yderligere lader jeg mig inspirere af de poststrukturalistiske tanker, idet specialets fokus bl.a. er på de magtforhold, som individet indlejres i, og som udspiller sig i den offentlige debat i relation til coronavirus. Ligeledes er jeg inspireret af Foucaults diskursforståelse i forbindelse med det analytiske arbejde i dette projekt, idet jeg ønsker at undersøge, hvilken diskurs der bliver dominerende i den indsamlede empiri. Særligt de socialkonstruktivistiske tanker er yderligere inspiration til projektets metodiske tilgang, der er funderet i kvalitative metoder, som ifølge Alan Bryman (2016) ofte tager afsæt i konstruktivismen (s. 29). Gennem afholdelsen af fokusgruppeinterviews ønsker jeg at undersøge, hvordan individets virkelighed konstrueres og gives

mening i samspillet med andre individer, og fokus vil således være på en samlet erkendelse af virkeligheden. Hertil specifikt hvordan risikoopfattelser konstrueres og erkendes i en social kontekst. I forlængelse af dette er det væsentligt at medtænke den socialkonstruktivistiske forståelse af, at verden ikke præsenteres som givet på forhånd, men derimod får mening gennem fortolkning (Berg, 2000, s. 105). Fortolkning er yderligere essentiel for flere human- og samfundsvidenskaber, hvorfor jeg vil medtænke denne del i forbindelse med dette speciale. Hertil vil jeg særligt tage afsæt i den *hermeneutiske* position, der netop er funderet i forståelse og fortolkning af menneskelig aktivitet (Holm, 2011, s. 84).

Det er en forudsætning inden for særligt hermeneutikken, at man som individ tilgår verden med en forforståelse, i forhold til det man ønsker at forstå. Hertil kan nævnes *den hermeneutiske cirkel*, hvor erkendelsen opstår som en interaktion mellem de enkelte dele og helheden, der ønskes at fortolkes (Juul, 2012, s. 111). Hurst L. Dreyfus og Paul Rabinow (1983) påpeger desuden, at man ved den hermeneutiske tilgang forsøger at finde mening i den sociale praksis og i litterære tekster, der er produceret af individer (s. xix). Disse teoretikere fremhæver desuden, hvordan Foucaults videnskabsteoretiske ståsted går ud over både strukturalismen og hermeneutikken, samt hvordan han formår både at kritisere og udnytte de to tilgange. Ifølge Dreyfus og Rabinow (1983) bevarer Foucault elementer fra strukturalismen ved at fokusere på diskurser og taleren som konstruerede objekter, og samtidig forsøger han at frigøre sig fra antagelsen om, at diskurser og sociale praksisser kan ses som et udtryk for den måde, tingene i virkeligheden er (s. xxvii). I forbindelse med denne projektrapport ønsker jeg at holde den hermeneutiske erkendelsesproces i mente, idet jeg ønsker at fortolke på den indsamlede empiri og dermed den sociale kontekst på baggrund af min egen forståelsesramme.

5. Metodiske overvejelser

Følgende afsnit har til formål at præsentere og diskutere de metodiske overvejelser, der danner fundament for dette speciale. Disse er funderet i ovenstående videnskabsteoretiske tankegange og tager som nævnt særligt afsæt i henholdsvis socialkonstruktivismen og Foucaults diskursbegreb. Som følge heraf bevæger denne undersøgelse sig inden for det kvalitative paradigme, hvorfor dette vil blive præsenteret indledningsvist. Herefter følger en redegørelse for de anvendte arbejdsprocesser i forbindelse med dataindsamlingen, som dernæst følges op af en diskuterende refleksion over potentielle fejlkilder og bias. Herefter følger et afsnit om undersøgelsens reliabilitet og validitet, og

afslutningsvist præsenteres tilgangen til behandling af den indsamlede empiri med henblik på analysearbejdet.

5.1 Det kvalitative paradigme

Til forskel for de udvalgte forskningsundersøgelser i det tidligere præsenterede litteraturreview, tager dette speciale afsæt i det kvalitative paradigme. Dette beskrives af Bryman (2016) som “(...) a research strategy that usually emphasizes words rather than quantification in the collection and analysis of data” (Bryman, 2016, s. 374). Inden for dette paradigme er fokus således oftest på ord frem for numre og statistikker i relation til data (Bryman, 2016, s. 375). At placere undersøgelsen indenfor dette felt giver således mulighed for at gå i dybden med et afgrænset udsnit af undersøgelsesfeltet, samt forstå og fortolke individets risikoopfattelser i forbindelse med COVID-19, som disse fremstilles gennem ytringer. Det kvalitative paradigmes epistemologiske ståsted er funderet i *interpretivismen*, hvor man som forsker er interesseret i at undersøge den subjektive mening på baggrund af sociale interaktioner, og hvordan individet fortolker dets sociale verden. Det ontologiske ståsted er funderet i konstruktivismen (Bryman, 2016, s. 26), og der er derfor klare tråde til socialkonstruktivismens forståelse af viden som en kollektiv konstruktion.

Idet specialet søger at afdække, hvordan individet i samspil med andre skaber diskurser og subjektiveres heri, er fokus på en dybere forståelse af enkelte gruppers udsagn, frem for kvantitativt at foretage en bredere undersøgelse af den danske befolkning. Fokus er således på, hvordan udvalgte individer i forskellige aldersgrupper er indlejret i diskursive magtforhold og i fællesskab skaber forståelser i relation til risici forbundet med COVID-19. Jeg ønsker således at gå i dybden med enkelte tilfælde og risikoopfattelser, frem for risikoopfattelser eller håndtering af epidemier generelt. Rapportens fokus er desuden et studie af mennesker og samfund, og ifølge Bent Flyvbjerg (1991) eksisterer der kun kontekstbaseret viden ved sådanne studier (s. 142). Den konkrete, kontekstbaserede viden og de udvalgte individers erfaringer er derfor i centrum i forhold til meningsdannelsen i dette speciale. Dette placerer således undersøgelsen inden for designfeltet *casestudier*, der af Bryman (2016) beskrives som en detaljeret analyse af et enkeltstående tilfælde (s. 60). Med afsæt i Robert K. Yins (2014) tekst, kan dette undersøgelsesdesign ligeledes anses som relevant, idet casestudier “(...) contributes uniquely to our knowledge of individual, organizational, social and political phenomena” (s. 2).

5.2. Etiske og moralske overvejelser ved fokusgruppeinterviews under COVID-19

Dette projekts empiriske grundlag tager som nævnt afsæt i tre fokusgrupper, der hver især afholdes med individer, som repræsenterer en aldersgruppe i befolkningen, hvilket vil blive uddybet i følgende afsnit. Med henblik på dataindsamlingen til dette projekt følger dog nogle moralske og etiske overvejelser, som jeg finder relevant først at fremhæve. Hertil har jeg ladet mig inspirere af Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2015), der anser at "(...) etiske spørgsmål rækker ud over den aktuelle interviewsituation og er indlejret i alle faser af en interviewundersøgelse" (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 105). Særligt tages afsæt i deres etiske retningslinjer, hvor forskeren bør sikre informeret samtykke, udvise fortrolighed, vurdere konsekvenser og forholde sig til sin egen rolle (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 113). Yderligere følger en række overvejelser, idet COVID-19 og de dertil opstillede retningslinjer ikke kun kan anses at påvirke risikopfattelser og adfærd hos respondenterne, men også må medtænkes i forbindelse med selve dataindsamlingsprocessen. Det har været væsentligt for mig at efterleve de gældende retningslinjer med henblik på afholdelsen af fokusgrupperne, særligt med henblik på afstand, afsprætning og at mindske potentiel smittespredning. Derfor har alle fokusgruppeinterviews fundet sted med god afstand og håndsprit til fri afbenyttelse.

Indledningsvist havde jeg et ønske om at sammensætte fokusgrupper med individer, der ikke på forhånd kendte hinanden, da jeg anså, at dette kunne bringe nye dynamikker i spil. Ud fra ovennævnte fokus på at mindske smittespredning har jeg dog valgt, at sammensætte grupper af individer, der i forvejen omgås hinanden i deres hverdag, så vidt dette har været muligt. Særligt med øje for aldersgruppen +65 år, da individer i denne aldersgruppe af myndighederne kategoriseres som en del af risikogruppen, men også for de øvrige respondents velbefindende. Derfor består aldersgrupperne +65 år og 35-55 år af individer, der omgås hinanden socialt, mens aldersgruppen 18-25 år består af to kærestepar og et individ, der er venner med en anden i gruppen. Deltagernes indbyrdes forhold vil jeg naturligvis have in mente i forbindelse med analysearbejdet og de forestående tolkninger.

5.3 Fokusgruppeinterviews

Med henblik på at besvare specialets problemformulering, og dermed afdække hvordan risici i forbindelse med COVID-19 pandemien opleves og forstås, samt hvordan individet subjektiveres i den eksisterende risiko-diskurs, har jeg som nævnt valgt at afholde fokusgruppeinterviews. En af fordelene ved denne interviewform er, at forskeren får mulighed for at undersøge det sociale samspil,

der udspilles, når individer kollektivt diskuterer et emne og forsøger at skabe mening herom (Bryman, 2016, s. 502). Et fokusgruppeinterview adskiller sig således fra et gruppeinterview, eftersom fokus ved førstnævnte er på selve interaktionen mellem deltagerne omkring et emne, der er bestemt af forskeren (Halkier, 2016, s. 9). Ved at tage afsæt i problemformuleringen bliver emnet således bestemmende for de metodiske valg (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 154). Jeg anser hertil, at valget af fokusgruppeinterviews går naturligt i tråd med de socialkonstruktivistiske tanker, da der ved denne tilgang i høj grad er fokus på den sociale interaktion, samspil og meningsdannelser individer imellem. Ligeledes anser jeg, at fokusgruppeinterviews giver mulighed for at forstå risiko-begrebet som en konstruktion, der opstår i deltagernes interaktion; både med hinanden og som del af samfundet.

Med afsæt i specialets fokus kan man ligeledes argumentere for fokusgrupper frem for individuelle interviews, der i stedet ville give større mulighed for at gå i dybden med det enkelte individs livsverden (Halkier, 2016, s. 14). Fokusgruppeinterviews bevirker dog også udfordringer, som jeg vil forsøge at imødekomme på bedste vis. Bl.a. kan der i interaktionen let opstå tendens til både konformitet og polarisering, hvilket kan påvirke variationen i deltagernes ytringer og holdninger. Bente Halkier (2016) anser dog, at denne tendens ved fokusgrupper ligeledes kan ses som en forudsætning for alt social interaktion, hvilket i stedet kan give anledning til at forstå graden af konsensus og konflikt i relation til emnet (s. 15). Jeg vil dog forsøge at holde dette in mente i relation til fortolkningsprocessen og de fremanalyserede resultater.

Idet specialet ligeledes søger at afdække, om risikoopfattelser er aldersbetinget, har jeg som nævnt valgt at afholde tre fokusgrupper med individer fra henholdsvis tre aldersgrupper. Fokusgrupperne består hver af fem individer i samme aldersgruppe, idet jeg anser, at denne konstellation giver større indblik i den enkelte aldersgruppes holdninger og oplevelser, fremfor at afholde fokusgrupper på tværs af alder. Jeg valgte at definere aldersgrupperne som 18-25 år, 35-55 år og +65 år, eftersom jeg anså, at disse konstellationer kunne give anledning til individer, der befinder sig forskellige steder i livet, og dermed formentligt ville kunne frembringe et nuanceret billede af risikoopfattelser og holdninger forbundet med COVID-19 pandemien.

I forbindelse med udvælgelsen af deltagere til fokusgrupperne har jeg været inspireret af Halkiers (2016) forståelse af, at fokusgrupper hverken skal være for homogene eller heterogene (s. 31). Samtidig har jeg dog haft overvejelser omkring afholdelsen af fokusgruppeinterviews under en global pandemi, hvorfor flere af deltagerne som nævnt kender hinanden i forvejen. Det kan derfor diskuteres, om fokusgrupperne er overvejende homogene. Dog har jeg forsøgt at blande kønsfordelingen, hvilket er lykkedes med grupperne på 18-25 år og 35-55 år. Dette viste sig dog ikke

at være muligt med +65 års gruppen, der derfor er den mest homogene gruppe, eftersom denne består af veninder i samme alder. Fokusgruppernes respondenter er som følger:

18-25 år	35-55 år	+65 år
Mads: 24 år Læser til pilot, er i et forhold	Ken: 55 år IT-specialist, gift med Betina	Lise: 76 år Gift, pensioneret
Mathias: 24 år Læser ernæring og sundhed, kærester med Laura	Niels: 55 år Senior konsulent, gift med Berit	Vinnie: 78 år Fraskilt, pensioneret
Alexander: 25 år Læser til fysioterapeut, kæreste med Katrine	Berit: 55 år Sourcing manager, gift med Niels	Dorte: 76 år Gift og pensioneret
Laura: 25 år Læser til sygeplejerske, kæreste med Mathias	Betina: 53 år Operationssygeplejerske, gift med Ken	Jane: 75 år Ugift og pensioneret
Katrine: 24 år Studerer katastrofe- og risikomanager, kæreste med Alexander	Jette: 53 år Formuekonsulent, er i et forhold	Inger: 77 år Gift og pensioneret

I forbindelse med udvælgelsen af deltagere til fokusgrupperne har jeg med afsæt i Brymans (2016) teori foretaget en *formålsbaseret sampling*, idet jeg ønskede respondenter fra bestemte grupper (s. 407-408). Det eneste kriterie for deltagerne var, at de skulle tilhøre én af de tre aldersgrupper. Jeg valgte bevidst ikke at stille krav til bl.a. køn, uddannelsesniveau eller politisk overbevisning, da jeg ønskede at holde mulighederne åbne for diversitet. For at finde deltagerne til fokusgrupperne har jeg kontaktet mit netværk gennem sociale medier, og her har bekendte ledt mig i retning af potentielle deltagere. Hertil har jeg benyttet *snowball sampling*, der ifølge Bryman (2016) er en teknik, hvor en eller flere deltagere inviterer andre individer til også at deltage i undersøgelsen (s. 415). Denne samplingsmetode gør sig gældende for alle tre fokusgrupper, hvor de respondenter, der indledningsvist ønskede at deltage, har taget deres partnere eller venner med. Fokusgruppen for 18-25-årige blev afholdt i starten af september, mens fokusgrupperne for både 35-55-årige og +65-årige blev afholdt i midten af oktober. Dette er en relevant detalje, eftersom COVID-19 pandemien

udspiller sig løbende, og jeg anser, at risikoopfattelser kan ændre sig efter den gældende situation. Dette vil blive uddybet i afsnit 5.4.²

5.3.1 Forberedelse af interviews

Idet jeg som nævnt søger at forstå respondenternes risikoopfattelser, samt hvilke rationaliteter der bliver dominerende for deres ytringer, har jeg valgt at udføre fokusgruppeinterviewene med afsæt i det *semistrukturerede interview*, som dette beskrives af blandt andre Bryman (2016). Karakteristisk for denne interviewform er, at forskeren får mulighed for at opstille overordnede emner inden interviewet, mens man samtidig giver plads til, at respondenterne har mulighed for at frembringe nye emner i løbet af interaktionen (Bryman, 2016, s. 468). Jeg anser, at denne interviewform er en fordel, da det tillader en fleksibilitet og åbner op for muligheden for, at uforudsete emner og vinkler herpå kan komme frem i empirien. Samtidig tillader det muligheden for at følge op på respondenternes besvarelser og refleksioner, der opstår i samtalen. I samtlige fokusgruppeinterviews oplevede jeg desuden, at respondenterne bragte allerede planlagte emner på banen tidligere end tænkt, fordi der opstod tråde til disse gennem deres refleksioner og besvarelser i forbindelse med andre spørgsmål.

Forinden alle tre fokusgruppeinterviews har jeg udarbejdet *interviewguides* med afsæt i Kvale og Brinkmanns (2015) forståelse af disse som et *script* (s. 185). Disse findes som Bilag 3-5. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) udformes interviewguides i forbindelse med semistrukturerede interviews som en oversigt over samtaleemner og mulige spørgsmål. Udformningen af de tre interviewguides henter inspiration fra *tragtmodellen*, hvor man starter interviewet bredt og åbent, men afslutter med en strammere styring (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 185). Dog valgte jeg indledningsvist at introducere deltagerne til projektets fokus, så selvom spørgsmålene begyndte åbent, var de bekendt med rammerne for interviewet, allerede inden de begyndte deres diskussioner af emnerne. Dette var et valg, jeg tog, med henblik på at skabe trygge og kendte rammer for deltagerne i forbindelse med interviewet og dermed skabe en afslappet stemning, der kunne lede til gode og åbne interaktioner. Dette er ligeledes en af de etiske regler, som Kvale og Brinkmann (2015) har fokus på i forbindelse med interviews (s. 116). Yderligere tager interviewguidene afsæt i disse teoretikers forståelse af *tematiske* og *dynamiske interviewspørgsmål*, hvorfor de er inddelt i forsknings- og interviewspørgsmål, der præsenterer henholdsvis den søgte viden og de spørgsmål, der faktisk stilles

² For et indblik i den samfundsmæssige kontekst og de gældende restriktioner, samt dato for de omtalte fokusgruppeinterviews henvises til Bilag 1.

under selve interviewet, og som har til formål at sikre et dynamisk og naturligt samtale-flow (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 187).

Jeg valgte ydermere at udforme interviewguidene til de forskellige fokusgrupper relativt ens med samme strukturering og flere af de samme spørgsmål. Dette eftersom jeg anser, at dette vil gøre dataene fra de tre fokusgrupper mere sammenlignelige, og dermed afdække betydningen af alder. Dog varierer nogle emner i interviewguiden alligevel på tværs af aldersgrupper. F.eks. valgte jeg med gruppen 18-25 år at dykke ned i udskamnings-debatten af deres aldersgruppe, som har floreret i medierne (jf. Bilag 3, s. 7), og at spørge ind til gruppen +65 års forståelse af dem selv som en del af en risikogruppe, som deres aldersgruppe defineres af sundhedsmyndigheder og regeringen (jf. Bilag 5, s. 6). Hvert interview berører dog emner som deltagernes oplevelser og personlige erfaringer med coronavirus, deres adfærd og syn på risici, myndighedernes kommunikation, mediernes dækning og forholdet til eksperter. Disse emner udspringer bl.a. af det udarbejdede litteraturreview, men også af det teoretiske grundlag. Emnerne, der behandles i forbindelse med fokusgruppeinterviewene, er således udvalgt på baggrund af de foregående afsnit, samt specialets problemformulering og de dertilhørende underspørgsmål.

I udformningen af spørgsmål i interviewguidene havde jeg desuden særligt fokus på at skabe en klar dialog med tydelige og åbne spørgsmål, der også gav plads til spørgsmål fra respondenternes side. Hertil har jeg hentet inspiration fra Kvalets ni spørgsmålstyper, som disse beskrives af Bryman (2016, s. 472). Spørgsmålstyperne præsenteres desuden i Kvale og Brinkmanns (2015) tekst (s.190-191), som også danner inspirationsgrundlag for interviewguidene. I interviewguidene ses spørgsmålstypen yderst til venstre og veksler mellem *introducerende*, *opfølgende*, *direkte*, *indirekte* og *strukturerede spørgsmål*. I udførelsen af interviewene oplevede jeg dog, at alle ni spørgsmålstyper blev anvendt. I højre side af interviewguidene ses de potentielt opfølgende spørgsmål, der har til henblik at sikre en besvarelse af forskningsspørgsmålet. Disse opfølgende spørgsmål kom således i spil, hvis jeg ikke fandt svarene på interviewspørgsmålene tilstrækkelige.

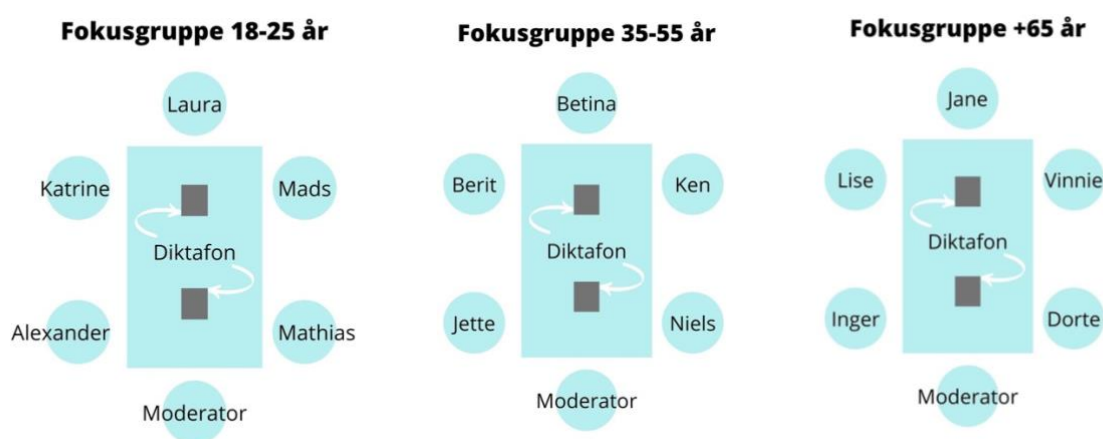
Mod slutningen af hvert interview valgte jeg desuden at vise deltagerne et klip fra regeringens pressemøde d. 11. marts 2020, hvor statsministeren Mette Frederiksen præsenterede beslutningen om at lukke store dele af Danmark ned. Jeg anser, at dette pressemøde repræsenterer en af de første og mest skelsættende gange, at Mette Frederiksen for alvor definerer risici forbundet med COVID-19 pandemien for den danske befolkning. Jeg var her interesseret i, hvordan deltagerne i fællesskab ville

skabe en forståelse af hendes retorik og risiko-fremstillinger, samt hvordan disse havde indvirkning på deltagernes egne forståelser. Dette trækker således tråde til forståelsen af, at fokusgrupper giver anledning til at anse risiko som en social konstruktion. Dette pressemøde og statsministerens udtalelser afspejler yderligere én af de rationaliteter, der florerer angående COVID-19, som kan have indvirkning på individets risikoopfattelser, og dermed indirekte på vedkommendes italesatte adfærd.

5.3.2 Udførelsen af interviews

Med afsæt i Halkiers (2016) forståelse har jeg som forsker forsøgt at bruge min egen person som metodisk værktøj (s. 51). Hertil har jeg under interviewene fungeret som både *moderator* og *observatør*. Halkier (2016) beskriver, at det er moderatorens opgave at skabe "(...) en bestemt form for socialt rum, hvorigennem deltagernes erfaringer, fortolkninger og forhandlinger kan komme til udtryk i dialog med undersøgeren" (Halkier, 2016, s. 52). Med afsæt i socialkonstruktivismen kan man således anse det empiriske grundlag som en samproduktion mellem undersøger og deltager. I rollen som moderator har jeg derfor forsøgt at muliggøre den sociale interaktion mellem deltagerne, og herved ladet dem forholde sig til de andre deltagers udsagn og stille spørgsmål til hinanden undervejs. Som observatør er det ligeledes min rolle at tage feltnoter løbende og observere deltagernes mønstre og reaktioner, som kan have indflydelse på gruppedynamikken og de senere tolkninger i forbindelse med analysearbejdet. Disse feltnoter findes under hver interviewguide (Bilag 3, s. 7-8, Bilag 4, s. 7, Bilag 5, s. 6-7).

For efterfølgende at have mulighed for at transskribere interviewene valgte jeg desuden at optage lyden på to diktafoner, i tilfælde af at den ene skulle gå ud under interviewet. Disse blev placeret nær deltagerne. Lydoptagelserne giver samtidig mulighed for, at jeg som moderator kan fokusere på interviewets emner og dynamik (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 237). Hvert fokusgruppeinterview tog omkring halvdelen time. Nedenstående figurer viser placeringen af deltagerne, moderator og diktafoner ved de tre fokusgruppeinterviews:

Figur 3: Udførelse af fokusgruppeinterview.

I forbindelse med transskriptionerne af de tre fokusgruppeinterviews har jeg igen ladet mig inspirere af Kvale og Brinkmanns (2015) tilgang. De to teoretikere anser transskriptionerne fra den fysiske interaktion til det skriftlige som en fortolkningsproces, der indebærer en række vurderinger og beslutninger (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 235-236). Transskriptioner udgør derfor i sig selv den første analytiske proces (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 238). I udførelsen af transskriptionerne har jeg forsøgt bedst muligt at udskrive alt optaget tale, hvilket Halkier (2016) pointerer er væsentligt (s. 73). Jeg har derfor noteret ufærdige sætninger, afbrydelser og overlappende tale blandt deltagerne. Dog har jeg valgt ikke at udskrive min egen minimalrespons i form af bekræftende “ja” eller “mmh”. Transskriptionerne af de tre interviews findes som Bilag 6-8.

5.4 Metodiske refleksioner over fokusgruppeinterviews

Der er flere pointer fra de tre fokusgruppeinterviews, som er relevante at reflektere over efterfølgende. For det første finder jeg det relevant at reflektere over valget af aldersgrupper, for hvis argumentet for forskellige aldersgrupper er, at deltagerne formentligt befinder sig forskellige steder i livet, kan flere andre konstellationer gøre sig gældende. Dog har jeg valgt netop disse aldersgrupper, da jeg anser, at muligheden for, at de kan repræsentere tre segmenter i samfundet, er stor. Gruppen 18-25 år tillader muligheden for, at flere af deltagerne er under uddannelse, og samtidig ansås smitten på tidspunktet for interviewet med denne gruppe at være særligt udbredt blandt individer mellem 20-29 år (Styrelsen for patientsikkerhed, 2020). Aldersgruppen 35-55 år giver anledning til at inddrage individer, der formentligt er en del af det danske arbejdsmarked, mens aldersgruppen +65 år giver anledning til deltagere, der kan anses som en del af myndighedernes definerede risikogruppe

(Sundhedsstyrelsen, 2021b). De tre valgte aldersgrupper giver samtidig mulighed for at inddrage deltagere fra tre forskellige generationer. Valget om at inddrage forskellige aldersgrupper bunder yderligere i et ønske om at opnå størst mulig diversitet i respondenternes udtalelser. Yderligere bunder dette i et ønske om at forstå, hvorvidt risikopfattelser i forbindelse med COVID-19 er aldersbetinget, da der særligt i medierne og regeringens kommunikation florerer flere aldersbetingede diskurser, som det fremgår af bl.a. udskamnings-debatten af den unge aldersgruppe og den aldersbestemte risikogruppe. Det kan dog diskuteres, om ikke resultaterne og empirien ville vise andre mønstre, hvis fokus havde været på andre aldersgrupper.

En anden væsentlig pointe at reflektere over er, at deltagerne kender hinanden forinden, med undtagelse af få respondenter i gruppen 18-25, hvor de dog alle kender minimum én anden i gruppen. Dette er forventeligt ved anvendelsen af snowball sampling, men er endvidere en vigtig pointe at holde in mente, da det kan have betydning for gruppedynamikkerne. Deltagerne kan, med afsæt i den Foucaultske forståelsesramme, ligeledes indgå i interne magtforhold eller dominansrelationer med én eller flere af de andre deltagere, hvilket kan have indflydelse på deres ytringer. Hertil kan nævnes, at jeg i forbindelse med alle tre fokusgrupper har noteret, at der var en deltager, som dominerede samtalen og talte meget i forhold til de andre. I disse situationer har jeg, med afsæt i Halkiers (2016) teori, forsøgt at invitere de øvrige deltage ind i samtalen (s. 54). Men det er dog interessant at medtænke, hvordan særligt disse mere dominerende deltagere potentielt kan have påvirket de andres ytringer i en bestemt retning. Hertil kan nævnes Halkiers (2016) forståelse af homogene grupper, og særligt tendensen til konformitet og polarisering. Som det fremgår i transskriptionerne, viste det sig dog, at deltagerne i langt de fleste tilfælde formår at fremføre en nuanceret debat, omend der naturligt vil være overlap i nogle af ytringerne, der bringes i spil. Dette kan dog ligeledes skyldes andre faktorer, såsom deltagernes vidensgrundlag og anvendte mediekkanaler.

Yderligere finder jeg det relevant at reflektere over den anvendte dataindsamlingsmetode i relation til ønsket om at forstå, hvorfor folks adfærd kan være varierende. Eftersom jeg har valgt at udføre interviews, vil det ikke være muligt at tjekke, hvorvidt deltagernes udtalelser om deres egen adfærd stemmer overens med virkeligheden. Dette er dog heller ikke målet med undersøgelsen, der i stedet i langt højere grad har fokus på, hvordan risikopfattelser formes og defineres i den offentlige og private risiko-diskurs. Hertil anser jeg, at et indblik i ytringer og samspillet mellem individerne i stedet kan give et indblik heri, hvortil deres italesatte adfærd potentielt kan afspejle eller negligere disse ytringer. Slutteligt ønsker jeg at reflektere over tidspunktet

for afholdelsen af de tre interviews. Som nævnt er der omkring en måned mellem interviewet med gruppen 18-25 år og de resterende fokusgrupper, hvorfor man kan diskutere, om dataene er sammenlignelige, når den danske situation med COVID-19 pandemien er i konstant udvikling. Fokusgrupperne blev afholdt på ét givent tidspunkt, og deltagernes holdninger og risikopfattelser vil derfor formentligt have ændret sig, hvis man foretog fokusgruppeinterviewene på et senere tidspunkt. Jeg vurderer dog, at fokusgruppeinterviewene kan give et indblik i udvalgte individers virkelighedsforståelser, men vil holde øjebliksbilledet in mente.

5.5 Reliabilitet og validitet i kvalitative interviews

I følgende afsnit vil jeg forsøge at vurdere kvaliteten af ovenstående fremgangsmåder, herunder interviewguides, udførelsen af fokusgruppeinterviewene og den efterfølgende transskription og analyse af empirien. De mest fremtrædende kriterier for evaluering af social forskning er at afprøve undersøgelsens *reliabilitet* og *validitet* (Bryman, 2016, s. 156). Reliabilitet kan sidestilles med pålidelighed, mens validitet kan sidestilles med gyldighed (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 317). Begreberne er dog funderet i det kvantitative paradigme, og da disse ikke er direkte overførbare i arbejdet med kvalitative undersøgelser, benyttes i stedet alternative versioner under dette paradigme. Følgende afsnit tager derfor afsæt i en række kvalitetskriterier for kvalitative undersøgelser, som bl.a. beskrives af Kvale og Brinkmann (2015) og Yvonna Lincoln og Egon Guba (1985).

Kvale og Brinkmann (2015) beskriver, hvordan reliabilitet berører resultaternes troværdighed, samt hvorvidt disse er konsistente og senere kan reproducere af andre forskere (s. 318). Man kan dog diskutere, hvorvidt kvalitative undersøgelser bestræber sig på en genskabelse af resultaterne. Kvale og Brinkmann (2015) forholder sig netop kritisk til dette punkt, eftersom "(...) en stærk vægt på reliabilitet modvirker kreative fornyelser og variabilitet" (s. 318). Et øget fokus på genskabelse af resultater kan således begrænse andre forskeres mulighed for at udfolde deres personlige interviewstil og improvisere undervejs. Netop improvisation har været væsentligt i forbindelse med udførelsen af de tre fokusgruppeinterviews, eftersom disse er funderet i den semistrukturerede interviewform, der netop beror på en vis fleksibilitet og muligheden for at udforske uforudsete emner, der opstår i samtalen. Yderligere kan nævnes Flybjergs (1991) pointe om kontekstens betydning for casestudier. I forbindelse med dette speciale vil det ikke være muligt at genskabe den specifikke kontekst, særligt da COVID-19 pandemien er i konstant udvikling i Danmark, og dermed vil konteksten, og angiveligt individets virkelighedsforståelser, løbende ændre sig.

Jeg har dog forsøgt at imødekomme, at andre forskere skal have mulighed for at udføre lignende dataindsamlinger ved at være transparent omkring processen. Dette har jeg forsøgt ved at hente inspiration fra *thick description*, der bl.a. beskrives af Lincoln og Guba (1985). Hertil er det yderligere relevant at inddrage kriterierne om *transferability*, der omhandler hvorvidt hypotese og resultater, der er opnået i én kontekst, kan overføres og anvendes til en anden kontekst, og *fittingness*, der omhandler graden af kongruens mellem deltagerne og modtagerens sammenhænge (Lincoln & Guba, 1985, s. 124). Det forventes af forskere, der bevæger sig inden for det kvalitative paradigme, at de benytter ovenstående kriterier, samt tilbyder et omfattende materiale og information om den givne undersøgelse. Denne fremstilling af information er netop, hvad en thick description indebærer, omend den kan variere afhængigt af undersøgelsens fokus (Lincoln & Guba, 1985, s. 125). Ovenstående gennemgang af fremgangsmåden, interviewguides og selve udførelsen af fokusgruppeinterviewene søger således at opnå ekstern validitet ved brug af thick description.

Yderligere har jeg forsøgt at skabe transparens ved bl.a. at udforme interviewguides med en klar struktur, hvor både forsknings- og interviewspørgsmål indgår. Spørgsmålene i disse står endvidere i den tænkte rækkefølge og er suppleret med eventuelle opfølgende spørgsmål. Dog blev denne rækkefølge ikke overholdt, eftersom fokus på den sociale interaktion kræver fleksibilitet, og spørgsmålene blev derfor i praksis stillet, som det gav naturligt mening i samtalen. Med afsæt i den semistrukturerede interviewform må man antage, at resultaterne af interviewene vil variere, idet emner udfoldes løbende i samspillet mellem respondenterne. Hertil kan tilføjes refleksionen om, at viden fra fokusgruppeinterviews konstrueres i den sociale konstellation, hvorfor resultaterne formentligt vil være anderledes, hvis man afholdt interviewene igen, både med deltagerne i denne undersøgelse, men også med nye deltagere. Jeg er derfor opmærksom på specialets begrænsede reliabilitet, men vil referere til Brymans (2016) pointe om, at man generelt ikke kan genskabe de præcise forudsætninger for interviews (s. 156). Jeg ønsker i stedet at fremstille mønstre i resultaterne, som kan vække genkendelighed i andre, lignende undersøgelser.

Yderligere har jeg, som nævnt, optaget lyden fra samtlige fokusgruppeinterviews, hvilket gør det muligt for andre forskere at høre interaktionerne og udlede egne konklusioner på baggrund af disse. Hertil kan fremhæves den tidligere inddraget pointe fra Kvale og Brinkmann (2015) om, at transskription i sig selv udgør den første analytiske proces (s. 238). Når den mundtlige diskurs omsættes til en skriftlig diskurs, nedbrydes den sociale interaktion med kropssprog, toneleje og tempoet i samtalen, hvorfor det er kompliceret at fastslå validiteten af transskriptioner (Kvale &

Brinkmann, 2015, s. 245). Omend lydoptagelser ikke giver anledning til at afkode kropssprog og nonverbal adfærd, forstår jeg, at disse tilbyder en større mulighed for, at andre forskere kan afprøve resultaterne. Samtidig skaber interviewguides, transskriptioner og lydoptagelser også mulighed for, at andre forskere kan vurdere undersøgelsens validitet ved at sammenholde disse og resultaterne med problemformuleringen. Ved lydoptagelserne og gennemgangen af både det teoretiske grundlag og udførelsen af empiriindsamlingen sikrer jeg ligeledes en dokumenterbarhed, der vil skabe mulighed for, at andre forskere kan arbejde ud fra lignende præmisser.

Kvale og Brinkmann (2015) anvender desuden et bredt validitetsbegreb, der ikke blot omfatter de metodiske valg, men også det at begrebsliggøre sine resultater (s. 319-320). Med afsæt i denne forståelse har jeg ligeledes forsøgt at forholde mig kritisk til de tolkninger, der fremkommer i analysearbejdet og således kvalitetssikre løbende ved at inddrage konteksten og anskue flere perspektiver på disse tolkninger.

5.6 Databehandling

Med henblik på det forestående analyseafsnit præsenteres her tilgangen til behandling af den indsamlede empiri. Eftersom empirien i dette speciale omfatter fokusgruppeinterviews, har jeg valgt at anvende *kodning* til behandling af materialet. Min forståelse af denne tilgang tager delvist afsæt i Brymans (2016) beskrivelse, der vedrører en gennemgang af transskriptionerne, samt en inddeling af disse i forskellige kategorier (s. 573). En væsentlig udfordring, man skal holde for øje i forbindelse med kodning af kvalitativ empiri, er, at konteksten kan risikere at blive mindre synlig, når pointer og ytringer sammenholdes uafhængigt af den kronologiske rækkefølge (Bryman, 2016, s. 583). Dette har jeg forsøgt at imødekomme ved at være særlig opmærksom på konteksten i relation til analysearbejdet, og samtidig præsentere denne for læseren, når udsagn fra transskriptionerne inddrages. Brymans fremlægning af denne databehandlingsmetode trækker på Anselm Strauss og Juliet Corbin (1990), der opstiller tre typer kodning: *åben kodning*, *axial kodning* og *selektiv kodning* (Bryman, 2016, s. 574). I forbindelse med dette speciale har jeg valgt at anvende to af disse kodningsteknikker, og har derfor først udarbejdet en åben kodning, og derefter en selektiv kodning på det indsamlede datamateriale. Den åbne kodning blev foretaget som det første, da denne ifølge Bryman (2016) har til formål at skabe overblik over de emner, der fremtræder i empirien (s. 574). Dette resulterede i 15 kategorier, som kan findes i Bilag 9. Med afsæt i Matthew B. Miles og A. Michael Huberman (1994) har den første kodning været funderet i en delvis induktiv strategi, hvilket

har afledt nogle *code-in-use* kategorier (s. 58). Den åbne kodning tager således ikke afsæt i prædefinerede koder, men i stedet i empirien og deltagernes fremstillinger og forståelser.

Dette er i stedet tilfældet med den selektive kodning, der ifølge Bryman (2016) udføres på baggrund af teoretisk funderede kategorier, og har til henblik at skabe sammenhæng mellem den valgte teori og den indsamlede data (s. 582). Dette har ledt til fem koder, hvoraf en oversigt af disse er vedlagt som Bilag 10. Med henblik på at skabe gennemsigtighed for læseren følger herunder en præsentation af de fem udledte kategorier, hvori den selektive kodning er funderet, og specialets analyse tager sit afsæt:

1. **Personlige erfaringer** indebærer præsentationer af respondenterne i de forskellige fokusgrupper, generelle tanker om livet under pandemien samt deres personlige erfaringer i forhold til smitte med COVID-19.
2. **Mediernes dækning** indebærer bl.a. respondenternes udtalelser i forhold til mediernes betydning for deres risikopfattelser, spredningen af misinformation og betydningen af sociale medier.
3. **Risikokommunikation** dækker over sekvenser, hvor deltagerne reflekterer over regeringens kommunikation og pressemødet d. 11. marts 2020. Yderligere indeholder denne kategori citater relateret til statistikker, ekspertudtalelser og forholdet mellem politik og videnskab.
4. **Risikopfattelser** omhandler, hvordan respondenterne oplever egne og andres risici forbundet med COVID-19, samt hvordan de forholder sig til emner som videnskabelig usikkerhed.
5. **Italesat adfærd** indeholder sekvenser, hvor respondenterne reflekterer over egen eller andres adfærd under pandemien.

6. Analyse

Følgende afsnit præsenterer specialets analyse. Denne tager udgangspunkt i den indsamlede empiri, de udarbejdede koder samt den teoretiske forståelsesramme. Som nævnt i ovenstående afsnit tager dette speciale sit empiriske grundlag i tre fokusgrupper af respondenter i henholdsvis tre aldersgrupper, og det er derfor disse individers ytringer, holdninger og synspunkter, der danner fundament for den forestående analyse. Formålet med denne analyse er at besvare problemformuleringen, og jeg søger således at afdække den risiko-diskurs, som respondenterne

italesætter i relation til COVID-19. Herunder søger jeg at forstå, hvilke rationaliteter, der er i spil indenfor denne diskurs, og hvordan respondenterne subjektiveres i diskursen gennem magt. Analysen har således Foucaults tanker som rammen, hvori de øvrige teorier udfoldes og anvendes.

Først følger et afsnit, der har til formål at klarlægge, hvordan individet gør sig selv til subjekter i den eksisterende risiko-diskurs, ved bl.a. at fremhæve deres personlige erfaringer med virus overfor den videnskabelige rationalitet i form af statistikker og objektiv viden. Herefter følger et afsnit i forhold til mediernes rolle og betydning for risiko-diskursen, hvor mediernes rationalitet vil blive analyseret, som denne beskrives af respondenterne. Dernæst følger en analyse af risikokommunikation og håndtering af COVID-19 pandemien, hvor den politiske og videnskabelige kommunikation vil blive analyseret på baggrund af respondenternes udtalelser herom. Her vil fokus især være på den styringsrationalitet, der eksisterer, og hvordan denne florerer i respondenternes bevidsthed. Yderligere følger et afsnit om særlige grupper, heriblandt hvordan bestemte alders- og samfundsgrupper omtales i forhold til respondenternes risikoopfattelser. De erfarede tolkninger og forståelser vil løbende føres videre i analysen. Afslutningsvist findes en delkonklusion, der har til formål at samle op på analysens resultater.

6.1 Subjekter i en risiko-diskurs

Følgende afsnit har til formål at afdække respondenternes risiko-diskurs med henblik på at forstå, hvilke faktorer der har indvirkning på individets og gruppens risikoopfattelser, samt hvordan de subjektiveres som individer. Med COVID-19 pandemiens udbrud følger en række risici, som individet er nødsaget til at forholde sig til. Det er ligeledes tydeligt i alle tre fokusgrupper, at COVID-19 og tanker herom fylder meget for deltagerne i deres hverdag. Som Jette udtaler det: "(...) ligesom man snakker om vejret i Danmark så snakker man om corona nu ikke" (Bilag 7, s. 7, l. 326-328). Dette kan tolkes som et udtryk for, at COVID-19 er blevet et samtaleemne på lige fod med det danske vejr - noget, alle kan forholde sig til. Der eksisterer dog forskellige rationaliteter blandt respondenterne, hvilket jeg vil forsøge at afdække i det følgende.

6.1.1 Personlige erfaringer

Som præsenteret i litteraturreviewet og særligt i teksten af Dryhurst et al. (2020), kan personlige erfaringer med virus have indflydelse på individets risikoopfattelse (jf. afsnit 2.3). Respondenterne i de tre aldersgrupper har alle varierende erfaringer med at have COVID-19 tæt på livet. Særligt

Mathias beskriver, hvordan det kan være svært at forholde sig til risici forbundet med virussen, når man ikke kender nogen, der har været smittet:

373 M2: Jeg er sådan lidt enig med meget af det men jeg har
374 også lidt svært ved at forholde mig til det fordi jeg
375 ikke kender nogen rigtig der er blevet ramt af det.
376 De få der sådan har haft det har sådan nærmest ikke
377 kunnet mærke det. Og så også det der med sådan nogen

(Bilag 6, s. 8).

Mathias udtaler, at de få bekendte, der har været smittet med COVID-19, “nærmest ikke [har] kunnet mærke det”. Dette ordvalg kan tolkes som et udtryk for et risiko-sprog, der afspejler en emotionel rationalitet, som ikke kan reduceres til beregninger og målbare resultater (jf. afsnit 3.1.1). Det kan tolkes, at denne risikoopfattelse står i kontrast til en rationalitet, der fremstilles for Mathias i den risiko-diskurs, der eksisterer omkring corona. Dette kan eksempelvis være den videnskabelige rationalitet, men også den politiske styringsrationalitet, hvilket jeg vil komme nærmere ind på i senere afsnit. Mathias’ personlige erfaring med få smittede i omgangskredsen og milde sygdomsforløb kan derfor have indvirkning på, hvordan han selv anslår egen risiko ved smitte. Med afsæt i Beck kan dette ses som en kamp mellem rationaliteter, idet Mathias’ egen erfaring med virus præsenterer en mere emotionel risikoopfattelse, end den der kan måles og beregnes af videnskaben (jf. afsnit 3.1.1).

Betina og hendes mand Ken kender heller ikke nogen, der har haft corona (Bilag 7, s. 14, l. 655). Betina arbejder dog som operationssygeplejerske og har direkte kontakt med corona-patienter i sin dagligdag, hvilket kan have betydning for hendes risikoopfattelse, som hun udtaler i følgende:

669 B2: Men jeg har det anderledes jeg er jo mere bange for
670 det, men jeg har jo set (B1: ja) patienterne
671 J: (Jaer)
672 K: (Mmmh)
673 B2: Være meget meget dårlige af det så og det det har
674 gjort stort indtryk på mig (J: ja) at jeg var også
675 meget restriktiv med mig selv især over foråret fordi
676 jeg så hvor ss hvor skidt tilpas folk var ikke altså
677 ja.
679 I: Var du bange for selv at få det eller var det på
680 andres vegne?
681 B2: Næ nej jeg var mere bange for jeg smittede andre

(Bilag 7, s. 14).

I citatet fortæller Betina, hvordan synet af de syge patienter har gjort indtryk på hende, og samtidig også har haft indflydelse på hendes adfærd, særligt i foråret. I tråd med Dryhursts et al. pointe kan det tolkes, at Betinas erfaring med corona-patienter har haft betydning for hendes risikoopfattelse, således at hun anser en større risiko ved smitte med COVID-19 efter selv at have set, hvordan andre kan blive påvirket. Med afsæt i Kaspersen et al. kan dette ligeledes forstås som et udtryk for en individuel forstærkningsstation, der fremstilles for Betina gennem personlige oplevelser (jf. afsnit 3.2). I modsætning til Mathias kan det således tolkes, at Betinas risiko-sprog afspejler en større frygtbaseret rationalitet, eftersom hun anvender ord som “bange” og “meget meget dårlige”. Med afsæt i Foucault (jf. afsnit 3.3) kan det tolkes som et udtryk for, hvordan både Betina og Mathias gør sig selv til subjekter i en risiko-diskurs gennem de diskursive fortællinger, de læner sig ind i. Betina fortæller dog, at hendes frygt ikke går på egne vegne, men andre omkring hende som hun potentielt kan smitte. Et fokus på risikoen for at smitte andre er generelt bærende for respondenterne i aldersgrupperne 18-25 år og 35-55 år, mens de ældste respondenter er mere fokuseret på egne risici. Dette vil blive uddybet løbende, men er en relevant pointe at have in mente gennem analysen.

Kæresteparret Katrine og Alexander fortæller, at de begge er testet positiv for antistoffer, og derfor har haft corona uden at vide det. Katrine fortæller følgende:

319		Og vi har sådan nogenlunde en ide om, hvornår vi
320		havde det men det var sådan helt i starten, altså
321		lige da landet lukkede ned at vi så har haft det. Og
322		fordi vi først fandt ud af det sådan to tre måneder
323		efter eller sådan noget (A: *UT*), så var det også
324		lidt det her med man tænkte sådan årh det får vi ikke
325		og sådan noget og så lige pludselig finde ud af okay
326		vi har ret faktisk haft det, det ændrede i hvert fald
327		sådan min opfattelse af det fordi okay vi har haft
328		det uden at vide det
329	L:	Så er man sårbar alligevel

(Bilag 6, s. 7).

Det fremgår ikke i Katrines udtalelser, hvorvidt hende eller Alexander mærkede symptomer, men eftersom hun har en ide om, hvornår de har haft det, kan man tolke, at der har været et sygdomsforløb. Yderligere er det interessant, at det har ændret hendes risikoopfattelse at have været smittet uden at vide det. Det kan tolkes, at denne personlige erfaring med virussen har gjort hende mere opmærksom på risikoen for smittespredning, særligt da hun efter denne udtalelse udtrykker bekymring for, hvem de potentielt kan have smittet (Bilag 6, s. 7, l. 330-331). Det er interessant at bemærke, at Katrines bekymring går på risikoen for at smitte andre, ligesom det før blev fremhævet ved citatet af Betina.

Jette er ligeledes testet positiv for antistoffer, hvilket hun udtrykker gør en forskel for hendes forståelse af egen risiko. Nedenstående citat følger efter, at Jette har fortalt, hvordan hun stadig arbejder fysisk på tværs af afdelinger i sit job som formuekonsulent (Bilag 7, s. 2, l. 35) og har det fint med dette, selvom det på daværende tidspunkt gik mod regeringens anbefalinger:

136 B2: Men er du ikke også testet positiv for antistoffer?
137 J: Jo det er jeg lige præcis
138 B2: Det er måske en forskel
139 J: Ja, det er også en forskel jaer.
140 I: Så du har haft corona?
141 J: Ja det har jeg jo sandsynligvis hvis testen den er
142 rigtig, så har jeg haft det ja.

(Bilag 7, s. 4).

I citatet fortæller Jette, at det gør en forskel for hende at vide, at hun er testet positiv for antistoffer i forhold til hendes situation på arbejdet, og det kan derfor tolkes, at hun anser sin personlige risiko for mindre, netop fordi hun tidligere har været smittet. Jette udtrykker dog en tvivl i forhold til, hvorvidt testen viser et rigtigt svar, hvilket viser sig ved brug af ordet “sandsynligvis”. En lignende usikkerhed kommer til udtryk hos Lise, hvor hendes mand har haft corona-lignende symptomer, og selvom han er testet negativ, udtaler hun: “(...) men vi ved jo ikke, hvordan og hvorledes” (Bilag 8, s. 6, l. 268). Jette og Lises usikkerhed i forhold til testen pålidelighed kan ses som et udtryk for en risiko for at få et forkert testsvar, og dermed en risiko, der kan være konstrueret af social og videnskabelig usikkerhed. Med afsæt i Beck kan den tolkede usikkerhed yderligere ses som et udtryk for en kamp mellem rationaliteter (jf. afsnit 3.1.1); netop den emotionelle rationalitet, som respondenterne læner sig ind i qua deres personlige erfaringer, og den videnskabelige rationalitet, der bl.a. fremstilles gennem forskellige tests og kvantitative data. Jette gør yderligere opmærksom på, at testen er 95% sikker i forhold til at give et rigtigt svar (Bilag 7, s. 13, l. 632), hvilket efterlader 5% chance for at modtage et forkert svar. Alligevel har hun betænkeligheder, hvilket kan tolkes som en mistillid til testen og eksperterne bag, som opstår grundet den videnskabelige usikkerhed.

Dog er det relevant at nævne, at Jette ikke selv er bange for at blive smittet, og at hun nævner i ovenstående citat, at antistofferne gør en forskel. Selvom der er grader af mistillid til testen, baserer hun alligevel sin egen risikovurdering på testsvaret, hvilket kan tolkes som en måde, hvorpå Jette subjektiverer sig selv ud fra de omkringliggende magtforhold, der er tilgængelige i forhold til at definere den enkeltes risiko. Det er ligeledes interessant, at Katrine og Jettes risikoopfattelser ændrer sig i hver sin retning efter at være testet positiv for antistoffer. Dette kan tolkes som et udtryk for

Adam og van Loons pointe om, at viden om risici er medieret og derfor op til fortolkning (jf. afsnit 3.1.1). Det kan vurderes, at de to respondenter fortolker betydningen af at være testet positiv for antistoffer forskelligt ud fra deres forståelsesgrundlag. Hvor Katrine oplever et øget fokus på potentielle risici, særligt i relation til andre, oplever Jette en mindre personlig risiko for at blive smittet igen, hvilket ligeledes afspejler sig i hendes adfærd og synet på arbejdets håndtering af situationen. Der eksisterer altså en grad af forskellige fortolkninger af risikoen blandt respondenterne og dermed forskellige emotionelle rationaliteter.

6.1.2 Betydningen af tal og statistikker

COVID-19 pandemien er som nævnt i konstant udvikling. En måde, hvorpå respondenterne bedømmer situationens udvikling, er gennem de statistikker, der dagligt præsenteres for dem via medierne. Hertil fortæller Lise, at BT hver dag præsenterer smitte-tallene for læserne på deres hjemmeside (Bilag 8, s. 26, l. 1282-1285). Respondenterne kan således anvende disse tal og andre statistikker til at anslå egen risiko ved smitte, hvilket kan udledes i følgende citat af Jane og Lise:

```
535      J:      Det med de ældre, altså statistikken siger jo at at
536              det er dem der er over firs år der er døde af corona
537              ikke, der er ikke ret mange yngre altså der er mange
538              (V: *UT* en stor procentdel der er firs år og derover
539      I:      Ja
540      J:      Så så derfor kan man sige
541      L:      Det var det var sådan set bare lige det sidste skub
542              de fik (J: sådan er det ja)
```

(Bilag 8, s. 11).

På baggrund af citatet kan det tolkes, at respondenterne anvender statistikker til at anslå deres personlige risiko ved smitte. Disse statistikker kan derfor med afsæt i Morgans et al. teori tolkes som et udtryk for kvantitative målinger, som den enkelte kan træffe sine beslutninger på baggrund af, ud fra den individuelle situation (jf. afsnit 3.1.2). Ifølge Jane viser statistikken, at det er personer over 80 år, der dør af smitte med COVID-19. Eftersom Jane selv er 75 år og dermed den yngste i den ældste fokusgruppe, kan denne information have indvirkning på, hvordan hun anslår sin egen risiko ved tilfælde af smitte. Dette kan ligeledes gøre sig gældende for Lise på 76 år, der i citatet beskriver smitte med COVID-19 som “det sidste skub”, der leder til dødsfaldene. Hertil kan nævnes, at Lise ikke oplever at være bange for at blive smittet med coronavirus (Bilag 8, s. 3, l. 103). Hendes ordvalg afspejler yderligere et risiko-sprog, der kan tolkes at nedtone risikoen ved smitte med COVID-19, da

virussen på baggrund af Lises udtalelser kan forstås som en del af årsagen til dødsfald, og altså ikke den primære årsag.

At respondenterne refererer til statistikker og tal i relation til deres risikoopfattelser, kan ligeledes ses som et udtryk for magt, eftersom disse tal kan siges at have indvirkning på deres handlemuligheder. Dette kan således tolkes som et udtryk for, hvordan den videnskabelige rationalitet kommer i spil og bevirker en subjektivering af individet. Samtidig kan forholdet mellem den videnskabelige rationalitet, og de mere emotionelle og til tider frygtbaserede rationaliteter, som respondenterne beretter om, ses som et udtryk for risikosamfundets eksistens, hvor både videnskabens objektivitet og befolkningens iagttagelse af risiko ifølge Beck begge bør medtænkes i forhold til at definere risici (jf. afsnit 3.1.1).

Det er dog interessant at nævne, at Vinnie på 78 år, som den ældste respondent, fortæller, hvordan hun er bange for at blive smittet (Bilag 8, s. 4, l. 154-155). Hun nævner dog ikke at have nogen personlige erfaringer med smitte tæt på livet. Vinnie taler således ind i en følelsespræget rationalitet, der potentielt er farvet af andre rationaliteter, hvilket jeg vil vende tilbage til. De forskellige niveauer i udtryk for bekymring, der forekommer blandt respondenterne, kan med afsæt i Adam og van Loon tolkes som et udtryk for, at risici er konstrueret på baggrund af en forståelse for de potentielle farer, samt hvem de er farlige for (jf. afsnit 3.1.1).

6.1.3 Videnskabelig usikkerhed

Særligt den sociale konstruktion og forståelse af risici kan siges at udspringe af en grad af videnskabelig usikkerhed, som den enkelte konstant må forholde sig til. Eftersom COVID-19 fortsat er relativ ny, medfølger flere usikkerheder, som respondenterne er opmærksomme på. En af disse er muligheden for at bære virussen i kroppen uden at vise symptomer på smitte, og dermed risikere at smitte andre uden at være klar over det. Dette er en forståelse, der går igen på tværs af aldersgrupper, og italesættes f.eks. af Laura i følgende citat:

1609 tænker, det er et simpelt budskab man kan huske det
1610 der med jamen du kan godt være rask smittebære (K:
1611 jaer) så du skal bare tænker dig om altså. Jeg synes

(Bilag 6, s. 32).

Ud fra Lauras udtalelser kan det tolkes, at uvisheden om et synligt og bevidst sygdomsforløb leder til en forståelse af behovet for en mere restriktiv adfærd. Samtidig kan det tolkes, at dette budskab og

kommunikationen herom er let at forstå for Laura, hvorfor man med afsæt i Betsch et al. kan tolke, at en adfærdssændring mod det ønskede er muligt (jf. afsnit 2.1). Ligeledes kan det tolkes, at muligheden for at være rask smittebærer, og usikkerheden omkring hvorvidt man er smittet eller ej, kan være én af årsagerne til, at respondenterne er nervøse for at smitte andre, som det kom til udtryk i citater fra Katrine og Betina.

Hertil følger yderligere en række usikkerheder; særligt i omfanget af hvem og hvordan virus rammer, hvis man bliver smittet. Hos gruppen 35-55 år florerer desuden en forståelse om videnskabelig usikkerhed i forhold til potentielle følgevirkninger, hvor Niels beskriver det således:

2137	N:	Ja altså i i starten der kan jeg huske, der drøftede
2138		man det meget og så så var holdningen lidt at man
2139		havde sådan nogen, argh kan jeg ikke bare få det, så
2140		er det overstået (K: Mmmh) det var sådan lidt det der
2141		var holdningen og der er ingen tvivl om det tror jeg
2142		der er mange der har ændret synspunkt på fordi så er
2143		der kommet alt det her omkring følgevirkninger (J:
2144		ja) og man ved i virkeligheden ikke hvilke
2145		følgeskader det kan give på på ens krop så så jeg
2146		tror det det jeg har da i hvert fald gået fra at have
2147		den holdning til nå men en influenza så er det
2148		overstået så skal jeg ikke tænke på det mere til at
2149		sige jeg vil gøre alt i verden for at undgå at få
2150		corona fordi jamen man kender jo ikke, man ved ikke
2151		hvad følgevirkningerne kan være af det
2152	B1:	Jeg er meget enig
2153	K:	Ja det vil jeg også sige

(Bilag 7, s. 42-43).

Af citatet kan det tolkes, at Niels' risikoopfattelse har ændret sig i takt med, at flere bivirkninger ved smitte med COVID-19 er kommet frem i lyset, hvilket både Berit og Ken erklærer sig enige i. Dette kan tolkes som et udtryk for, hvordan videnskabens kendskab til COVID-19 er i konstant udvikling, hvilket ligeledes har indflydelse på Niels' opfattelse af den personlige risiko ved smitte. Særligt elementet af usikkerhed, omkring hvordan virus påvirker kroppen på sigt, lader til at være en faktor, der opblæser risikoen. Denne pointe kan understøttes af Ekbergs læsning af Becks teori, hvori en øget bevidsthed om risici blandt individer påpeges (jf. afsnit 3.1.1). Samtidig er det interessant, at jo mere videnskaben finder ud af om sygdommen og potentielle senfølger, jo mere nervøs bliver Niels for at blive smittet. Dette kan ses som et udtryk for Becks pointe om, at den videnskabelige usikkerhed kan skabe mistro til eksperter (jf. afsnit 3.1.1) og medføre, at Niels i højere grad oplever et øget fokus på egne risici. Dette kan ligeledes skyldes, at der på tidspunktet for interviewet ikke var en godkendt

vaccine, samt at eksperterne fortsat vidste lidt om, hvordan man behandler potentielle sygdomsforløb og senfølger. Det kan derfor tolkes, at risikoen konstrueres og fortolkes på baggrund af den viden, der er tilgængelig på det pågældende tidspunkt, og som respondenterne eksponeres for gennem den medierede risikokommunikation. Yderligere kan dette tolkes som et udtryk for Foucaults forståelse af, at individet konstant skabes diskursivt, hvorfor udviklingen i viden kan bevirke en ny måde, hvorpå Niels gør sig selv til subjekt og derigennem objektiverer sig selv i risiko-diskursen. Ud fra de præsenterede tolkninger kan det således forstås, hvordan elementer fra den videnskabelige rationalitet i form af bl.a. statistikker og videnskabelig usikkerhed har indflydelse på respondenternes subjektivering af sig selv, samt hvordan de forskellige rationaliteter præsenterer en række magtforhold, som respondenterne indgår i og selv er med til at opretholde via deres handlinger.

6.2 Mediernes betydning for risiko-diskursen

Med afsæt i ovenstående tolkninger vil følgende afsnit præsentere respondenternes udtalelser i relation til mediernes betydning for deres forståelse af bl.a. den individuelle risiko ved smitte med COVID-19. Yderligere hvordan mediernes fremstilling kan bevirke en ændring i deres risikoopfattelser, ved at skabe et rum for dividing practices og skræmmende narrativer. Fokus i dette afsnit vil således være på, hvordan medierne påvirker respondenterne og de individuelle rationaliteter på bestemte måder.

6.2.1 Skræmmebilleder og narrativer

Blandt alle respondenterne på tværs af aldersgrupper optræder en forståelse af medierne som formidler af risici forbundet med COVID-19. Én måde, hvorpå denne holdning kommer til udtryk, er gennem Niels' nedenstående ytring:

1705	N:	Man hørte om at militærlastbiler kørte kister med lig
1706		væk (J: ja) og så videre og det der var det gav
1707		mindelser eller sådan tanker hen på nogen af de der
1708		sådan katastrofefilm (B1: ja) om virusser og sådan
1709		nogen som (B2: pesten og den spanske syge og) pesten
1710		og andre ting som vi har set

(Bilag 7, s. 34).

Ud fra Niels' udtalelser tolker jeg, at han har hørt om militærlastbiler og andre scenarier gennem medierne. Sammenligningen mellem den nuværende situation med COVID-19 og katastrofefilm er

sigende for den rolle, som medierne tilskrives af respondenterne som formidler af risici gennem skræmmebilleder. Den rationalitet, der fremstilles i mediernes dækning kan ligeledes siges at afspejle og fastholde den frygtbaserede rationalitet, som eksempelvis Betina og Vinnie trækker på. Med afsæt i Kaspersen et al. kan Niels' sammenligning ligeledes tolkes som et udtryk for en opblæsning af risici i modtagelsen af informationen (jf. afsnit 3.2). Niels' måde at afkode mediernes fortællinger vækker således en forståelse af katastrofe og en sammenligning til pesten, hvilket resulterer i en udvidet risikoopfattelse. Samtidig kan det ses, at den medierede fremstilling af risici giver anledning til fortolkning, som dette blev fremhævet tidligere i analysen.

Yderligere kan citatet ses som et udtryk for Becks forståelse af risikosamfundet (jf. afsnit 3.1.1), hvor medierne spiller en væsentlig rolle i relation til at forstå risikoen til fulde. Særligt omstændighederne omkring corona-situationen, hvor individet ikke på samme måde interagerer med hinanden som før, gør mediernes dækning væsentlig. Medierne bliver således en arena, hvor forskellige risikoopfattelser kan komme til udtryk, og en vigtig aktør i forhold til at definere risikoen for den enkelte. Medierne bliver samtidig en portal til andre, angiveligt værre situationer, som opstår verden rundt grundet COVID-19. I nedenstående eksempel italesætter Inger netop en forståelse af medierne som formidler af globale forhold:

2005	IN:	Ej men når man nu tænker på hvordan folk har det for
2006		eksempel i Italien ikke hvor de ikke må gå ud for en
2007		dør (L: ja jaer) (D: Spanien) Spanien og de andre (L:
2008		nu med Frankrig og Paris og) med Frankrig og hvor
2009		forfærdeligt og udgangsforbud ikke, altså (L: og i
2010		Madrid) når du ser Ulla Terkelsen på tv ikke (L: er
2011		der også udgangs) det er jo forfærdeligt ikke, det er
2012		jo skrækkeligt (J: ja det er jo skrækkeligt) og hvis
2013		man kom til det her hjemme ikke (V: ja forfærdeligt)
2014		det ville være forfærdeligt

(Bilag 8, s. 40).

Eftersom Inger i citatet nævner Ulla Terkelsen, der er korrespondent på TV2, og hendes beretninger på TV, antages det, at mediernes dækning er kilde til Ingers viden om situationen i andre europæiske lande. Det kan tolkes, at mediernes fremstilling af situationen andetsteds kan have indflydelse på Ingers risikoopfattelse. Dette eftersom hun anser det som forfærdeligt, hvis en lignende situation ville udspille sig i Danmark, hvilket Jane og Vinnie erklærer sig enige i. Gennem narrativer fra andre lande, kan det således tolkes, at medierne er med til at opblæse risikoen, og dermed bliver en del af at forme individets forståelse af egen og andres risici ved at portrættere andre landes håndtering af

pandemien. Medierne bliver således en væsentlig aktør i forhold til at definere risikoen for respondenterne, ved at præsentere dem for skræmmende billeder og narrativer og lade dem sammenligne disse med deres egne omstændigheder. På denne måde kan man ligeledes argumentere for, at medierne bliver formidler af dividing practices, hvor særligt andre landes håndtering holdes over for den danske situation. Medierne skaber således en dividing practice mellem “dem ude i verden” og “os herhjemme”, hvilket resulterer i en subjektivering af individet. Hertil kan det tolkes, at mediernes dækning kan bevirke en fællesskabsfølelse og et sammenhold blandt den danske befolkning i kampen mod smittespredning; netop for at undgå lignende situationer med udgangsforbud som i andre lande. Mediernes dækning placerer således respondenterne i magtforhold, som subjektiverer dem gennem dividing practices.

En anden måde at forstå mediernes betydning for risiko-diskursen på, er gennem Lauras udtalelser. Laura studerer til dagligt til sygeplejerske og har under den første lockdown-periode været i praktik i hjemmeplejen (Bilag 6, s. 4, l. 143-145). I tråd med dette fortæller hun følgende:

146	og så står man jo lidt med mediernes sådan side af
147	det med uha pas på og vi lukker hele svineriet ned,
148	jeg oplevede faktisk ikke de store ændringer. Vi
149	havde ikke nogen, jo vi fik, vi måtte ikke tage en
150	hel boks handsker med ud til borgerne, som vi plejer,
151	vi skulle dele det op i poser for at vi ikke lige
152	pludselig løb tør for de her værnemidler, men ellers
153	så jo så skulle vi spritte hænder, men altså det gør
154	vi jo ligesom uanset corona eller ej. Så der var

(Bilag 6, s. 4).

I citatet fortæller Laura, hvordan medierne fremstiller et billede af virkeligheden, som ikke stemmer overens med den virkelighed, hun selv oplevede i hendes praktikforløb. På baggrund af hendes udtalelser, kan det tolkes, at Laura anser medierne som aktør i forhold til at opblæse risici ved COVID-19, mens hendes personlige oplevelse i stedet leder til en nedtoning af risikoen, fordi hendes hverdag fortsatte som før pandemiens udbrud. Der eksisterer således andre signaler i hendes bevidsthed, der kan være med til at neddæmpe risikoen for hende (jf. afsnit 3.2). Dette kan ligeledes ses som et udtryk for det fortolkende element ved risici, som netop blev fremhævet i citatet af Niels i dette afsnit. Men hvor Niels afkoder signaler, der kan tolkes at opblæse risikoen i hans bevidsthed, er Lauras fortolkning anderledes, fordi hendes virkelighed ikke ændres. Dette kan sammenholdes med Mathias' udtalelse om, at han har svært ved at forholde sig til risikoen, fordi hans personlige

oplevelser trækker i den modsatte retning (jf. afsnit 6.1). Citatet kan endvidere ses som et udtryk for, at mediernes fremstilling af risikoen bevirker en bekymring, som Laura ikke kan spejle i sin egen hverdag. Det kan derfor tolkes, at der i respondenternes risiko-diskurs eksisterer flere, konfliktuerende rationaliteter i forhold til at forstå egne og andres risici forbundet med COVID-19, hvilket således kan bevirke en subjektivering af individet i forhold til, hvilken rationalitet, vedkommende udtrykker gennem sine handlinger.

6.2.2 Medierne som integreret praksis

Ud fra ovenstående kan det forstås, hvordan medierne bliver en uundværlig aktør for den enkelte i forhold til at kunne forstå risikoen ved COVID-19 på baggrund af andet end den personlige, emotionelle rationalitet. Alle respondenterne anvender desuden primært de traditionelle nyhedsmedier til at få information omkring COVID-19, hvor særligt TV2 og TV2 News fremhæves (Bilag 6, s. 20-21, l. 1023-1030, Bilag 7, s. 40, l. 2026-2027, Bilag 8, s. 25, l. 1259-1267). Hertil kan nævnes, hvordan samtlige respondenter anser medierne som en væsentlig aktør i forhold til at holde befolkningen orienteret om den nyeste udvikling. Det er dog op til den enkelte at holde sig ajour, hvilket bliver udpenslet i følgende sekvens med +65 års fokusgruppen:

1206	J:	Jeg tror man kan ikke andet end som velinformeret (L:
1207		nej det) for der der det handler jo om corona når man
1208		ser nyheder hele tiden, så og det det skal det vel
1209		også fordi det er jo vigtigt ikke altså, men jeg tror
1210		alle ved at man skal spritte sig af og holde afstand
1211		og vaske hænder og (D: de skal bare ligge i sprit du)
1212	IN:	Det må være op til den enkelte, hvis ikke man er
1213		informeret tilstrækkeligt om det
1214	J:	Ja
1215	L:	Netop fordi alle medier de de kommer med informere,
1216		så det er op til en selv

(Bilag 8, s. 24).

Med afsæt i ovenstående kan det tolkes, at Jane anser det som naturligt, at corona-situationen fylder meget i mediebildet. Ud fra Dearing og Rogers teori (jf. afsnit 3.2) kan det tolkes, at den iboende konflikt i forbindelse med COVID-19 bl.a. kan anses i kampen mellem befolkningen og virus, hvilket gør emnet nyhedsværdigt, hvorfor det kan tolkes som naturligt for Jane, at det bliver omtalt flittigt i medierne. Det er dog væsentligt, at Inger og Lise placerer ansvaret for at holde sig informeret hos individet. Med afsæt i citatet kan medierne således tolkes som en væsentlig aktør i spredningen af information, omend den enkelte selv har et ansvar. Citatet kan yderligere tolkes som et udtryk for, at

mediernes dækning i høj grad afspejler befolkningens bekymringer, frem for blot at tilbyde information. Samtidig kan det tolkes, at den aktive mediedækning ligeledes bevirker en bekymring, hvorfor man med afsæt i Hjarvard kan tolke, at medierne bliver en selvstændig aktør, samtidig med at være en integreret del af offentlighedens vidensgrundlag (jf. afsnit 3.2). Med afsæt i Beck kan denne medieforståelse således ses som en konsekvens af risikosamfundet i form af et øget fokus på risiko og risikoreduktion, der afspejler sig i medierne (jf. afsnit 3.1.1). Medierne tildeles således et ansvar i den offentlige fremstilling af risici forbundet med COVID-19, i form af at formidle den videnskabelige rationalitet til befolkningen.

Omend respondenterne primært læner sig ind i de traditionelle nyhedsmedier for information, kan særligt den unge fokusgruppe ikke frasige sig brugen af sociale medier. Dette kommer til udtryk i følgende citat med Laura:

825 L: Jeg synes også for eksempel så at på de sociale
826 medier hvor at også vores aldersgruppe befærdigere
827 sig meget så synes jeg det har været super fedt at se
828 at alle influencersne (M1: Jaer) faktisk tog det til
829 sig og delte Mette Frederiksen's opslag og delte de
830 her husk at holde afstand, altså du ved sådan en som
831 Anders Hemmingsen jeg tror nærmest han har en million
832 følgere, der nærmest dagligt opdaterede hvad hun
833 sagde og også nogle af de mindre sådan nogle reality
834 typer eller ligesom også har været med ude til at
835 holde det her budskab oppe, det har man, så har man
836 jo ligesom set det og jo mere du ser det jo ja det så
837 fiser den jo også ind på et eller andet tidspunkt
838 ikke

(Bilag 6, s. 17).

I citatet fortæller Laura, at hun og individer i hendes aldersgruppe særligt anvender sociale medier, og at det har været positivt, at statsministeren Mette Frederiksen bl.a. har anvendt disse platforme til at dele opslag og information omkring COVID-19 og risikoen herved. Dette understøttes desuden senere i fokusgruppeinterviewet, hvor Katrine reflekterer over, at unge måske ikke ser pressemøderne på TV, men i stedet følger med på sociale medier (Bilag 6, s. 33, l. 1650-1652). Med afsæt i Hjarvard (jf. afsnit 3.2) kan dette tolkes som et udtryk for, at Mette Frederiksen og regeringen må tilpasse sig de sociale mediers logik, og dermed tilpasse kommunikationen til mediet for at henvende sig til den unge målgruppe. Det skal dog nævnes, at Katrines udtalelser referer til teenagere, mens Lauras udtalelser i citatet ovenfor referer til hende selv. På baggrund af Lauras ytring kan influencere som blandt andre Anders Hemmingsen tolkes som opinionsledere, eftersom han videregiver information,

han har været eksponeret for gennem medierne i form af Mette Frederiksens opslag (jf. afsnit 3.2.1). Det kan samtidig tolkes, at disse opinionsledere har været med til at gøre Laura opmærksom på Mette Frederiksens udtalelser, hvorfor denne proces kan ses som et udtryk for two-step-flow (jf. afsnit 3.2.1). Laura ser måske ikke Mette Frederiksens opslag gennem statsministerens egen profil, men bliver gjort opmærksom på dem gennem andre profiler, hvor særligt muligheden for øjeblikkelig deling af opslag har betydning for, at budskabet kommer ud til især den unge målgruppe. Yderligere kan det at lytte til opinionsledere tolkes som et udtryk for magtforhold, der omgiver individet og former dets holdninger og adfærd på bestemte måder. Det kan således tolkes, at medieeksponeringen fra flere kanaler er med til at holde regeringens budskab i live i Lauras bevidsthed.

Hvor særligt den unge fokusgruppe er modtagelig overfor information fra sociale medier, florerer en holdning blandt både den midterste og ældste fokusgruppes deltagere om, at disse medier gør mere skade end gavn i forbindelse med informationssøgning omkring COVID-19. Som Betina, Berit, Jette og Niels udtaler i følgende sekvens:

2048	I:	Hvilken rolle spiller så sådan noget som sociale
2049		medier i forhold til jeres vidensgrundlag om corona?
2050	B2:	Nul og en skid
2051	J:	Ja
2052	B2:	(Jeg tror ingen der bruger det)
2053	N:	(Intet) der er så meget misinformationer (B2: ja) og
2054		pladder på de sociale medier
2055	B2:	Ja det er ekstra blads videnskab som jeg kalder det
2056	B1:	Det er underholdning
2057	N:	Ja gadens parlament som udtaler sig

(Bilag 7, s. 41).

Niels fortæller her, at sociale medier er et sted, hvor misinformationer spredes, og hvor gadens parlament kan udtale sig. Betina og Jette fortæller begge, at de ikke bruger sociale medier til at holde sig orienteret om information i forhold til COVID-19. Dette kan tolkes som et bevidst valg, der bunder i en forståelse af, at der florerer misinformation på disse medier. Med afsæt i Mian og Khans artikel, kan det tolkes som et udtryk for, at respondenterne bevidst fravælger sociale medier for at undgå misinformationer, der kan drukne brugbare oplysninger. Denne pointe kan også fremhæves med afsæt i +65 års fokusgruppen, hvor Dorte kalder den information, der florerer på sociale medier, for fake news (Bilag 8, s. 26, l. 1294). Der er således forskel på respondenternes holdning til information fundet på sociale medier på tværs af aldersgrupperne. Hvor de unge anser sociale medier som en valid informationskilde, med flere væsentlige opinionsledere, der kan bevare opmærksomheden på

informationerne om COVID-19 i deres bevidsthed, anser de andre aldersgrupper disse medier som et sted præget af misinformationer og fake news. Med afsæt i Beck kan det dog diskuteres, om sociale mediers fremstilling af risici ikke bør medtænkes i forhold til at forstå det fulde omfang af risiko ved smitte med COVID-19. Beck advokerer netop for, at man bør medtænke befolkningens iagttagelse af risikoen i tråd med videnskabens objektivitet. Sociale medier kan, ifølge Niels og Lauras udtalelser, således anses som et sted, hvor den emotionelle rationalitet kan udfolde sig. At flere af respondenterne fravælger disse informationer kan således siges at begrænse deres vidensgrundlag, idet befolkningens forståelser bør medtænkes i forhold til at forstå risikoen ved smitte til fulde (jf. afsnit 3.1.1).

På baggrund af ovenstående analyseafsnit kan det forstås, at medierne ændrer den enkeltes risikoopfattelser gennem narrativer og beretninger, der fremstår skræmmende. Det kan derfor tolkes, at medierne generelt bevirker en opblæsning af risikoen for respondenterne, omend denne i nogle tilfælde kan afvige fra deres eget virkelighedsbillede. Mediernes dækning bevirker desuden en subjektivering af individet gennem fremstillingen af dividing practices såsom “dem” overfor “os”. Der eksisterer dog flere af disse skel, der subjektiverer individet, uden nødvendigvis at tage højde for de individuelle træk, hvilket jeg vil komme tilbage til i særligt afsnit 6.4. Samtidig kan medierne ses som en integreret aktør i forhold til at formidle information, som individet kan forholde sig til. Yderligere er samfundets institutioner underlagt mediernes logik, hvilket ses i mediernes formidling af den videnskabelige rationalitet og Mette Frederiksens tilpassende anvendelse af kommunikationskanaler til forskellige aldersgrupper. Det er endvidere den enkeltes ansvar at holde sig opdateret gennem mediernes fremstilling. Mediernes dækning placerer således individet i en række magtforhold, som har indflydelse på deres bevidste og ubevidste forståelser.

6.3 Risikokommunikation

Følgende afsnit tager afsæt i respondenternes udtalelser, når de forholder sig til den risikokommunikation, der præsenteres for dem fra regeringen, myndighederne og sundhedsfaglige eksperter. Det er relevant at holde for øje, at det er deltagernes opfattelser af kommunikationen, der er det bærende element i denne analyse, hvorfor regeringens og sundhedsmyndighedernes risikokommunikation ikke analyseres på et retorisk plan. Det er netop interessant, hvordan respondenterne forholder sig til kommunikationen med henblik på troværdighed, bagvedliggende agendaer og mistillid, særligt i relation til hvordan risikokommunikationen modtages og lever op til den enkeltes behov for at kunne træffe velinformerede beslutninger. Yderligere er respondenternes

syn på den danske regerings håndtering af corona-pandemien interessant at se nærmere på, i forhold til at afdække, hvilken betydning denne har for risiko-diskursen.

6.3.1 Regeringens håndtering og risikokommunikation

Som tidligere nævnt valgte jeg at vise deltagerne et udsnit af pressemødet d. 11. marts 2020, hvor Mette Frederiksen for første gang lukkede Danmark ned i kampen mod smittespredning. Samtlige respondenter har set pressemødet, da det blev sendt (Bilag 6, s. 26-27, l. 1338-1340, Bilag 7, s. 32, l. 1643-1651, Bilag 8, s. 31, l. 1579-1583). Blandt alle respondenterne eksisterer en enighed om, at Mette Frederiksens håndtering ved dette pressemøde er passende og nødvendig. Som det især fremgår af nedenstående citat af Dorte, mener hun, at regeringen har klaret det godt i forhold til omstændighederne:

342 overordnet vil jeg da også sige at jeg er da utrolig
343 lykkelig for både at bo i *nævner by* og bo i
344 Danmark, fordi og jeg synes også regeringen har
345 klaret det fantastisk godt de anede jo ikke noget som
346 helst den gang hvad man skulle gøre og hvad man ikke
347 skulle gøre, så jeg vil sige jeg er meget taknemmelig
348 for og og bo i Danmark og bo i *nævner by* fordi der
349 har ikke været så mange tilfælde, men jeg synes da

(Bilag 8, s. 8).

I citatet fortæller Dorte, at hun er glad for at bo i Danmark og i en by, hvor der har været få smittetilfælde. Særligt hendes kommentar om lave smittetal i den by, hun selv bor i, kan tolkes at afspejle Morgans et al. pointe om, at individet ofte fokuserer på umiddelbare bekymringer, og altså det, der berører dem selv (jf. afsnit 3.1.2). Ved at fremhæve Danmark, kan det ligeledes tolkes, at Dortes udtalelser afspejler den dividing practice, som bl.a. skabes af medierne i form af “os” og “dem” mentaliteten. Dorte bliver således subjektiveret gennem denne dividing practice, og hun er ligeledes med til at opretholde denne praksis med sine udtalelser. Det kan derfor tolkes, at Dorte subjektiverer sig selv som en del af det danske fællesskab. I tråd med denne tolkning og hendes kommentar om, at regeringen har klaret det “fantastisk godt”, kan det forstås, at hun er tilfreds med regeringens håndtering og kommunikation. Hendes holdning synes at være funderet i et argument om videnskabelig usikkerhed, og derfor en opmærksomhed på omstændighederne ved dette pressemøde. Især omstændighedernes indflydelse på håndteringen er en forståelse, der går igen ved alle tre fokusgrupper (for eksempel se Bilag 6, s. 4, l. 136-138, Bilag 7, s. 33, l. 1677-1678).

Omstændighederne har yderligere betydning for, hvordan kommunikationen forstås, hvilket afspejles i følgende sekvens, efter 35-55 års fokusgruppen netop har set et uddrag af Mette Frederiksens tale d. 11. marts. Her fortæller Betina:

1730	situationen var bare så anderledes, jeg synes
1731	stadigvæk det fungerer (J: ja) der er jo ikke noget
1732	af det der er løgn, og jeg har jeg kan ikke
1733	gennemskue noget politisk spin i det der (B1: nej nej)

(Bilag 7, s. 34-35).

Ud fra citatet kan det tolkes, at Betina anser Mette Frederiksen som en pålidelig og autoritær aktør, hvorfor man med afsæt i Morgan et al. kan tolke regeringens risikokommunikation som værende effektiv (jf. afsnit 3.1.2). Hun nævner yderligere, at hun ikke kan gennemskue et politisk spin i Mette Frederiksens udtalelser, hvilket kan gøre det lettere at træffe beslutninger og anse aktøren som pålidelig. Dette understøttes ligeledes af en tidligere udtalelse fra Berit, hvor hun i relation til pressemødet og Mette Frederiksens retorik udtaler: “(...) alt hvad hun sagde på det tidspunkt husker jeg hvor jeg tænkte aj aj captain det er lige præcis det vi gør” (Bilag 7, s. 34, l. 1718-1720). På baggrund af både Betina, Berit og Dortes fremhævede udtalelser kan man tolke pressemødet som et udtryk for effektiv risikokommunikation, hvor Mette Frederiksen fremstår pålidelig og uden bagvedliggende agenda. Ifølge Morgan et al. bør det derfor være lettere for den enkelte at agere på den bedste måde i forhold til den fremstillede risiko (jf. afsnit 3.1.2). Yderligere kan regeringens håndtering tolkes som et udtryk for biomagt (jf. afsnit 3.3.1), idet menneskets biologiske liv ved dette pressemøde gøres til genstand for politiske beslutninger. Der er dog en klar forventning blandt særligt den unge og midterste fokusgruppe om, at disse politiske beslutninger bakkes op af sundhedsfaglige og videnskabelige argumenter. Som Katrine udtrykker det:

1465	K:	(Ja) altså jeg vil også igen det her med det det er
1466		jo ikke bare Mette der har fået en god ide jo, altså
1467		det er jo taget på baggrund af nogle eksperters råd
1468		og vejledning og det kan jo godt være at eksperter
1469		har forskellige holdninger men men de har jo fundet
1470		en en metode som måske virker og det var jo så virker
1471		det netop ik og det er der jo ingen der ved, men
1472		hellere gå lidt for langt end altså
1473	M1:	(Jaer det var også det hun sagde)

(Bilag 6, s. 29).

Fra citatet fremgår det, at Katrine har en klar forventning om, at der er eksperter, som vejleder Mette Frederiksen, og at det således er denne vejledning, der ligger bag de politiske beslutninger. Med afsæt i Giddens' tillidsbegreb, kan man således tolke, at Katrine anser eksperter som tillidsvækkende aktører (jf. afsnit 3.1.1). Samtidig kan hendes udtalelser tolkes som et udtryk for en accept af divergerende holdninger blandt disse eksperter, så længe der findes en fælles handleplan. Hertil finder jeg det relevant at nævne, at Katrine studerer katastrofe og risikomanager, hvilket hun selv antager har farvet hendes syn på håndteringen i en positiv retning, fordi hun rent fagligt kan se et formål med regeringens handlinger (Bilag 6, s. 2, l. 77-78 og s. 4, l. 138-141). Med afsæt i Morgan et al. kan man således tolke, at der er gode forudsætninger for en adfærdsændring, der læner sig mod regeringens ønske, eftersom Katrine forstår de bagvedliggende begrundelser for, hvorfor denne ændring er relevant (jf. afsnit 3.1.2).

Yderligere kan accepten af de divergerende holdninger blandt eksperter ses som et udtryk for en forståelse af den videnskabelige usikkerhed, der er forbundet med COVID-19. I tråd med dette kan det tolkes, at Katrine læner sig ind i regeringens rationalitet med kommentaren "hellere gå lidt for langt end", hvilket Mads' bemærker i linje 1473. Katrines ytring kan derfor tolkes som en spejling af statsministerens kommunikation, hvilket kan være et udtryk for, at hun er underlagt et politisk magtforhold, der præger hendes holdninger. Yderligere italesætter Katrine også forholdet mellem den videnskabelige rationalitet og regeringens styringsrationalitet, hvor hun som nævnt forventer, at førstnævnte bør være bærende. Det kan derfor tolkes, at Katrine hovedsageligt trækker på den videnskabelige rationalitet, eftersom hun forventer, at det er denne, der trækkes på gennem den statslige magtudøvelse ved håndteringen af COVID-19. Dette kan ligeledes tolkes som et udtryk for governmentality (jf. afsnit 3.3.1), da det forstås i Katrines udtalelser, at regeringen benytter videnskaben til at legitimere deres politiske beslutninger. Det kan derfor udledes, at respondenterne forstår, hvordan regeringens styringsrationalitet er bundet op på den videnskabelige rygdækning. Derfor bliver det problematisk, når denne opbakning, som respondenterne forventer eksisterer, viser sig ikke at være til stede. Dette kommer til udtryk i et citat af Berit:

1485 B1: Men jeg tror rigtig mange eller jeg selv i hvert fald
1486 accepterede og respekterede at Mette Frederiksen gik
1487 ud som en stærk profil (J: ja) og sagde eller sagde
1488 nu tager jeg ansvar og nu gør vi sådan her men jeg
1489 respekterede det ud fra den præmis jeg havde, der hed
1490 jeg tror at hun gør det på baggrund af hun har lyttet
1491 på fagfolk, hun har lyttet på sundhedsministeriet og
1492 hvad der ellers har været
1493 K: Som jo overhovedet ikke
1494 B1: Og at hun har og jeg synes det var flot dansk flot at
1495 hun havde opbakning af samtlige partier i reger eller
1496 i folketinget, det havde jeg også forventet i sådan
1497 en situation men virkeligheden er jo at hun bare stod
1498 og snakkede for sig selv hun havde jo ikke den
1499 opbakning (J: nej) hun havde ikke den faglige
1500 understøttelse, det var bare et spil hun selv kørte
1501 (det gør mig bange)

(Bilag 7, s. 30).

I citatet fortæller Berit, hvordan hun accepterede Mette Frederiksens udtalelser, og det kan tolkes, at hun anså det som effektiv risikokommunikation, med afsæt i klar og autoritær kommunikation. Men accepten var ud fra Berits forståelse af, at Mette Frederiksens argument var forankret i opbakning fra videnskaben og fagfolk. Da dette viste sig i Berits øjne ikke at være sandt, kan det tolkes, at hendes syn på Mette Frederiksen som aktør i den offentlige fremstilling af risici ændrede sig fra tillid og accept til mistillid og større usikkerhed. Som det fremgår i citatet med Katrine, tolkes det, at respondenterne har en klar forventning om, at den videnskabelige forståelse af risici bør være dominerende i forbindelse med håndteringen af pandemiens udbrud i Danmark. Når denne viser sig ikke at være den hovedsagelige faktor, kan det tolkes at resulterer i en følelse af usikkerhed omkring, hvem individet kan stole på, hvilket ligeledes kan ses i citatet ovenfor. Denne usikkerhed kan med afsæt i Becks forståelse af risikosamfundet lede til, at individet i stedet selv bliver en slags mini-ekspert i at definere egne og andres risici (jf. afsnit 3.1.1). Dette kan med andre ord tolkes som et udtryk for, at respondenternes emotionelle, og for nogle frygtbaserede, rationalitet, bliver bærende for deres risikoopfattelser. Bruddet på Berits tillid til den danske regering som ekspertsystem kan samtidig tolkes at have en effekt på hendes forståelse af situationen, således at hun kan have svært ved at stole på fremtidig kommunikation og retningslinjer fra regeringen.

Det kan ligeledes tolkes, at dette ændrede syn på Mette Frederiksen som aktør i forhold til at definere risici for befolkningen gennem den førmtalte styringsrationalitet, er opstået på baggrund af mediernes fremstilling, omend Berit ikke nævner dette i citatet. Ud fra denne forståelse kan man dog tolke, at medierne bliver vigtige aktører; ikke kun i forhold til at informere befolkningen, men også herigennem i forhold til at definere, hvilke aktører, der fremstår troværdige. Medierne

afdækker således forskellige rationaliteter for befolkningen, hvilket resulterer i et magtforhold, der også udfoldes internt mellem de offentlige aktører i relation til at definere risici ved COVID-19 for den enkelte.

6.3.2 Ekspertudtalelser vs. politisk agenda

På baggrund af ovenstående er det relevant at gå i dybden med forholdet mellem regeringens aktører og de videnskabelige eksperter, der udtaler sig offentligt gennem medierne. Nogle af respondenterne er dog kritiske overfor mediernes fremstilling af forskellige aktører som eksperter (for eksempel se Bilag 6, s. 24, l. 1195-1196). Dette bevirker en selektivitet, hvilket Mads fortæller i forlængelse af spørgsmålet om, hvorvidt han stoler på eksperter generelt:

1143 M1: Det kommer måske an på hvem eksperten er, jeg synes
1144 man er meget hurtig ekspert lige pludselig på
1145 området. Der er mange, der tager den titel på sig.

(Bilag 6, s. 23).

På baggrund af citatet kan det tolkes, at Mads er selektiv i forhold til, hvem han lytter til for at forstå risikoen ved COVID-19. Han er samtidig kritisk i forhold til, at titlen som ekspert kan tildeles mange aktører. Citatet kan tolkes som et udtryk for forholdet mellem Becks forståelse af en øget bevidsthed omkring risici og dermed en voksende mistillid til eksperter, over for Giddens udlejringsbegreb og dermed en øget afhængighed af eksperter (jf. afsnit 3.1.1). Det kan derfor tolkes, at det kan være svært for den enkelte at navigere i, hvilke eksperter der er troværdige i forhold til at definere risici i forbindelse med COVID-19, hvilket således kan gøre det svært at træffe velinformerede beslutninger. Det er yderligere relevant at have in mente, at disse ekspertudtalelser fremstilles for individet gennem medierne, der anses som en væsentlig kilde til information. Mediernes udlægning af eksperternes udtalelser kan anses som et udtryk for governmentality, idet medierne fremsætter forskellige rationaliteter og diskurser med sundhedsmyndighederne eller regeringen som afsender, som kan bevirke en bestemt holdning blandt befolkningen og dermed resultere i en styret adfærd. Det kan yderligere tolkes, at Mads oplever at have et valg i, hvilke eksperter han vil eksponeres for og lytte til, og det kan derfor forstås, at han selv bidrager til de omkringliggende magtforhold, der omgiver den diskursive forståelse af COVID-19.

Det er ikke kun Mads, der skelner mellem forskellige ekspertkilder, og således er selektiv. Forholdet mellem regeringens aktører og sundhedsmyndighederne italesættes ligeledes i følgende ytring fra Berit:

1787	B1:	Men jeg synes også at man jeg selv i hvert fald har
1788		fundet ud af hvem er det jeg ligesom forstår når de
1789		siger noget, hvem er det jeg tror på (B2: mmh) sådan
1790		en som Søren Brostrøm, ham lytter jeg på (B2: ja) han
1791		fremstår for mig i hvert fald som værende kompetent
1792		(J: ja) i det han taler om
1793	B2:	Og troværdig
1794	B1:	Og troværdig. Når Magnus Heunicke gør det, så hører
1795		jeg ikke efter fordi han han snakker bare
1796	N:	Han har en politisk dagsorden

(Bilag 7, s. 36).

Ud fra Berits udtalelser kan det tolkes, at hun skelner mellem informationer fra sundhedsfaglige eksperter som Søren Brostrøm, der er direktør for Sundhedsstyrelsen, og politiske ekspertkilder som Magnus Heunicke, der er Sundheds- og ældre minister. Hertil kan det tolkes, at Berit anser Søren Brostrøm som en pålidelig aktør, mens hun anser Magnus Heunicke som havende en politisk agenda, hvilket i hendes øjne gør ham utroværdig. Dette kan ligeledes ses som et udtryk for Morgans et al. pointe om, at en forståelse for aktører med bagvedliggende motiver kan lede til forvirring og mistillid til eksperter (jf. afsnit 3.1.2). Yderligere er Berits udtalelse et udtryk for, at hun læner sig ind i sundhedsmyndighedernes og særligt Søren Brostrøms diskursive fremstilling af risici og hensigtsmæssig adfærd, hvorfor den videnskabelige rationalitet ligeledes bliver bærende for hendes antagelser. Det er dog interessant, at hun ikke anskuer et bagvedliggende motiv hos Søren Brostrøm, eftersom han er direktør for en væsentlig instans i samfundet. Det er desuden en pointe hos Adam og van Loon, at selv den mest objektive fremstilling af risiko indeholder et skjult udgangspunkt (jf. afsnit 3.1.1). Ses dette dog ud fra Morgans et al. pointe om, at individet har behov for tillidsfulde eksperter i relation til risikokommunikation, kan det tolkes, at Søren Brostrøms fremstilling af risikoen dækker Berits behov for tillidsfuld kommunikation, mens Magnus Heunickes politiske agenda skinner tydeligt igennem. Hertil er det interessant også at sammenholde denne forståelse med Kens udtalelser. Han fortæller netop om sundhedsmyndighedernes eksperters rolle i forhold til regeringens:

1187	K:	Ja fordi de kommer med anbefalingerne (B1: de) og
1188		regeringen går den anden vej

(Bilag 7, s. 24).

Sammenholdt med Berits forståelse af, at Mette Frederiksen på pressemødet d. 11. marts ikke havde den videnskabelige rygdækning, der forventes af hende, kan Kens udsagn ses som et udtryk for de interne magtforhold, der er i spil mellem de forskellige aktører. Hertil tolker jeg yderligere, at respondenterne italesætter en inddeling i forskellige roller og autoriteter, på baggrund af troværdighed. Dette kan endvidere ses som et udtryk for en subjektivering af de enkelte eksperters rolle i den offentlige fremstilling af risici forbundet med COVID-19.

På baggrund af respondenternes udtalelser kan det således tolkes, at der eksisterer flere rationaliteter, som påvirker den enkelte på forskellige måder og ligeledes placerer individer i magtforhold, som subjektiverer dem. Særligt den mistillid, der for nogle af respondenterne er opstået til regeringen og deres ekspertkilder kan være grund til, at eksempelvis Berit og Mads hver især trækker på den videnskabelige rationalitet, når de forholder sig til egne og andres risici. Samtidig tillader denne mistillid også den emotionelle rationalitet at fylde, hvilket f.eks. blev fremhævet var tilfældet for Mathias. Endvidere skelner respondenterne mellem sundhedsfaglige eksperter og regeringens ekspertkilder, i forhold til hvem de stoler på for at forstå egne og andres risici forbundet med COVID-19. Dette er et udtryk for en magt, der ikke er bundet på bestemte aktører, men i stedet er flydende efter omstændighederne og særligt troværdigheden. En magt, der ligeledes udfoldes direkte af regeringen i en styringsrationalitet, der konkretiseres gennem de opstillede restriktioner, som den enkelte må forholde sig til.

Særligt blandt respondenterne i gruppen 35-55 år florerer et kritisk syn på restriktionerne, hvilket Jette eksempelvis begrundet med disses skiftende natur (Bilag 7, s. 37, l. 1849-1854). Med afsæt i Morgan et al. kan denne skiftende kommunikation i værste fald lede til en mistillid til regeringen (jf. afsnit 3.1.2). Det kan dog diskuteres, om denne mistillid ikke allerede er opstået, som det kan udledes af ovenstående. Dog er det interessant, at samtlige respondenter alligevel italesætter en adfærd, der afspejler regeringens restriktioner. Berit fortæller hertil, at hun overholder restriktionerne af "samme årsag som man overholder færdselsreglerne (B2: ja) en mørk nat når der er rødt" (Bilag 7, s. 23, l. 1153-1154). Denne sammenligning kan tolkes som et udtryk for, hvordan regeringen udøver direkte magt over den enkelte borger gennem restriktionerne, hvilket ligeledes kan ses som statens totaliserende magt (jf. afsnit 3.3.1). Dog kan det udledes af Berits kommentar, at der er et skel mellem dem, der overholder "færdselsreglerne", og dermed restriktionerne, og dem der ikke gør. Det kan derfor tolkes, at Berit subjektiveres gennem en dividing practice, idet det kan tolkes, at hun anser sig selv som en ansvarlig borger, overfor dem der handler anderledes og dermed kan tolkes

at være uansvarlige. Dette kan ligeledes ses som et udtryk for statens individualiserende magt, og en måde hvorpå individet bliver gjort til subjekter gennem magtforhold (jf. afsnit 3.3.1).

6.4 Særlige grupper

Løbende igennem de forskellige interviews forholder respondenterne sig da også til deres og andre aktørers ansvar i forhold til kampen mod smittespredning og ansvaret for at træffe beslutninger, der kan være gældende for alle borgere. Ud fra ovenstående analyser kan det tolkes, at individet placerer det bærende ansvar hos regeringen, omend med en klar forventning om en videnskabelig opbakning. Som nævnt ovenfor kan det ligeledes forstås, at individet subjektiveres gennem en dividing practice, der netop bygger på ansvarlighed. Dette er særligt Katrine og Alexander opmærksomme på, idet de forstår, hvordan den enkelte bliver pålagt et ansvar gennem statsministerens retorik i forbindelse med pressemødet d. 11. marts. Som Katrine udtaler:

1394	K:	Hun viser jo også lige skræmme eller hun nævner lige
1395		skræmmeeksemplet som altså Italien hvor vi alle
1396		sammen ved fra medier at sådan skal vi ikke ende,
1397		altså der vil vi ikke gå hen og der synes jeg, som
1398		du også siger A at hun hun giver os et ansvar altså
1399		hun giver os et ansvar, det er os der skal gøre det
1400		sammen, jeg kan ikke bare stå og sige noget og vi kan
1401		ikke bare lukke ned fordi folk kan jo godt stadig
1402		mingle med hinanden ik, altså så det er virkelig
1403		sådan giver ansvaret over på befolkningen og ligesom
1404		får en til at føle at man er en del af det. Så jeg er
1405		faktisk ikke helt enig i din tolkning

(Bilag 6, s. 28).

På baggrund af citatet kan det udledes, at Katrine forstår, hvordan Mette Frederiksen placerer ansvaret på borgernes skuldre, hvilket samtidig for Katrine bevirker en følelse af at være en del af noget. Det kan derfor tolkes, at hun forstår, at Mette Frederiksen italesætter en diskurs om fællesskab blandt den danske befolkning, som individet kan få adgang til ved at handle ansvarligt. Dette lægger sig desuden til Katrines forståelse af, at individet stadig har forskellige handlemuligheder ud fra de restriktioner, som regeringen præsenterer på pressemødet. Med afsæt i denne forståelse kan det tolkes, at regeringens kommunikation bliver et udtryk for et indirekte magtforhold, som individet placeres i, hvor Mette Frederiksens retorik trækker på individets forståelse af sig selv og egen identitet. Der sker således en subjektivering af individet gennem en dividing practice, hvor Katrine afkoder et skel mellem ansvarsfuld adfærd og uansvarlighed, hvilket kan udledes at være adfærd, der strider mod

regeringens fællesskabsdiskurs. Katrines forståelse af statsministerens kommunikation kan derfor ses som et udtryk for governmentality, og således en indirekte styring af individet ved netop at trække på den enkeltes ansvarsfølelse og samvittighed.

Af citatet fremgår det desuden, at Katrine er opmærksom på, hvordan Mette Frederiksen referer til mediernes fremstilling af tilstandene i Italien, hvilket i et tidligere citat med Inger blev tolket som et skræmmebillede på en potentiel fremtid for de danske borgere (jf. afsnit 6.2.1). Mediernes formidling af skræmmebilleder kan som nævnt være en faktor i forhold til at opblæse risikoen for den enkelte, hvilket ligeledes kan tolkes at være tilfældet for Katrine her. Samtidig bliver ovenstående citat et udtryk for, hvordan mediernes fremstilling har formet Katrines forståelser, men også hvordan medierne bliver en væsentlig aktør blandt de eksisterende samfundsinstitutioner, idet statsministeren kan referere til tilstande i andre lande og dermed skabe en association til en bestemt risikoopfattelse i befolkningens bevidsthed.

Ud fra Katrines udtalelser kan det tilmed tolkes, at hun identificerer sig selv med den ansvarlige gruppe, hvilket ligeledes afspejles i hendes adfærd i form af afstand og afspritning. Dog er Katrine opmærksom på, at hun er begyndt at "slække på" denne adfærd (Bilag 6, s. 10, l. 476-480). Dette kan derfor tolkes som et udtryk for, at der eksisterer andre, modstridende rationaliteter som eksempelvis den personlige, emotionelle rationalitet, der kan påvirke hendes adfærd i en anden retning. Der eksisterer altså flere, til tider modstridende magtforhold, der enten opblæser individets risikoopfattelse eller nedtoner denne, hvilket således kan tolkes at have betydning for deres handlinger. Samtidig kan citatet lede an til en forståelse af statens magt som både totaliserende i form af restriktioner, der berører alle borgere, og individualiserende eftersom subjektet skabes i diskurser, der bl.a. fremstilles af statsministerens retorik. Man kan således tolke, at de diskursive magtforhold placerer individet i en konstant subjektivering, hvor de potentielt må forholde sig til egne behov overfor fællesskabets bedste. Det er dog ikke alle respondenterne, der anser, at ansvaret placeres på *alle* borgeres skuldre. Dette kommer til udtryk i en ytring fra Laura:

1380	passe lidt på hvad man altså her gør hun virkelig
1381	lidt os andre usårlige ved at sige sådan at vi har
1382	ansvaret for at udskyde det fordi det kan vi godt, vi
1383	skal passe på dem der er svage fordi ellers så kan
1384	sygehuset ikke klare det nå okay, så

(Bilag 6, s. 27).

På baggrund af Lauras udtalelse kan det tolkes, at Laura forstår, hvordan Mette Frederiksens retorik opsætter et skeln mellem forskellige grupper i samfundet; netop de svage overfor de andre, der i stedet bliver gjort usårlige. Dette kan ses som et udtryk for en måde at subjektivere individet gennem endnu en dividing practice, uden således at tage højde for individuelle træk (jf. afsnit 3.3). Samtidig kan det tolkes, at individet skabes diskursivt gennem denne fremstilling, og dette kan således have betydning for, hvordan den enkelte anslår egne risici forbundet med COVID-19. Dette skeln mellem særlige grupper i samfundet kan således lede til, at risikoen opblæses for de ældre individer, der nævnes som de svage, eller nedtones for de yngre borgere, der ifølge Laura gøres usårlige og dermed har ansvaret for, at kæmpe smitten ned. Lauras forståelse af Mette Frederiksens risiko-fremstilling kan ligeledes ses som et udtryk for en social konstruktion af risici forbundet med COVID-19. Dette kan således være en af årsagerne til, at respondenterne i aldersgruppen 18-25 år og 35-55 år har større fokus på risikoen for at smitte andre, mens de ældste respondenter er mere fokuseret på egne risici. Det kan dog tolkes, at denne forståelse og dividing practice ligeledes er bundet op på statistik, hvilket blev fremhævet i et tidligere citat med Jane og Lise, der refererede til statistikken om størst dødelighed hos individer over 80 år i relation til at fastslå egne risici (jf. afsnit 6.1.2). Referencer til statistikker kan således tolkes som et udtryk for en måde, hvorpå staten kan styre individets adfærd ved at forme deres forståelser gennem målinger.

6.4.1 Risikogruppen

Forståelsen af en særlig risikogruppe fremstilles ikke kun af Mette Frederiksen, men også på Sundhedsstyrelsens hjemmeside, hvilket fremgår i denne projektrapports case-beskrivelse (jf. afsnit 1.3). I +65 års fokusgruppen fylder tanker om at være en del af denne gruppe meget for især Vinnie, hvilket hun udtaler i følgende:

189	V:	Nej altså og så det der med at man også er nervøs for
190		at blive smittet (J: jaer) fordi det kan have
191		katastrofale følger for mig, jeg har noget astma og
192		så har jeg noget med hjertet og et eller andet, altså
193		det er sådan lidt (D: mmmh) og jeg er 78 og der siger
194		de så er man også i en risikogruppe og uha uha det
195		skal man jo ikke gå og tænke på, og det plejer jeg
196		heller ikke vel, men det er ligesom det er kommet
197		meget tæt ind på livet nu, at man skal spekulere på
198		jamen gud lever jeg kun måske et år eller halvandet
199		nu eller så er det rigtigt ubehageligt ikke

(Bilag 8, s. 5).

I citatet fortæller Vinnie, hvordan det kan have katastrofale følger for hende, hvis hun bliver smittet med COVID-19, hvortil hun nævner sin alder og eksisterende helbredsproblemer som årsag. Det er her relevant igen at nævne, at Vinnie er den ældste af de 15 respondenter, og samtidig er det hende, der udtrykker størst bekymring, hvilket fremgik af afsnit 6.1.2. Yderligere nævner Vinnie i citatet, at *de* siger, hun er i en risikogruppe qua sin alder. Det er ikke til at afgøre ud fra citatet, om *de* dækker over fagfolk, sundhedsmyndigheder, medierne eller regeringen, men formuleringen af en risikogruppe kan ses som et udtryk for en dividing practice, som Vinnie placeres inden for og som således er med til at subjektivere hende på en bestemt måde i forhold til den øvrige del af befolkningen. Det kan derfor tolkes, at Vinnie er indlejret i et magtforhold, der påvirker hendes opfattelse af egne risici og samtidig er definerende for hende; et magtforhold hun vel at mærke selv bidrager til at opretholde gennem sine handlinger og ændrede tankemønstre. Samtidig kan citatet ses som et udtryk for, at den diskursive magt medfører en konstant subjektivering af Vinnie, som hun må forholde sig til, når hun stilles overfor forskellige handlemuligheder, hvilket jeg vil vende tilbage til. Et andet syn på denne opdeling i samfundets grupper kommer til udtryk i Lises udtalelser:

1876	L:	Jeg vil sige når jeg tænker på alderen er jeg en del
1877		af den gruppe, men men det er ikke noget jeg føler
1878		fordi jeg er frisk og ikke handikappet på nogen måde
1879	I:	Så du føler dig ikke som en del af risikogruppen?
1880	L:	Nej

(Bilag 8, s. 37).

På baggrund af Lises udtalelser kan det tolkes, at hun ikke anser sig selv som en del af den italesatte risikogruppe, trods bevidstheden om hendes alder, fordi hun føler sig frisk. Ifølge Foucault indeholder magtforhold en sandhed, som individet må acceptere om sig selv og andre ligeledes må anerkende som sandheden om vedkommende (jf. afsnit 3.3). På baggrund af Lises udtalelser kan det tolkes, at hun ikke accepterer denne subjektivering, og i stedet anser sig selv som en del af den usårlige gruppe, eller i hvert fald ikke som del af den svagere risikogruppe, eftersom denne inddeling strider imod, hvordan hun føler indvendigt og således hendes emotionelle rationalitet. Dette kan derfor være en del af årsagen til, at Lise ikke er bange for selv at blive smittet med COVID-19 (jf. afsnit 6.1.2). Det kan tolkes, at Lise med sine handlinger ligeledes er med til at forkaste dette magtforhold, som den offentlige kommunikation forsøger at inddrage hende i, hvilket kommer til udtryk i, at hun fortsat går ud og spiser, ses med venner og dyrker sport, modsat mange i hendes omgangskreds (Bilag 8, s. 3, l. 102-114). I kontrast til Lise oplever Vinnie at være meget begrænset i sin hverdag, og fortæller at hun

ikke ses fysisk med sine børn, men i stedet holder kontakten ved lige over FaceTime (Bilag 8, s. 4, l. 165-169). Det kan derfor tolkes, at forståelsen for egne risici forbundet med COVID-19 kan siges at have indflydelse på den enkeltes adfærd. Samtidig kan det tolkes, at jo mere man læner sig ind i de diskursive fortællinger, der eksisterer på tværs af aldersgrupper, jo mere nervøs kan man blive for selv at blive smittet og jo mere vil disse magtforhold være adfærdsregulerende. Der eksisterer således en konstant subjektivering af individet på baggrund af de diskursive dividing practices og de til tider modstridende rationaliteter, der florerer i den offentlige og private risiko-diskurs. Og omend respondenterne italesætter en intention om at efterleve den videnskabelige rationalitet, kan det ses at den personlige, emotionelle rationalitet vejer højere for nogle end andre. Dette kan derfor lede til varierende risikoopfattelser blandt respondenterne, hvilket som vist i eksemplet med Vinnie og Lise kan påvirke deres handlinger i forskellige retninger. Det kan derfor forstås, at alder ikke nødvendigvis bliver den dominerende faktor i relation til individets risikoopfattelser, omend der eksisterer en række alderspræget fremstillinger af risici i den offentlige bevidsthed, som den enkelte enten kan læne sig ind i eller ej. De dividing practices kan ligeledes bevirke en skævvridning af det borgerlige ansvar, hvor skellet mellem de unge og de ældre borgere kan siges at blive større end ellers.

6.5 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyse kan det konkluderes, at respondenterne i de tre aldersgrupper alle har varierende erfaringer og oplevelser med COVID-19. Dette resulterer således i forskellige emotionelle rationaliteter, som for nogle af respondenterne kan siges at afvige fra særligt den videnskabelige forståelse af risici forbundet med COVID-19. Dette ses f.eks. hos Mathias, hvis emotionelle rationalitet beror på omgangskredsens meget milde sygdomsforløb, eller ved Luras oplevelse af en fortsat normal hverdag, trods mediernes fremstilling om det modsatte. De personlige erfaringer kan således siges at have indvirkning på, hvordan respondenterne forstår egen risiko ved smitte, hvilket kan lede til en kamp mellem især den videnskabelige "objektive" rationalitet overfor et risiko-sprog, der ikke kan reduceres til beregninger eller målinger, men i stedet tager afsæt i respondenternes egne iagttagelser af risikoen. Især Vinnie læner sig ind i en mere frygtbaseret rationalitet, der særligt bygger på forståelsen af at være i en risikogruppe qua sin alder og andre fysiske skavanker. Hertil kan nævnes, hvordan respondenterne i aldersgrupperne 18-25 år og 35-55 år har øget fokus på risikoen for at smitte andre, mens de ældste respondenter fokuserer på egne risici ved potentiel smitte. Der eksisterer således et nuanceret risiko-sprog blandt respondenterne, der opstår på baggrund af personlige erfaringer og ekstern påvirkning, hvor særligt risikoen for smitte hos ældre

borgere fremhæves. Dette er således med til at bevirke en forståelse af, at den yngre del af befolkningen har et ansvar for at passe på de ældre, mens de ældre ikke nødvendigvis tillægges samme ansvar.

Det kan yderligere konkluderes, at denne forståelse opstår blandt respondenterne på baggrund af de dividing practices, der eksisterer i risiko-diskursen og subjektiverer individet gennem opdelinger, der til tider er aldersbestemt. Disse dividing practices eksisterer i respondenternes bevidsthed gennem særligt statsministerens retorik ved pressemøder, men kan også tolkes at eksisterer og udfoldes gennem mediernes dækning og fremmaning af skræmmebilleder. Dog kan det konkluderes, at der er sket et skift i respondenternes forståelse af særligt de politiske aktører. Ved pressemødet d. 11. marts anså samtlige respondenter Mette Frederiksen som pålidelig og autoritær, hvilket gjorde det nemmere for den enkelte at forstå behovet for en adfærdsændring og dermed efterleve denne. Det kan hertil konkluderes, at når respondenternes klare forventning om videnskabelige opbakning til de politiske beslutninger ikke eksisterer, kan dette lede til en mistillid til håndteringen og i stedet åbne op for, at respondenternes individuelle rationaliteter bliver bærende for deres risikoopfattelser. Yderligere kan det konkluderes, at risikoen er konstrueret på baggrund af fortolkninger ud fra den viden, der er tilgængelig for videnskaben og borgerne på det pågældende tidspunkt. Magten kan derfor anses som flydende, hvilket bevirker en konstant subjektivering af respondenterne, der ligeledes gør sig selv til subjekt i risiko-diskursen gennem de diskursive fortællinger, de hver især læner sig ind i.

Det er dog interessant, at selvom flere af respondenterne læner sig ind i den videnskabelige rationalitet i samspillet med de personlige erfaringer, italesætter de hver især en adfærd, der afspejler regeringens styringsrationalitet. Ved at appellere til respondenternes samvittighed og fællesskabsfølelse kan regeringen således styre deres adfærd uden at opstille direkte regler eller restriktioner. Statens magt kan således anses som både totaliserende og individualiserende. Ved at opsætte diskursive opdelinger af aldersgrupper i samfundet, kan statens magt siges at pålægge udvalgte individer et ansvar i kampen mod smittespredning, som afspejles i den enkeltes adfærd på grund af forståelsen for at indgå i et nationalt fællesskab; en magt, der således vedligeholdes gennem disse ansvarsfulde handlinger. Det kan derfor konkluderes, at der eksisterer en række magtforhold i respondenternes risiko-diskurs, som den enkelte ikke kan løsrive sig fra, og således må forholde sig til i relation til deres adfærd. Gennem diskursive fortællinger om risikoen ved smitte med COVID-19, subjektiveres respondenterne således i en risiko-diskurs, der bærer præg af forskellige, til tider konfliktuerende rationaliteter.

7. Diskussion

På baggrund af ovenstående analyse og de fremanalyserede resultater er der flere elementer, jeg finder relevante at diskutere. Som det kom frem i det seneste afsnit, kan de dividing practices, der eksisterer i risiko-diskursen, potentielt lede til en kontrast mellem forskellige grupper i samfundet. Med dette in mente finder jeg det relevant at diskutere, hvordan analysens resultater kan siges at være relevante i en pandemi, der konstant er under udvikling?

Ovenstående analyse og respondenternes udtalelser er forankret i et bestemt tidspunkt i pandemiens udvikling, hvorfor det er relevant at anskue, hvordan de fremanalyserede rationaliteter kan gøre sig gældende på nye måder i takt med pandemiens evolution. Siden de tre fokusgruppeinterviews har udviklingen nemlig taget fart. Alle mine er blevet aflivet som led i en skandaløs politisk strategi for at komme mutation af virus til livs, Danmark befinder sig i skrivende stund i lockdown part 2, fordi en særlig smitsom engelsk mutation af COVID-19 angiveligt spreder sig med hastige skridt, alt imens flere vacciner er opfundet og bliver uddelt til befolkningen. På grund af den omfangsrige udvikling i pandemiens historie, der bliver skrevet dag for dag, er det netop interessant at dykke ned i, hvordan de omtalte magtforhold finder nye måder at udfolde sig. For hvordan ændres spillereglerne med en vaccine? Hvilke nye risici bringer dette med sig for befolkningen? Og hvilken betydning har pandemien og håndteringen heraf for det frie valg? Netop disse spørgsmål ønsker jeg at diskutere i dette afsnit.

I interviewet med respondenterne på +65 år kom det frem, at de anså, hvordan en potentiel vaccine kunne blive deres redning, og måden hvorpå COVID-19 kunne blive en saga blot (Bilag 8, s. 10, l. 444-446). Siden interviewet i midten af oktober er hele tre vacciner godkendt til brug i Danmark, og den 27. december 2020 blev den første dansker vaccineret. Vaccinen tilbydes til alle borgere efter en prioriteret rækkefølge, og målet er, at alle danskere har modtaget et gratis tilbud om at blive vaccineret inden slut juni 2021 (Sundhedsstyrelsen, 2021c). Når en vaccine uddeles til befolkningen, skal der gerne være flere fordele end ulemper ved at lade sig vaccinere. Vaccinen beskrives da også som "(...) et vigtigt supplement til de tiltag, der søger at mindske smittespredningen" (Sundhedsstyrelsen, 2021c). Men kan man i god tro uddele en vaccine til befolkningen, når den ikke har eksisteret længe nok til, at man har kunnet afdække potentielle bivirkninger og senfølger, og dermed de potentielle ulemper ved at lade sig vaccinere? For når først stikket er givet, kan det ikke gøres om. Selvom bl.a. TV-læge Peter Qvotrup Geisling udtaler til DR.dk, at vaccins bivirkninger nu er kendte og minder

om dem, der kan forekomme ved f.eks. influenzavaccinen, kan allergiske reaktioner ikke udelukkes og ej heller, hvorvidt alvorlige bivirkninger kan opstå over tid (Knudsen, 2020). Med afsæt i Becks tanker om risikosamfundet, kan man diskutere, om eksperter og videnskaben potentielt kan bevirke en række utilsigtede konsekvenser for befolkningen på sigt, idet man endnu ikke kender det fulde omfang af vaccinen. Den videnskabelige usikkerhed, der omgiver ikke kun vaccinen men også selve virussen, kan således gøre det svært at afdække de personlige fordele og ulemper for den enkelte. Vaccinen kan derfor siges at introducere flere risici for befolkningen, som den enkelte ligeledes må forholde sig til.

En artikel fra TV2 i december 2020 viser, at 10% af den danske befolkning vil nægte at tage imod vaccinen. Én af bekymringerne bag denne beslutning er netop, at udviklingen af vaccinen er gået for hurtigt i forhold til at kunne afdække de potentielle bivirkninger (Søe, 2020). Omend det er et fåtal, eksisterer der en tvivl blandt befolkningen om, hvorvidt det er en god ide at takke ja til vaccinen eller ej. Det kan hertil diskuteres, hvordan myndighederne bør kommunikere omkring dette til befolkningen. For bør de gøre, som Beck og Morgan et al. antyder, og belyse de forskellige perspektiver i forhold til vaccinen - både det videnskabelige og skeptikernes emotionelle rationalitet? Eller skal man i stedet fokusere på den videnskabelige evidens, og det faktum at vaccinen endnu ikke har ledt til alvorlige bivirkninger? Ud fra ovenstående analyse kan det udledes, at respondenterne på tværs af aldersgrupper italesætter en tillid til videnskaben. Det kan dog diskuteres, om denne tillid også vil gøre sig gældende i relation til vaccinen, hvor mere videnskabelig usikkerhed tilføjes til ligning? For kan vaccine-skeptikers udtalelser og den eksisterende usikkerhed ikke blot gøre det svære for den enkelte at træffe et valg?

Samtidig kan det diskuteres, hvorvidt vaccinen bliver et statueret eksempel på, at befolkningens biologiske liv gøres til genstand for videnskaben og en række (politiske) beslutninger. Med afsæt i Foucault og de ovenstående tolkninger, der fremkommer i specialets analyse, kan man forstå medicinalindustriens magt over befolkningen som et magtforhold, der afføder en række modstandsformer som f.eks. potentielle vaccine-skeptikere. Disse modstandsforhold kan ligeledes siges at have fokus på effekten af magten, hvor den individuelle beslutning om at lade sig vaccinere tilsidesættes i forhold til befolkningens bedste. For vaccinen har nemlig kun den ønskede effekt, hvis store dele af samfundet lader sig vaccinere. Det kan derfor diskuteres, hvordan vaccinenes herkomst også afstedkommer en social effekt, hvor individets frie valg stilles på spidsen. For er det overhovedet muligt at vælge vaccinen fra?

Selvom det fremgår, at vaccinen er et frivilligt tilbud (Sundhedsstyrelsen, 2021c), kan dette nemlig diskuteres i praksis. I kølvandet på de omtalte vacciner og den potentielle mulighed for at komme COVID-19 til livs, er der nemlig opstået debat blandt flere lande i EU om, hvorvidt et såkaldt Corona-pas bør indføres. Den 3. februar 2021 blev dette forslag vedtaget i Danmark, hvilket skaber jubel hos bl.a. Dansk Industri og Dansk Erhverv (Stie, 2021). Dette Corona-pas vil nemlig i første omgang gøre det muligt at fremvise, hvorvidt man er vaccineret mod COVID-19, hvilket således igen vil gøre bl.a. rejser, festivaler, restaurant-besøg og store sammenkomster mulige. To stik i armen og potentielle bivirkninger bliver således sammenholdt med muligheden for at vende tilbage til en hverdag, der i højere grad minder om normalen før pandemiens udbrud. Ønsket om en normal hverdag italesættes særligt hos respondenterne i aldersgruppen 35-55 år, hvor de hver især ønsker at finde en måde, hvorpå de kan genoprette en mere normal tilstand. De omtaler selv dette som behovet for at finde en "new normal" (for eksempel se Bilag 7, s. 8, l. 389-395). Vaccinens fremkomst kan således siges at være et bud på, hvordan dette "new normal" kan blive en realitet - men for hvilken pris? Selvom vaccinen i skrivende stund postuleres som et tilbud, som den enkelte borger kan tage imod eller ej, kan det nemlig argumenteres, at så snart en vaccination giver adgang til visse privilegier, medfører dette en række underliggende mekanismer, som beror på tvang. Hvis man ønsker at begå sig på lige fod med andre i samfundet, kræver dette således en vaccination, idet denne giver adgang til en form for "new normal". Er der således fortsat snak om et frit valg, eller bliver vaccinen i stedet et udtryk for en indirekte tvang?

På grund af vaccinen kan de statslige beslutninger betragtes som et led i at bringe nye risici ind i befolkningens liv, som den enkelte må forholde sig til og vurdere på baggrund af en række individuelle og sociale faktorer. Men ved corona-passets tilblivelse sættes det frie valg på spidsen. For fratager man i virkeligheden en række borgere deres frie valg ved at vifte med en gulerod for enden af corona-tunnelen? Med afsæt i den fremanalyserede forståelse af, hvordan regeringen og mediernes dækning placerer den enkelte i en række dividing practices, der subjektiverer dem på bestemte måder og som en del af det danske fællesskab, kan det diskuteres, hvordan forholdet mellem den personlige frihed og samfundssind udfoldes i praksis. Hertil kan det diskuteres om den politiske håndtering og fremstilling af vaccinen som et supplement til at bekæmpe smittespredning ikke resulterer i en potentiel kløft mellem individet og dets identitet overfor samfundet og fællesskabet?

Med afsæt i Foucault kan dette anses som et udtryk for, hvordan statens magt er både totaliserende i forhold til befolkningens samlede bedste, og samtidig individualiserende. Vaccinens

fremkomst og integration i samfundet og regeringens håndteringsstrategi bliver således et udtryk for, hvordan de eksisterende magtforhold i risiko-diskursen ændrer sig på baggrund af pandemiens udvikling. Der fremkommer således flere nuancer, jo mere videnskaben udvikles og anvendes som led i regeringens styringsrationalitet. Det kan således argumenteres, at magten ikke ophører eller frigøres, men i stedet organiseres på alternative måder. En konstant subjektivering af individer og forståelsen af disses identiteter er således i spil i relation til COVID-19 pandemien, og udfoldes gennem samfundets og demokratiets rammesættende strukturer. Det kan derfor diskuteres, om det overhovedet er muligt at frigøre sig fra de magtforhold, der omgiver den enkelte i relation til at forstå risici forbundet med COVID-19. For er der nogensinde tale om det frie valg, når det ikke er muligt ikke at træffe et valg?

I et land som Danmark, hvor demokratiet bygger på en forståelse af den frie tanke og fællesskabets styre, kan det diskuteres, hvilke konsekvenser det kan have, når de folkevalgte politikere lader deres egne politiske agenda skinne igennem og den videnskabelige rationalitet tilsidesættes i håndteringen af COVID-19. Som det blev frembragt i analysen, kan dette lede til en mistillid til regeringen og de politiske aktører, som kan være svær at genoprette. Det er derfor relevant at diskutere konsekvenserne af den politiske styringsrationalitet, der beror på dividing practices, statistikker og indirekte magtudøvelse ved at appellere bl.a. til samvittigheden og den enkeltes nationalitetsfølelse. For i udviklingen og faciliteringen af en vaccine kan der argumenteres for, at et behov for tillid til regeringen er alfa omega. Hertil finder jeg det relevant at nævne, hvordan regeringens håndtering og særligt den anden nedlukning af Danmark har resulteret i en modmagt, der udfolder sig i form af demonstrationer fra en gruppe, som kalder sig "Men in Black". Denne gruppe har ved flere lejligheder demonstreret imod corona-restriktionerne, som de mener er for stramme (Ritzau, 2021). Det kan argumenteres, at regeringens håndtering således har affødt modstandsformer til de dominerende magtforhold, der udfoldes i forhold til restriktionerne af befolkningens liv. Det kan derfor diskuteres, om det nyligt godkendte corona-pas vil udlede samme eller lignende former for modstand blandt grupper i befolkningen? Som Berit udtaler det i fokusgruppeinterviewet i relation til de daværende restriktioner: "(...) hvis man strammer posen for meget så får man det der civil ulydighed (B2: mmh) så får man ligegyldighed overfor beslutningerne". På baggrund heraf kan det diskuteres, om regeringens kommunikation og de politiske beslutninger i relation til befolkningens liv kan have en række negative konsekvenser, der i stedet for et samlet fællesskab leder til en polarisering og endnu en opdeling af befolkningen? Ikke blot mellem forskellige aldersgrupper, som det fremkom i

analysen, men også mellem dele af den brede befolkning på baggrund af en mistillid og et politisk magtforhold, hvortil der eksisterer grader af modmagt.

8. Konklusion

Følgende vil jeg konkludere på specialets problemformulering og spørgsmålet om, hvordan risici forbundet med COVID-19 opleves og forstås på tværs af aldersgrupper, samt hvordan individet subjektiveres i de omkringliggende magtforhold, der er indlejret i risiko-diskursen.

Indledningsvist kan jeg konkludere, at risici i forbindelse med COVID-19 er medieret, hvilket gør dem åbne for fortolkning. Der forekommer flere fortolkninger blandt respondenterne, hvilket afspejler sig i et risiko-sprog, der er varierende og forankret i den enkeltes personlige erfaringer og forståelse af særligt den videnskabelige fremstilling af risici. Yderligere kan det konkluderes, at risikoen konstrueres og fortolkes på baggrund af den viden, der er tilgængelig på det pågældende tidspunkt, hvilket kan resultere i svingende risikoopfattelser over tid. Yderligere er især den videnskabelige rationalitet og den medfølgende videnskabelige usikkerhed i relation til potentielle sygdomsforløb med til at opblæse risikoen for den enkelte. Dette er ligeledes tilfældet med mediernes dækning, hvor skræmmende billeder og narrativer fra andre lande lader den enkelte sammenligne disse med de nationale omstændigheder. Dette bevirker en generel opblæsning af risikoen for respondenterne, omend denne i nogle tilfælde kan afvige fra deres eget virkelighedsbillede. Mediernes fremstilling af både den videnskabelige rationalitet i form af statistikker og regeringens kommunikation resulterer endvidere i, at medierne tildeles en væsentlig rolle som aktør i dannelsen af respondenternes risikoopfattelser. Både i forhold til at informere, men også i relation til at definere både risikoen og forståelsen af, hvilke aktører, der fremstår troværdige i den offentlige fremstilling.

Endvidere kan det konkluderes, at der er sket et skift i respondenternes tillid til regeringens fremstilling af risici. Deres indledende tillid er funderet i en forventning om videnskabelig legitimering af de politiske beslutninger, men da dette udledes af f.eks. Berit ikke at være tilfældet, resulterer dette i en mistillid og øget usikkerhed. Særligt oplevelsen af den tydelige politiske agenda resulterer i, at respondenterne på tværs af aldersgrupper bliver mere selektive i forhold til, hvilke eksperter de vælger at stole på.

Selvom det kan konkluderes, at respondenterne trækker på den videnskabelige rationalitet i relation til deres forståelse af egne og andres risici i forbindelse med smitte med COVID-19 kan det yderligere konkluderes, at regeringen ligeledes bidrager til at forme den enkeltes risikoopfattelser. Dette sker særligt gennem en ansvarsplacering på individets skuldre, samt en subjektivering af befolkningen gennem dividing practices. Særligt forståelsen af en bl.a. alders-defineret risikogruppe kan resultere i et skel mellem især den unge fokusgruppes deltagere og respondenterne over 65 år. Omend de risikoopfattelser, der florerer blandt respondenterne, til dels er bundet op på en forstået betydning af alder, må det dog konkluderes, at særligt respondenternes personlige erfaringer kan siges at blive bærende for deres forståelser af egne risici. Dog opstår en forståelse blandt respondenterne, der kan siges at være forankret i de offentlige fremstillinger, hvor særligt de ældre borgeres risici ved smitte sættes i fokus. Denne forståelse læner særligt den ældste af respondenterne, Vinnie, sig ind i, hvilket ligeledes afspejles i hendes handlinger. Det kan derfor konkluderes, at der i respondenternes risiko-diskurs eksisterer flere, konfliktuerende rationaliteter i forhold til at forstå egne og andres risici forbundet med COVID-19.

Afslutningsvist kan det konkluderes, at pandemiens konstante udvikling afvikler nye former for risici for den brede befolkning, som den enkelte må forholde sig til. Særligt den haste-godkendte vaccine, der i skrivende stund tilbydes til befolkningen, kan siges potentielt at bevirke en række utilsigtede konsekvenser, som den enkelte må være indstillet på. Det kan konkluderes, at magten ikke ophører men i stedet finder nye, alternative måder at udfolde sig på i takt med pandemiens evolution. Magten kan derfor anses som flydende, hvilket bevirker en konstant subjektivering af respondenterne, der ligeledes gør sig selv til subjekt i risiko-diskursen gennem de diskursive fortællinger, de hver især læner sig ind i.

9. Litteraturliste

Adam, B. & van Loon, J. (2000). Introduction: Repositioning Risk; the Challenge for Social Theory. In Adam, B., Beck, U. & van Loon, J. (Eds.) *The Risk Society and Beyond. Critical Issues for Social Theory*. (pp. 1-31). London: Sage.

Beck, U. (1997). *Risikosamfundet – paa vej mod en ny modernitet* (pp. 1-248). København: Hans Reitzels Forlag.

Beck, U. (2009). *World at Risk* (pp. 24-47). Cambridge: Polity Press.

Berg, R. (2000). Videnskabsteoretiske og metodiske overvejelser. Kapitel 5. In *Den Gode Politiker* (pp. 103-120). Odense Universitetsforlag.

Betsch, C., Wieler, L. H. & Habersaat, K. (2020). Monitoring behavioural insights related to COVID-19. *The Lancet*, Vol 395, Issue 10232 (pp. 1255-1256).

Block, E. (2013). A Culturalist Approach to the Concept of the Mediatization of Politics: The Age of "Media Hegemony". *Communication Theory*, 23. (pp. 259-278)

Bransholm Pedersen, K. (2012). Socialkonstruktivisme. In Juul, S. & Bransholm Pedersen, K. (Eds) (2012). *Samfundsvidenskabernes Videnskabsteori: En indføring* (pp. 187-232) København: Hans Reitzels Forlag.

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. 5. udgave (pp. 16-72, 147-169, 373-600). Oxford: Oxford University Press.

Camargo Jr., K. R. (2020). Trying to make sense out of chaos: science, politics and the COVID-19 pandemic. *Cadernos de saúde pública* 2020: 36(5). (pp. 1-7).

Collin, F. (2003). *Konstruktivisme* (pp. 11-33) Frederiksberg: Samfundslitteratur, Roskilde Universitetsforlag.

- Collin, F. (2017). *Videnskabsteori for humanistiske fag* (pp. 227-247, 281-294). København: Hans Reitzels Forlag.
- Cronin, P., Ryan, F., & Coughlan, M. (2008). Undertaking A Literature Review: A Step-By- Step Approach. *British Journal of Nursing*, Vol. 17(1). (pp. 38–43).
- Dearing, J. W. & Rogers, E. M. (1996). *Agenda-setting* (pp. 1-23). London: Sage Publications.
- Dreyfus, H. L. & Rabinow, P. (1983). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. 2. udgave. (pp. xvii-xxvii). Harvester Wheatsheaf.
- Ekberg, M. (2007). The Parameters of the Risk Society: A Review and Exploration. International Sociological Association. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: *SAGE Vol. 55 (3)*. pp. 343-366.
- Farooq, A., MCS, MBA, MSc & DSc. (2020). Impact of Online Information on Self-Isolation Intention During the COVID-19 Pandemic: Cross-Sectional Study. *Journal of Medical Internet Research*, Vol 22. (pp. 1-13).
- Flyvbjerg, B. (1991). *Rationalitet og magt. Bind I: Det konkrete videnskab*. Akademisk Forlag. (pp. 137-158).
- Foucault, M. (1978). Governmentality. In *Power. Essential Works of Foucault, vol 3*. (pp. 201-221)
- Foucault, M. (1982). The subject and power. I: *Critical Inquiry*, Vol 8. The University of Chicago Press. (pp. 777-795).
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity* (pp. 1-70). Cambridge: Polity Press.
- Gregersen, F. (2014). Strukturalisme. In Collin, F. og Køppe, S. (Eds.). (2014). *Humanistisk Videnskabsteori* (pp. 200-223) Lindhardt og Ringhof.

Halkier, B. (2016). Fokusgrupper. 3. udgave. (pp. 7-126) Samfundslitteratur.

Hastrup, K. (2013). Strukturalisme. In Andersen, H. og Kaspersen, B. L. (Eds.). (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5. udgave. (pp. 313-338). København: Hans Reitzels Forlag.

Hjarvard, S. (2009). Samfundets medialisering: En teori om mediernes forandring af samfund og kultur. *NORDICOM - Information*, 31(1-2), (pp. 5-35).

Holm, B. A. (2011). *Videnskab i virkeligheden* (pp. 83-100). Samfundslitteratur.

Huyhn, T. L. D. (2020). The COVID-19 risk perception: A survey on socioeconomics and media attention. *Economics Bulletin*, Vol. 40(1). (pp. 758-764)

Juul, S. (2012). Hermeneutik. In Juul, S. og Pedersen, K.B. (Eds.). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori* (pp. 107-147). København: Hans Reitzels Forlag.

Kaspersen, L. B. (2013). Anthony Giddens. In Andersen, H. og Kaspersen, B. L. (Eds.). (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5. udgave. (pp. 453-468) København: Hans Reitzels Forlag.

Kasperson, J., Kasperson, R., Pidgeon, N., & Slovic, P. (2003). The social amplification of risk: Assessing fifteen years of research and theory. In N. Pidgeon, R. Kasperson, & P. Slovic (Eds.). *The Social Amplification of Risk* (pp. 13-46). Cambridge: Cambridge University Press.

Kasperson, R., Renn, O., Slovic P., Brown, H. S., Emel, J., Goble, R. Kasperson, J. & Ratick, S. (1988). The Social Amplification of Risk: A Conceptual Framework. *Risk Analysis*, Vol. 8, No. 2. pp. 177-187.

Katz, E. & Lazarsfeld, P. F. (1955). *Personal influence: The Part Played by People in the Flow of Mass Communications* (pp. 124-134). Illinois: The Free Press.

Knudsen, J. J. (2020). Nu har vi sort på hvidt, hvilke bivirkninger corona-vaccinen har: 'Det er en lettelse, at de er så milde'. *DR.dk*. Lokaliseret her d. 03/02-2021:

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/nu-har-vi-sort-paa-hvidt-hvilke-bivirkninger-corona-vaccinen-har-det-er-en-lettelse>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. København: Hans Reitzels Forlag.

Lincoln, S. Y. og Guba, G. E. (1985). *Naturalistic Inquiry* (pp. 110-128). Californien: Sage Publications.

Marterelli, C. S. & Wolff, W. (2020). Too bored to bother? Boredom as a potential threat to the efficacy of pandemic containment measures. *Humanities & Social Sciences Communications* 7, 28. (pp. 1-5).

Mian, A. & Khan, S. (2020). Coronavirus: the spread of misinformation. *BMC Medicine* 18, 89. (pp. 1-2).

Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis* (pp. 55-75). Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage.

Morgan, M. G., Fischhoff, B., Bostrom, A. & Atman, C. J. (2002). *Risk Communication. A Mental Model Approach* (pp. 1-18). Cambridge University Press.

Olagoke, A. A., Olagoke, O. O. & Hughes, A. M. (2020). Exposure to coronavirus news on mainstream media: The role of risk perception and depression. *The British Psychological Society* 25(1). pp. 1-7

Rasborg, K. (2013). Ulrich Beck. In Andersen, H. og Kaspersen, B. L. (Eds.). (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5. udgave. (pp. 489-508). København: Hans Reitzels Forlag.

Regeringen (2020). Pressemøde om coronavirus. Lokaliseret her d. 03/02-2021: <https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/pressemoeede-11-marts-i-spejlsalen/>

Ritzau nyhedsbureau (2021) Fem personer anholdt ved demonstration mod coronarestriktioner. TV2 Lorry. Lokaliseret her d. 03/02-2021: <https://www.tv2lorry.dk/koebenhavn/fem-personer-anholdt-ved-demonstration-mod-coronarestriktioner>

Rønnstad, E. B, Ottosen, J. & Ancher-Jensen, M. (2020) TIDSLINJE OVER CORONAKRISEN: HVAD SKETE DER OG HVORNÅR? *Tænk tanken Europa*. Lokaliseret her d. 03/02-2021: <http://thinkeuropa.dk/politik/tidslinje-over-coronakrisen-hvad-skete-der-og-hvornaar>

Sepstrup, P. & Øe, P. F. (2013). *Tilrettelæggelse af information. Kommunikations- og kampagneplanlægning* (pp. 84-100). København: Hans Reitzels forlag.

Schmidt, L.H. (2000). *Det videnskabelige perspektiv: videnskabsteoretiske tekster*. 1. udgave, 4. oplag (pp. 11-65). Akademisk Forlag.

Smith, R. D. (2006). Responding to global infectious disease outbreaks: Lessons from SARS on the role of risk perception, communication and management. *Social Science & Medicine* Vol 63, 12. (pp. 3113-3123).

Slovic, P. (1997). Public Perception of Risk. *Journal of Environmental Health*, 59 (9). pp. 22-23, 54

Styrelsen for patientsikkerhed. (2020). COVID-19: Særligt unge i alderen 20-29 år rammes i Region Hovedstaden og Region Midtjylland. Lokaliseret her d. 26/01-2021: <https://stps.dk/da/nyheder/2020/covid-19-saerligt-unge-i-alderen-20-29-aar-rammes-i-region-hovedstaden-og-region-midtjylland/#>

Sundhedsstyrelsen (2020a). Generelle råd om smitteforebyggelse. Lokaliseret her d. 26/01-2021: <https://www.sst.dk/da/corona/Forebyg-smitte/Generelle-raad>

Sundhedsstyrelsen (2021b). Personer i øget risiko. Lokaliseret her d. 26/01-2021: <https://www.sst.dk/da/corona/COVID-19-og-ny-coronavirus/Personer-i-oegget-risiko>

Sundhedsstyrelsen (2021c). Vaccination mod COVID-19. Lokaliseret her d. 03/02-2021: <https://www.sst.dk/da/corona/COVID-19-og-ny-coronavirus/Vaccination-mod-COVID-19>

Søe, C. (2020). 10 procent vil ikke tage coronavaccinen – her er deres bekymringer og eksperternes svar. *TV2.dk*. Lokaliseret her d. 03/02-2021: <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-12-10-10-procent-vil-ikke-tage-coronavaccinen-her-er-deres-bekymringer-og-eksperternes>

Torring, J. (2013). Klassisk diskursteori. In Andersen, H. og Kaspersen, B. L. (Eds.). (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5. udgave (pp. 197-216). København: Hans Reitzels Forlag.

Villadsen, K. (2013). Michel Foucault. In Andersen, H. og Kaspersen, B. L. (Eds.). (2013). *Klassisk og moderne samfundsteori*. 5. udgave (pp. 339-364). København: Hans Reitzels Forlag.

Yin, R.K. (2014). *Case Study Research. Design and Methods*, 5. udgave (pp. 3-19). Thousand Oaks & Cambridge: Sage.

10. Bilagsoversigt

- Bilag 1: COVID-19 tidslinje
- Bilag 2: Søgestreng
- Bilag 3: Interviewguide, fokusgruppeinterview 18-25-årige
- Bilag 4: Interviewguide, fokusgruppeinterview 35-55-årige
- Bilag 5: Interviewguide, fokusgruppeinterview +65-årige
- Bilag 6: Transskription af fokusgruppeinterview, 18-25 år
- Bilag 7: Transskription af fokusgruppeinterview, 35-55 år
- Bilag 8: Transskription af fokusgruppeinterview, +65 år
- Bilag 9: Oversigt over åbne koder
- Bilag 10: Oversigt over selektive koder
- Bilag 11: Godkendelse af litteratur